

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN
BAĞIMSIZLIK VE VATANSEVERLİK DEĞERLERİNİN
KAZANDIRILMASINA İLİŞKİN YAPTIKLARI
ÇALIŞMALARIN BELİRLENMESİ

Gökhan DEMİROK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETMENLERİNİN
BAĞIMSIZLIK VE VATANSEVERLİK DEĞERLERİNİN
KAZANDIRILMASINA İLİŞKİN YAPTIKLARI
ÇALIŞMALARIN BELİRLENMESİ

Gökhan DEMİROK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

Konya-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gökhan DEMİROK
	Numarası	168302041001
	Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

14/06/2019
Öğrencinin
Gökhan DEMİROK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gökhan DEMİROK
	Numarası	168302041001
	Ana Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAÜĞUZ
	Tezin Adı	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi başlıklı bu çalışma 14/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Güngör KARAÜĞUZ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Cevriye ÖZKARAL	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Oğuz KANTÜRER	

ÖNSÖZ

Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmenlerinin bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretiminde yapmış olduğu çalışmalarını ortaya koymakla birlikte, sosyal bilgiler ve değerler eğitimi kapsamında alan uygulayıcısı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öneri ve görüşlerini de ortaya çıkarması açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda araştırmamızın sosyal bilgiler, değer ve değerler eğitimi alanına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin katkısı olmuştur. Öncelikle yüksek lisans eğitimi boyunca sosyal bilgiler eğitimi, akademik hayat ve yaşama dair her konu ve aşamadaki değerli görüş ve katkılarından dolayı danışman hocam Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ' a teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans eğitiminin önemini kavrama ve bilimsel sürecin işleyişini benimsememde bilgi, beceri ve deneyimlerini benimle paylaşarak desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Cemal GÜVEN ve Dr. Öğr. Üyesi Ali ÜREMİŞ' e, değerler ve değerler eğitimi alanında çalışma yapmamda etkili olan ve alan hakkındaki bilgileri ile yol gösteren Prof. Dr. Bülent DİLMAÇ' a, tez hazırlama sürecinde her zaman görüşlerine danışabildiğim, tezin oluşmasında büyük katkıları olan Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Cevriye ÖZKARAL' a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma planlanma ve yürütülmesi sürecinde yardımını aldığım ve desteğini yakından hissettiğim kıymetli arkadaşım Ahmet Mahmut ÜÇLER' e teşekkür ediyorum.

Tüm hayatım ve özellikle yüksek lisans eğitimi sürecinde büyük emekleri ile yanımda olan sevgili annem Seval DEMİROK, babam Seyhan DEMİROK ve eşim Kübra DEMİROK' a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın veri toplama sürecinde ilgili onayı veren Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü' ne, görüşmelerin gerçekleşmesinde yardımcı olan okul yöneticileri ve araştırmaya katılan tüm sosyal bilgiler öğretmenlerine katkılarından dolayı teşekkürlerimi arz ederim.

Gökhan DEMİROK, 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gökhan DEMİROK
	Numarası	168302041001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler / Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

Tezin Adı	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi
-----------	---

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda görevli sosyal bilgiler öğretmenlerinin bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırma sürecinde yaptıkları çalışmaların belirlenmesidir. Araştırma nitel yöntem çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin görüş ve önerilerini belirlemeye yönelik olarak nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji deseniyle araştırma yürütülmüştür. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmaya 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında Konya ili merkez ilçeleri olan Selçuklu, Meram ve Karatay ilçelerinde, 22 ortaokulda görevli toplam 35 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenerek yorumlanmasında betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre;

Öğretmenlerin bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretiminde içerik hazırlama sürecinde görsel ve işitsel materyalleri sıklıkla kullandıkları, güncellik ilkesine önem verdikleri, genellikle anlatım yöntemini kullandıkları, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini aktarmada herhangi

bir sorunla karşılaşmadıkları, öğretmenlerin önemli bir kısmının zümre desteğinden faydalandıkları, öğretmenlerin görüş ve önerilerinde, sosyal bilgiler öğretim programında düzenleme yapılarak sosyal bilgiler dersini ve değer öğretimi daha etkili kılacağı ve değerler eğitiminin ayrı bir ders müfredatı olması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda geliştirilen önerilere göre;

Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin aktarılma sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak hizmetiçi eğitim verilmesi, sosyal bilgiler sınıflarının oluşturulmasının kalıcılık açısından fayda sağlayacağı, alan gezi ve gözlemlerinin sıklıkla kullanılması ve bu gezilere ilişkin prosedürün düzenlenmesi, sosyal bilgiler müfredatında düzenleme yapılması, Milli Eğitim Bakanlığı denetiminde belgesel, eğitici video gibi görsel ve işitsel materyallerin sosyal bilgiler ve değer eğitimi - öğretimine katkı sağlayacağı, ilgili değerlerin öğretiminde aile ile işbirliği yapılarak değer öğretim sürecine ailenin de dahil edilmesi, sosyal bilgiler dersi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenleri arasında işbirliğinin artırılması ve değerler eğitiminin ayrı bir ders saati olarak müfredatta yer alması gerektiği şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Değer, Değerler Eğitimi, Bağımsızlık, Vatanseverlik.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gökhan DEMİROK
	Numarası	168302041001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler / Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

Tezin İngilizce Adı	Determination Of Studies Conducted By Social Studies Teachers For The Acquisition Of Independence And Patriotic Values
---------------------	--

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the studies of social studies teachers working in secondary schools in the process of gaining values of independence and patriotism. The study was carried out according to the qualitative research method. In order to determine the opinions and suggestions of the teachers, research was carried out in the phenomenology design, one of the four major types of qualitative research methods. Data were collected using a semi-structured interview form. A total of 35 Social Studies teachers who worked in 22 secondary schools Selçuklu, Meram, and Karatay districts of Konya in the 2017 - 2018 academic year participated in the study. The descriptive analysis method was used to analyze the data obtained from interviews.

According to the findings of the study;

Teachers frequently use visual and auditory materials in the process of content preparation in the teaching of independence and patriotism values, give importance to the principle of actuality, and generally use the narrative method, while a majority of teachers do not encounter any problems in transferring the values of independence and patriotism. A significant part of teachers benefit from group support. In the opinions

and suggestions of the teachers, it was also concluded that social studies course and values education would be more effective by arranging social studies curriculum and that values education should be a separate course.

According to the suggestions put forward in line with the findings of the study;

In-service training should be given to social studies teachers in the process of transferring the values of independence and patriotism. The formation of social information classes will be beneficial in terms of persistence. Frequent use of field trips and observations, regulation of the procedure for these trips, and regulation in the social studies curriculum are required. The use of visual and audio materials such as documentary and educational video under the supervision of the Ministry of National Education will contribute to social studies and value education. While it is necessary to include the family in the value teaching process in cooperation with the family in the teaching of the relevant values and to increase the cooperation between the teachers of social studies and other branches, the values education should also be included in the curriculum as a separate course.

Key Words: Social Studies, Values, Values Education, Independence, Patriotism.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Alt Amaçlar	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılık	4
1.5. Varsayımlar.....	4
1.6. Araştırmada Kullanılan Tanımlar	4
BÖLÜM 2	6
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler:	8
2.2. Sosyal Bilgiler.....	9
2.2.1. Sosyal Bilgilerin Tarihçesi.....	10
2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapı ve İçeriği.....	12
2.3. Toplumda Değer Kavramı:	15
2.4. Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi:	16
2.5. Okul İklimi ve Değerler:	19
2.6. Değer Öğretimi Yaklaşımları.....	22
2.6.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin Etme Yaklaşımı)	22
2.6.2. Değerleri Belirginleştirme (Değer Açıklama):.....	22
2.6.3. Değer Analizi Yaklaşımı:.....	23
2.6.4. İkilem Tartışması: Öğrencilerin Bilişsel Ahlaki Gelişim Düzeyini Yükseltme ...	23
2.6.5. Bütüncül Yaklaşım; Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları:	24
2.6.6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç Örtük Program	24
2.6.7. Karakter Eğitimi.....	25
2.7. Sosyal Bilgiler Programında Değerler:	25

2.7.1. Yeni Sosyal Bilgiler Eğitim Programı Kazandırılması Planlanan Değerler	28
2.8. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Kavramları	31
2.8.1. Vatanseverlik:	32
2.8.2 Bağımsızlık	35
2.9. İlgili Araştırmalar.....	37
2.9.1. İlgili Makaleler.....	37
2.9.2. İlgili Tezler.....	39
BÖLÜM 3	44
3.1. Yöntem.....	44
3.2. Araştırma Deseni.....	44
3.3. Çalışma Grubu	45
3.4. Veri Toplama Aracı	48
3.5. Verilerin Toplanma Süreci.....	48
3.5.1. Görüşme formunun hazırlanması	48
3.5.2. Görüşme İlkelerinin Belirlenmesi	49
3.5.3. Görüşmelerin Yapılması	49
3.6. Verilerin Analizi	50
3.7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliliğin Belirlenmesi.....	50
BÖLÜM 4	52
BULGULAR	52
4.1. Birinci Alt amaca ilişkin bulgular:	53
4.1. İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalar.....	53
4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	58
4.2. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkeleri.....	58
4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular.....	62
4.3. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Yararlanılan Yöntem ve Teknikler:	62
4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	65
4.4. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemeler.....	65
4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	68
4.5. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümü İçin Yapılanlar.....	68
4.6. Altıncı Alt Amaca İlişkin Bulgular	71

4.6. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Destekler	71
4.7. Yedinci Alt Amaca İlişkin Bulgular:	73
4.7. Öğretmenlerin Konuya İlişkin Görüş ve Önerileri.....	73
BÖLÜM 5	78
SONUÇ - TARTIŞMA VE ÖNERİLER	78
5.1. SONUÇ ve TARTIŞMA	78
5.1.1. İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalara Yönelik Sonuç ve Tartışma:	78
5.1.2. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkelerine Dair Sonuç ve Tartışma:	82
5.1.3. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Faydalanılan Yöntem ve Tekniklere Dair Sonuç ve Tartışma:.....	83
5.1.4. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemelere Dair Sonuç ve Tartışma:.....	85
5.1.5. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümü İçin Yapılanlara Dair Sonuç ve Tartışma:	87
5.1.6. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Desteklere Ait Sonuç ve Tartışma:	89
5.1.7. Öğretmenlerin Konuya İlişkin Görüş ve Önerileri Ait Sonuç ve Tartışma:.....	91
5.2. ÖNERİLER.....	95
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler:	95
5.2.2. Yapılacak Araştırma ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler:.....	96
KAYNAKÇA.....	97
EKLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ	122

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

Ed. : Editör

EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

METK: Milli Eğitim Temel Kanunu

NCSS: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

s. : Sayfa

SEDEP: Selçuklu Değerler Eğitimi Projesi

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

t.y. : Tarih Yok

USBES: Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu

vd: Ve Diğerleri

yy: Yüzyıl

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Eski Sosyal Bilgiler Eğitim Programı Kazandırılması Planlanan Değerler (4. ve 5. Sınıf)	27
Tablo 2. Eski Sosyal Bilgiler Eğitim Programı Kazandırılması Planlanan Değerler (6. ve 7. Sınıf)	28
Tablo 3. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Değerler (4. ve 5. Sınıf).....	30
Tablo 4. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Değerler (6. ve 7. Sınıf).....	31
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine ait Demografik Bilgiler.....	46
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görevli Oldukları Okulların Listesi.....	47
Tablo 7. Alt Amaçlar	52
Tablo 8. İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalara Dair Görüşlerin Dağılımı ve Frekansları.....	53
Tablo 9. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkelerine Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları.	58
Tablo 10. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Faydalanılan Yöntem ve Tekniklere Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları.....	62
Tablo 11. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılması Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemelere Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları.....	65
Tablo 12. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar, Çözümüne Dair Görüşleri ve Frekans Dağılımları.....	68
Tablo 13. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Desteklere Ait Görüşler ve Frekans Dağılımları.....	71
Tablo 14. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Öğretmen Görüş ve Önerilerine Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları.....	73

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsanlar bir çevre içinde doğar, yaşar ve ölür. İnsan yaratıldığı günden bu güne değin her zaman bir diğer insanın yardımına ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacın belirginleşmesi sorumlulukların paylaşılması da toplumların ve insan topluluklarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Toplum ise, herhangi bir sözleşmeye bağlı olmayan ortak inançlar ve kurumlara dayanan doğal bir kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Bu toplum içerisinde insanlar kendilerine özel yaptıkları ve yaşam tarzlarıyla kültürü oluştururlar (Ülken, 1969; Kafesoğlu, 2016).

Kültürler medeniyetleri ortaya çıkarır, bir kültürün var olması bir milletin varlığına işaretler. Kültürler temsil ettikleri toplumun, milletin zaman ve çevre şartlarına uyum göstererek sosyal değerleri oluştururlar oluşturulan bu değerler toplumun kültürü ile ilişki içerisinde (Ünal, 1981; Kafesoğlu, 2016).

Türkçede teğmek sözcüğünden gelmiş olan değer; bir şeyin ederi onun önemini belirlememizi sağlayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği paha (Bircan, 2015; TDK, 2018). Değer hükümleri bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten yargılardır (Güngör, 1993). Dilmaç (1999) ise değeri, kişilerin kendisi dışındakileri istek, niyet ve davranışlarını değerlendirirken kullandığı ölçütler olarak tanımlamaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere değer kavramı kişilerin tüm yaşamını kapsayan yaşamlarına etki eden tercihlerini şekillendiren referans kaynaklardır.

Değer kavramı kültürü oluşturması insan ve insani bilimlerle iç içe olmasına rağmen sosyal bilimlerde konu olacak bir araştırma alanı olması gecikmiştir. Bu gecikmedeki gerekçe ise sosyal hayatta olan değerlerin hiçbir gerçekliğe sahip olmadığı, değerlerin kişilerin özel alanlarından görüşlerinden arındırılmayacağıdır (Fichter, t.y.). Bu görüş Emile Durkheim'in "İntihar: Toplumbilimsel Bir İnceleme" adlı eseri ve özellikle Max Weber'in Protestan Ahlaki tezi ile aşılmaya başlanılmış

değerlerin bilimsel bir araştırmaya konu olabileceği görüşü oluşmuştur (Ulusoy & Dilmaç, 2016; Özensel, 2015).

Toplumların kendine özgü ve onu temsil eden bir kültürü ve değerleri mevcuttur. Sosyolojik bakış açısı ile bir toplumu analiz edebilmek, onu anlayabilmek için öncelikle o toplumda yer etmiş, o toplumun yapısına işlemiş değerleri incelemek gerekmektedir (Ulusoy & Dilmaç, 2016; Özensel, 2015). Her toplumda değerler ve değer sınıflamaları mevcut olmakla birlikte mevcut değerlerin önem sırası değişebilmektedir (Ünal, 1981). Bu kapsamda yaşadığımız toplumun yapısına bakıldığında daimi, bitmeyen bağlılık ve itaat bekleyen değerlerden bazıları bayrağa saygı, ezana saygı, şeref namus gibi toplumsal açıdan en tepede yer alan değerlerdir (Şerif, 1985). Bu değerler toplumun geneli için önem arz etmesi, toplumun bekası için var olması gereken değerlerdir.

Davranış ve tutumlarımızın temelini, toplumsal yapıyı oluşturan ve toplumun temel yapı taşlarını meydana getiren değerlerdir. Bir toplumun hayatiliği değerlerinin varlığı ve devamıyla sağlanabilmektedir. Toplumda var olan değerlerin yeni nesillere aktarılmasında eğitim süreci büyük önem arz etmektedir. Eğitim sürecinin temel amaçları başında, bireye toplumun sosyal ve kültürel değerlerini aktararak yaşadığı toplumun bir parçası olduğunun farkına varmasını sağlamaktadır (Acun vd., 2013). Bu amaçla değerler, kazanımlarla resmi programlarda açıkça belirtilerek müfredatta yer almıştır. Değerlerin bireye kazandırılmasında en önemli derslerin başında sosyal bilgiler dersi gelmektedir.

Sosyal bilgiler ders programının genel amaçlarına bakıldığında, sosyal bilgiler öğretimi sosyal bilimlerden edindiği verileri öğretim programına uyarlayarak, bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle ülkesine sıkı bağlarla bağlanmış, şahsı ve ülkesi adına sorumluluk taşıyarak ülkesine en iyi şekilde hizmet eden, çevresindeki diğer birey ve gruplarla olumlu tutum sahibi olabilen, insanı insan olarak görebilen ve farklılıklara saygılı, adalet eşitlik, katılım gibi bütünleştirici değerlere bağlı, demokrasi varlığına inanan, bir yargıya varma sürecinde tüm değerleri göz önünde bulunduran ben duygusundan ziyade biz duygusunu benimsemiş, vatanperver nesiller yetiştirmeyi amaçlar (Öztürk, 2015; Bilgili, 2010; Safran, 2014).

Vatanında özgürce yaşama ve ona içten bir bağlılık duyma ise vatanperverlik kavramıyla örtüşmektedir. Vatandaşlık eğitimi bu anlamda bireye toplum içinde birleştirici rolünü kazanabilmesi için temel değerlerin verildiği süreçtir, Vatandaşlık eğitimi ayrı bir ders olarak veya disiplinler arası yaklaşımla verilebilir. Bu ders ilkökul ve ortaokul çağındaki öğrencilere verilmesinde sosyal bilgiler dersi çok önemlidir (Göl, 2013).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesine yönelik öğretmen görüş ve önerilerini ortaya koymaktır. Araştırmamızın konu olan değerler, milletimiz için büyük önem arz eden geçmişten günümüze kadar mücadelesini sürdürmüş olduğumuz, var olma unsurlarımızın başında gelen bağımsızlık ve dâhilinde vatanseverlik değerleridir.

Araştırmanın amacına uygun şekilde problem cümlesi detaylandırılmış ve alt amaçlar oluşturulmuştur.

1.2. Alt Amaçlar

- Öğretim içeriğinin hazırlanmasında bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretimine ilişkin ne tür çalışmalar yapılmaktadır?
- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin aktarımında öğretim ilkelerinin dikkate alınma durumu nedir?
- Öğretim içeriğinin sunumunda bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretimine ilişkin ne tür çalışmalar yapılmaktadır?
- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretim ortamında ne tür düzenlemeler yapılmaktadır?
- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretimine ilişkin ne tür zorluklarla karşılaşmaktadır?
 - o Karşılaşılan zorlukları aşmak için neler yapılmaktadır?
- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretimine ilişkin ne tür destekler alınmaktadır?

- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüş ve önerileri nelerdir?

şeklinde belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmamızda ortaokul seviyesinde bireyin toplumsallaşması ve kültürünü benimsemesi açısından, en önemli derslerin başında gelen sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin benimsetilmesi için yapılan çalışmalar ve bu çalışmalarda ki güçlüklerin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Soyut birer kavram olan bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin nasıl benimsetildiği ne tür uygulamalar ile öğrencilere bu değerlerin aşılandığı araştırılarak, sosyal bilgiler öğretimi için daha etkili bir değer eğitimi ve öğretimi olacağına inanılmaktadır.

1.4. Sınırlılık

- Araştırma zaman açısından 2017-2018 eğitim - öğretim yılı ile sınırlı kalmaktadır.
- Araştırmanın çalışma grubu Konya ili merkez ilçeleri olan Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Örneklem grubunda bulunan sosyal bilgiler dersi öğretmenleriyle yapılacak görüşmelerde, öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularını objektif bir biçimde cevaplayacakları varsayılmıştır.

1.6. Araştırmada Kullanılan Tanımlar

Eğitim: Bireyin içerisinde doğduğu milli, manevi ve kültürel değerler başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık gibi davranışlar kazanılmasını içeren bir süreçtir (MEB, 2018).

Sosyal Bilgiler: Sosyal ve insana ilişkin bilimlerin verilerinden yararlanarak, disiplinler arası bir yaklaşımla konularını ele alan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine

getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmelerini sağlayan ders programı (Doğanay, 2003; MEB, 2018).

Değerler: Temel güdülere bağlı olarak bir Şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifadelerdir (Güngör, 1993; MEB, 2018).

Değer Eğitimi: Toplumda kabul görmüş değer ve tutumları bireylere kazandırarak, bireylerin, ahlaki ve insani yönlerine etki ederek bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamayı amaçlamaktadır (Gömleksiz & Cüro, 2011).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İnsanoğlu Allah'ın Kuran-ı Kerim Tin Suresi 95/4 yer alan ‘‘Biz insanı en güzel şekilde yarattık’’ (Yazır, t.y.) ayetinde belirttiği üzere, insan bedenen ve ruhen en güzel şekilde yaratılmıştır. İyi vasıflarla yaratılan insanın bu özelliklerini devam ettirebilmesi yaşadığı çevre, kültürü ve almış olduğu eğitim neticesinde şekillenerek devam eder.

Birey bir toplumda yaşayarak hayatını devam ettirir, toplum ise sosyal ihtiyaçları karşılamak için birbiri ile ilişki kuran, bu ilişkiler sonucu oluşturmuş oldukları kültürü paylaşan birden fazla insanı tanımlar. İnsanların yaptığı her şey kültürü meydana getirerek, oluşturmuş olduğu kurumların ilişkilerin kesişim noktası kültürdür (Fichter, t.y.). Kültür, insanların oluşturmuş olduğu, davranışları organize eden unsurdur. (Kurtkan, 1982; Bozkurt, 2013). İnsanların oluşturmuş olduğu yaşanan kültürün öğrenilebilmesi toplumsallaşma yoluyla gerçekleşmektedir.

Toplumsallaşma veya sosyalizasyon süreci tüm bireylerin geçtiği bireyin yaşamış olduğu çevredeki insanlar ile etkileşim sürecidir (Bozkurt, 2013; Fichter, t.y.). İnsan bu süreçte toplum yapısına uygun davranışlar geliştirmek için hazırlanmaktadır. Bu hazırlık sürecinde eğitim ana etkidir. Eğitim bireyi her yönüyle geliştirme ve yetiştirme amacıyla gelebileceği en üst seviyeye getirme, bir takım değerleri aktarma hayatın her aşamasında olan insanileştirme sürecidir (Şişman, 2011; Arslan, 1996).

Akyüz (2013) eğitimi; bireyin zihinsel, duygusal yönlerini geliştiren kişilerarası ilişkilerini iyileştiren, yaptığı davranışların farkında olan ve bunları istenilen şekilde iyi yönde geliştirmesini sağlayan, planlı veya herhangi bir plana bağlı kalmaksızın yapılan çalışmaların bütünüdür.

Bireyler günümüzde bedenen ve ruhen bir eğitim olarak istenilen beceri ve davranışları geliştirmesi amaçlanır. Hem hayatını sürdürmesi için bir eğitim verilirken bir yandan da ahlaki değerler aktarılmalıdır (Arslan, 1996). Toplumun oluşturmuş olduğu kültürün sonraki nesillere eğitim felsefelerine uyan bir şekilde aktarılabilmesi

eğitim yoluyla olur (Büyükalın Filiz, 2006). Eğitim felsefeleri eğitimin amaç ve işlevini konu alır (Şişman, 2011). Eğitim felsefesi, insanların neden eğitildiği nelerin öğretilmesinin onlar için fayda sağlayacağını, ne şekilde kontrollerinin sağlanacağı iyi bir eğitim nasıl olmalı gibi yargılayan ve değerlendirme soruları eğitim felsefesinin temel konularını oluşturur (Arslan, 1996).

Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri İslamiyet öncesi dönemde törenin etkili olduğu alp insan tipi yetiştirmek iken İslamiyet'in kabul edilmesi ile İslami ilimlere doğru bir yaklaşım başlamış ve Alp-Eren insan tipi oluşturulmaya çalışılmış, Selçuklular ve halefi olan Osmanlı Devleti'nde bu tür eğitim faaliyetleri sürmüştür (Akyüz, 2013). Osmanlı imparatorluğu incelendiğinde kuruluşundan Tanzimat Dönemine kadar medreseler eğitim öğretim hayatında etkili olmuştur (Hayta & Ünal, 2010). Tanzimat dönemine geldiğinde ise eğitim devletin devamı ve var olabilmesi için bir araç olarak görülmüş ve önemi artmıştır (Akyüz, 2013). 1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ilanının ardından birçok Osmanlı aydını ülkeye dönmüş, eğitim ve öğretim alanında çalışmalar yapılmış, gerçekçi çözümler üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalarda kalıcı bir program ve çözümler oluşturulamamış olsa da Cumhuriyet dönemi eğitim felsefesinin temellerini oluşturmuştur (Şahin & Tokdemir, 2011). 1921 yılında Mustafa Kemal İkinci İnönü Muharebesi esnasında eğitimin faaliyetlerinin aksamaması, eğitimin durumunu değerlendirmek amaçlı Maarif Kongresini toplamış ve bizzat katılarak açılış konuşmasını yaparak eğitimin milli, özümüze uygun olması vurgusunu yapmıştır (Akyüz, 2013). Bu vurgu halen yürürlükte bulunan 1973 yılında çıkarılan 1793 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Türk milli eğitiminin genel amaçlarında şu şekilde yer almıştır;

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılaplarına ve Anayasanın başlangıcında ifadesi bulunan Türk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir (Güven, 2016).

2.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler:

Türk milli eğitiminin sisteminin genel amaçlarında bir yandan devletine bağlı bireyler yetiştirilmek istenirken bir yandan da bilimsel düşünceye önem verilerek bilgiye ulaşmada en güvenilir yol olan bilimsel bilgi ve bu bilgilerin keşfi için araştırma yöntemlerini yeni nesillere kazandırılmak amaçlanmıştır (Büyüköztürk, 2012). Araştırmalar neticesinde toplanan bilgilerin, ispatlanması mümkün olan birbiri ile ilişkili olguların tamamı bilim ya da bilimsel bilgi olarak adlandırılabilir (Smith, 1991). Bilimsel araştırma yöntemleri ise çözülmesi gereken sorunlara bir sınır çizerek bunlara mantıksal çözümler getirmeye çalışılır (Büyüköztürk, 2012). Bilimde birçok sınıflama yapılabilir, genel olarak, matematik, fen bilimleri, toplum bilimleri ve ruh bilimleri olarak bir sınıflama yapılmaktadır. İnsan ve toplumların gelişmelerini onlarla ilgili durumları inceleyen, ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan disiplin tarih, hukuk, sosyoloji, coğrafya, iktisat, arkeoloji gibi sosyal bilimlerdir (Smith, 1991; Sönmez, 1994; Doğanay, 2003). Bu bilimler her ne kadar ayrı bir araştırma alanı olsa dahi iç içe oluşu ve birbirinden soyutlanamaması sebebiyle kesin sınırlarla birbirinden ayrılmamaktadır (Doğanay, 2003).

Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla insan ve yaşamış olduğu toplum tarafından oluşturulmuş olanların araştırılması sonucu elde edilen bilgiler topluluğudur (Sönmez, 1994; Moffatt, 1957; Köstüklü, 1998). Her sosyal bilim sınırları belli bir alanda kendi konu alanına giren durumlarda inceleme yapmaktadır, buna rağmen bilimler arasında zorunlu bir ilişki var olup birbiri alanına giren bilim dalları kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. (Smith, 1991; Sönmez, 1994). İnsanı ilgilendiren bu bilim topluluğunun öğretilmesi yeni nesillere aktarılması gerekmektedir. Bu aktarım ayrı ayrı sosyal bilimler olarak; tarih, coğrafya, sosyoloji dersleri adı altında ortaöğretim düzeyinde öğretilmektedir (Köstüklü, 1998).

Sosyal bilimlerdeki mevcut bilgilerin temellerinin atıldığı dönem ise ilköğretim dönemidir. İlköğretim dönemi olarak adlandırabileceğimiz yaş aralığı 7-14' tür. Bu yaş aralığı bilişsel gelişim açısından Piaget'in somut ve soyut işlemlerine denk gelir. Özellikle çocuklar Piaget'in soyut işlemler olarak belirttiği dönemde toplum yapısı ve felsefesiyle ilgilenerek bir değer sistemi örgütlemeye başlar (Senemoğlu, 1997). Bu değer sisteminin örgütlendiği ve toplum yapısını kavratmaya çalışan en önemli derslerden birisi de sosyal bilgiler dersidir.

2.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal terimi Latince *socius* sözcüğünden türetilmiştir. Sözcük manası olarak birlikte oluş, birliktelik, beraber olma anlamlarına gelmektedir (Fichter, t.y.). Sosyal bilgilerde bilgilerin birlikte olması onları bir şemsiye altında toplanmış halidir.

Sosyal bilgiler alanında araştırma yapan uzmanların sosyal bilgiler tanımlamaları ise şu şekildedir; Sönmez (1994), *“Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgilerdir.”*

Erden (t.y.), *“Sosyal bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı”* olarak tanımlar.

Doğanay (2003) ise sosyal bilgileri sosyal ve insana ilişkin bilimlerin verilerinden yararlanarak, disiplinler arası bir yaklaşımla konularını ele alan demokratik değerleri özümsetmeye topluma bağlı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. Sosyal bilgiler bireye yönelik bir çalışma alanı olup, bilgi aktarımı, öğrenme süreçleri ve aktif bir vatandaş olarak yetişmesinde sosyal bilgilerin payı büyüktür (Zarrillo, 2016)

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), 1994 yılında yapmış olduğu sosyal bilgiler tanımı ise şu şekildedir; *“Sosyal Bilgiler vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek için Sosyal ve beşeri bilimlerin entegre edilmesi ile oluşmuş bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler okul programları kapsamında, beşeri, matematik ve doğa bilimlerinden aldığı uygun içeriğin yanı sıra antropoloji, arkeoloji, ekonomi,*

coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din, sosyoloji gibi disiplinler üzerine dayalı sistematik ve koordineli bir çalışma sağlar. Sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı, birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitli demokratik toplumun vatandaşları olarak genç bireylere kamu yararına, bilgiye dayalı ve mantıklı karar verme yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Aktaran: Safran, 2014).’’

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında yayınladığı sosyal bilgiler öğretim programında sosyal bilgilerin tanımını ve genel amaçlarını şu şekilde açıklamıştır; Sosyal bilgiler dersi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, milletini seven ve milli bilince sahip birer vatandaş olarak hayata hazırlayan, Türk kültürünü, tarihini koruyan ve geliştiren, hukukun üstünlüğünün farkında olan, yaşadığı çevreyi tanıyan doğal çevre anlayışına sahip, eleştirel düşünme becerisini benimsemiş, ekonomide temel kavramları bilerek bunlardan çıkarım yapabilen, kişisel ve toplumsal manada sorunlara çözüm önerileri geliştirebilen, milli ve manevi değerleri hayatının merkezine alarak bunlar üzerinden bilinçli ve ahlaki bir yaşam sürmeyi arzu eden, insanlığın bir parçası olduğu bilinciyle sorunlara karşı duyarlı vatandaşlar yetiştirilmek (...) olarak belirtmiştir.

Sosyal bilgiler 'in birçok sosyal bilim alanını içinde barındırması bunların verilerinden ve metotlarından yararlanarak bir çalışma alanı olması sebebiyle evrensel bir tanıma ulaşmak mümkün olmamaktadır.

2.2.1. Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Sosyal bilgiler nerede, nasıl öğretime başladı kesin olarak bilinmemektedir. Tarihte ilk kez öğrencilerine milli tarih dersleri okutan devlet İsrail Devleti olmuştur. Eskiçağ, Roma, Çin gibi devletler eğitime önem vermiş tarih, coğrafya hukuk, siyaset gibi dersler öğretilmeye çalışılmıştır (Sönmez, 1994). Sosyal bilgiler için resmi anlamda çalışmalar 19. yy. sonlarından itibaren ABD' de başlamıştır (Moffatt, 1957). Sanayi devriminin etkisi ile ABD'de kırsaldan, kent merkezlerine göç hareketlerinin başlamasıyla oluşan sanayi toplumunun etnik ve kültürel problemlerini çözebilmek; birlikte yaşamak ve işbirliği için kazandırılması gereken bilgi, tutum ve değerlerin öğretilmesine ihtiyaç duyulması sosyal bilgiler adına çalışmaların hız kazanmasına neden olmuştur (Öztürk & Dilek, 2003).

Bu çalışmalardan 1892 yılında yapılan Ulusal Eğitim Konseyi'nde ABD sınırları içerisinde yaşamakta olan çeşitli millet ve kültürdeki toplumlara demokratik yaşamı anlatabilmek ve Amerikan vatandaşı kimliğini kazandırmak kapsamında sosyal bilgiler dersi düzenlemiştir. Program içinde tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri güncellenerek okutulmaya başlanılmıştır (Sönmez, 1994; Erden, t.y.).

Sosyal bilgiler 1916' da Milli Eğitim Derneği Orta Dereceli Okulları Yeniden Teşkilatlandırma Komisyonu (The Committee of Social Studies of the Commission on the Reorganization of Secondary Education of the National Education Association) tarafından kabul edilerek sosyal bilgiler kavramı resmi olarak öğretim programlarında yerini almıştır (Moffatt, 1957; Köstüklü, 1998).

Türk eğitim tarihine bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tanzimat Dönemi sonrası Usul-i Cedide' ye uygun olarak sosyal bilgilerin alanına giren konular iptidai seviyesinde okutulmuştur (Öztürk & Dilek, 2003). Cumhuriyetin ilanından önce, milli mücadelenin lideri Mustafa Kemal 15 Temmuz 1921 yılında Ankara' da Maarif Kongresinin toplanmasını sağlamış, eğitimin milli ve bize özgü olmasını belirten bir konuşma gerçekleştirmiştir (Bilgili, 2010). Mustafa Kemal'in bu görüşleri daha sonra Milli Eğitim programları için öneri ve görüş niteliğinde karar alan Milli Eğitim Şuralarına yansımıştır. 1943'te yapılan İkinci Milli Eğitim Şurasında milli tarihe ağırlık verilmesi gerektiği önerilmiştir. Milli değerleri öğrencilere benimsetmek, geçmişini, yaşadığı ülke ve dünyayı öğrencilere anlatabilmek adına 1926 yılından 1962 yılına kadar tarih, coğrafya ve yurt bilgisi adı altında dersler okutulmuş ve tek disiplinli anlayış esas alınmıştır. 1949 yılında yapılan dördüncü Milli Eğitim Şura'sında alınan kararlardan olan "ilkokul ikinci devrede ayrı ayrı okutulan tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin bir ders halinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi" kararı 1962 yılında hazırlanan programda yerini bulmuş bu dersler, disiplinler arası yaklaşım esas alınarak toplum ve ülke İncelemeleri adı altında birleştirilmiştir (Bilgili, 2010; Sönmez, 1994). Sosyal bilgiler kavramı ders programı olarak 1968 yılında müfredatta yerini almıştır (Bilgili, 2010; Öztürk & Dilek, 2003).

2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapı ve İçeriği

Sosyal bilgiler programı etkin yaşama katılım sağlayan, doğru ve akılcı karar verebilen, sorunlara etkin ve kalıcı çözüm önerileri getiren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Bilgili, 2010). Amaçlanan bu davranışları geliştirmede araç eğitim programlarıdır (Beyaztaş, Kaptı & Senemoğlu, 2013). Milli Eğitim Bakanlığı'nın politikalarına uygun olarak hedeflerine ulaşması eğitim programları aracılığı ile gerçekleşmektedir (Özdemir, 2015). Eğitim programları resmi ve örtük program olarak iki şekildedir. Resmi program yazılı olarak yer almasına karşılık örtük program yazılı olarak yer almayan ve yaşanan toplumun etkisi altında eğitim ortamında kendiliğinden oluşan programdır (Öztürk & Dilek, 2003). Ülkemizde eğitim programları üniter yapıya dayanarak merkez Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bulunan Talim Terbiye Kurulunca programa dair; amaç, içerik, yapı ve diğer öğelerine belirleyerek tüm ülke için tek program hazırlanmaktadır (Yüceer & Keskin, 2012).

Eğitim programları geliştirme çalışmalarında toplumun yapısı, tarihsel süreçte yaşamış oldukları ve felsefi temelleri göz önüne alınarak günün ihtiyaçları ve toplum taleplerine göre şekillenmektedir. 19. yy. sonları 20. yy. başlarında sosyal bilgiler John Dewey'in ilerlemecilik akımından; 1960'lara doğru ise Jerome Bruner'in eğitim alanında büyük etkisi olan disiplinler arası ve sarmal yaklaşımın etkisi altında kalmıştır (Zarrillo, 2016). Sosyal bilgiler öğretim programı benimsenen eğitim felsefeleri ve politikalarından etkilenerek 2004 yılına kadar isim ve yapı olarak birçok değişim geçirmiş en son değişiklik 2017 yılında yapılmıştır. Programda en büyük değişiklik 2004 yılında meydana gelmiştir. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu'nun hazırlamış olduğu eğitim programı 2004 yılında 4. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programını da düzenleyerek hayata geçmiştir. 2004 programı 2004-2005 yıllarında pilot olarak 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ise tüm ülke çapında uygulanmaya başlanılmıştır. 2004 programı kendinden önce benimsenmiş olan davranışçı yaklaşımı esas alan eğitim felsefesinden vazgeçerek yapılandırmacı/ oluşturmacı anlayış esas alınmıştır (Özdemir, 2015). 20. yy. başlarında eğitim bilimlerinde davranışçı yaklaşım eleştirilmeye başlanılmış; evrensel, nesnelci bilim anlayışı, öznelci bilim anlayışı ile mukayese edilmeye başlanarak öznelci bilim

öğrenme yaklaşımları ortaya çıkmaya başlayarak bunların da başında yapılandırmacı anlayış gelmektedir (Aydın, 2007).

Sosyal bilgilerin 2004 yılında benimsemiş olduğu yapılandırmacı öğrenme öğrencilerin aktif şekilde bilgileri oluşturması, yorumlaması ve ön bilgilere göre yeniden organize etmesi üzerine temellendirilmektedir. Yapılandırmacı yaklaşımda birey kendi uğraşları ile etkin bir şekilde çevresi ve içerikle etkileşim kurarak öğrenme sürecinde rol almaktadır. Bireyin öğrenme sürecinde aktif olması var olan bilgi ve tecrübelerini sürece dâhil ederek onun araştıran ve geliştiren bir yapıda olmasını sağlamaktadır (Yanpar, 2014; Aydın, 2007).

Sosyal bilgiler eğitimi, bireyin kendisi ve çevresini anlamlandırmasına yardımcı olarak sosyal, fiziksel çevresine karşı olumlu tutum ve değerlerin farkına varmasını sağlayarak bunları geliştirmeyi amaçlar (Doğanay, 2015). Sosyal bilgilerin bireye yönelik çalışma alanı olması, içeriğinin yoğun olmasına ve kapsamlı bir yapıda olmasını gerektirmektedir (Zarrillo, 2016). Sosyal bilgiler öğretim programı belirli bir yapı düzeninde işlevi mevcut olarak beceri, kavram, değer ve genel amaçlar üzerinde oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler yapılandırmacı program çerçevesinde, bilgiyi ortaya çıkararak kullanabilme yetisini kazandırmak adına beceri, kavram ve değerleri öğrencilere aktararak etkili birer vatandaş olmalarını sağlamaktır (Ata, 2015).

Beceri; günümüzde bilgiyi öğrenmenin ötesinde ona ulaşma süreçleri de önem kazanmaktadır. Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak tanımlanmaktadır. Beceriler öğrenme alanları ile ilişkilendirilerek her üniteye doğrudan verilmesi gereken beceriler programda açık şekilde belirtilmiştir.

Kavram; bir şey üzerine ve özellikle o şeyin nitelikleri ya da imleri üzerine taşıdığımız genel düşünceye verilen addır. Temel kavramlar, yüksek düzeyde soyutlamalar taşıyan sözlü örüntülerdir. Kavramlar soyut olup belli bir hüküm taşırlar. Kavramlar düşünmemizi sağlayan ana unsurdur (Ata, 2015). Bu sebeple kavram öğretimi ile genel olgulara ulaşma amaçlanarak öğrenci kendi çabasıyla bilgiyi edinmesi ve içselleştirmesi sağlanır.

Değerler; insani ilgilendiren tüm bilimlerde olduğu gibi değerler de öncelikle felsefe bilimi içerisinde yer almıştır. Süreçte felsefe alanına yön veren analitik ve pozitivist anlayışlar sebebiyle değerler metafizik yapma olarak düşünülmüş ve felsefenin araştırma alanı dışında kalmıştır (Tepe, 2002). Sosyal bilimler açısından da durum pek farklı olmayıp, sosyal değerlerin herhangi bir gerçekliğe sahip olmayacağı ve psikolojik ve etik bir konu olarak değerlendirilmesi sebebiyle değerler uzun bir müddet sosyal bilimlerin çalışma alanı dışında kalmıştır (Fichter, t.y.).

Fakat değer kavramı insanı ilgilendiren bir süreç olması dolayı psikoloji; grup ve toplumun yapısına yön vermesi açısından sosyoloji; yapısı ve özünün ne tür felsefi temellere ait olduğu konusuna ilişkin ise felsefenin inceleme alanı kapsamındadır. Bu şekilde değerlerin birçok sosyal bilim disiplini ile iç içe olması onun geniş bir araştırma yelpazesinde yer alarak felsefe ve sosyal bilimlerin araştırma alanı içinde bulunmasını sağlamıştır (Karababa, 2015).

Değer kavramının birden çok bilim alanı kapsamında olması ve karışıklığa meydan vermemek için değer tanımlamalarından önce bazı kavramları ifade etmek uygun olacaktır. Değer; soyut veya somut olarak var olan bir şeyin belirli özelliği; Değerler, var olan şeyler, imkânlar olarak tanımlanmaktadır (Kuçuradi, 2016). Değer yargıları ise toplum tarafından meydana getirilen, yapıp yapmama edip etmeme gibi emir yasakları ortaya koyan kurallardır. Yaptıklarımız veya yapmadığımız her şey bu yargılara göre belirlenir (Tepe, 2002). Değerlendirme ise; insana dair her şeyin değerinin belirtilmesidir (Kuçuradi, 2016).

Birden fazla bilim alanına etki eden değerler hakkında ortak bir tanıma ulaşmayı da zorlaştırmaktadır. Literatür incelendiğinde değerlere ait birçok tanım mevcuttur bunlardan bazılarını baktığımızda; Fichter (t.y.) değeri; *“Toplumun kişilerin örüntülerin hedeflerin diğer sosyokültürel nesnelerin önemliliği üzerindeki değerlendirmelere dayanan ölçütler.”* olarak tanımlamaktadır. Güngör (1993); Değer hükümleri bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifadeler olarak tanımlamaktadır. Ünal (1981); *“Bir şeyi değerli görmek onu tercih etmek anlamına, ona enerji ile bağlanmak, onun için uğraşmak”* olarak tanımlamaktadır. Dilmaç (1999) *“Değerler bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak*

ortaya çıkarlar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluşturduğunu'' belirtmiştir. Hacıkadiroğlu (2002) ise değeri en geniş anlamıyla eleştirel niteliklerin genel adı olarak tanımlamaktadır. Toku (2002) değeri, insan aklı ile keşfedilen, yaşanılan ve gerçekleştirilen imkânlar olarak tanımlamaktadır. Rokeach ise değeri bireylerin inançları olarak belirtmiştir (Aktaran: Oral, 2015).

Schwartz ve Bilsky (Aktaran: Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000) kuramcılar tarafından uzlaşılan tanımlardan yola çıkarak değerleri şu şekilde tanımlamaktadır;

- 1) Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar; etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
- 2) Değerler bireylerin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler
- 3) Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler.
- 4) Değerler davranışların insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
- 5) Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Sıralanmış değerler kümesi, değer öncelikleri belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler seçtikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler. Bu noktalara ek olarak değerlerin değişime açık yapılar oldukları belirtilmektedir.

2.3. Toplumda Değer Kavramı:

Değer sistemi kültürden kültüre, aynı kültürde zamana ve hatta aynı zamanda gruplara göre değişkenlik gösterebilmektedir. Değerlerin esnek oluşu her zaman şartlara göre düzenlenmesi vardır. Değerler her ne kadar zaman ve şartlara göre düzenlense dahi her toplumda değişme göstermeyen sayıları az da olsa belli başlı önem arz eden ortak sonul değerler mevcuttur. Bunlar tüm toplum ve kültürlerde yer bulan ve o toplumun kültürüne belirginlik kazandıran niteliktedir (Fichter, t.y.; Akbaş, 2004). Adalet, eşitlik, özgürlük, saygı, dürüstlük bu tür değerlerden olup bütün toplumlarda aynı şekilde algılanmaktadır (Gömlüksiz & Cüro, 2011).

Toplum yaşamının sürdürülebilmesi için davranışları kontrol altında tutan bazı kurallar bulunmaktadır. Bu kuralların en önemlisi ise toplum tarafından önem arz edilen değer yargılarıdır. Değer yargıları toplum yapısının ayakta kalmasını sağlayan

unsurlardır (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Her toplumun yapısında belirli değerler mevcuttur. Değerler toplumu diğer toplumlardan ayıran ona özgü geleneklerdir. Birey topluma uyumlu bir yaşam sergilemek istediğinde toplumsal değerlere uymak zorundadır. Değerler tamamen nesnel olmayıp etkinlikler vasıtasıyla duygularla birleşip onlarla iç içe olup ondan ayrı bir şekilde bulunmaz (Gömleksiz & Cüro, 2011). Değerler toplum tarafından oluşturulan kuralların duygusal yönünü kapsar (Özensel, 2015).

Toplum devamlılığın sağlamada ön koşul belirli değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmektir. Toplumsal var olma değerlerin yeni nesillere sistemli bir şekilde aktarılmasıyla oluşmaktadır (Ekşi, 2003). Değerler bireylerin toplumsal rollerini belirlemesine rehberlik ederek bireyin toplum tarafından hedeflemiş olduğu değer yargılarına göre yaşamını sürdürmesine yardımcı olur (Fichter, t.y.). Değerler genel olarak ilişkilerimizde belirleyici olarak günlük yaşantımıza şekil vermektedir (Tozlu & Topsakal, 2007; Doğan, 2007). İnsan diğer insanlarla ilişki içerisinde olması, hayatını devam ettirebilmek ve temel insani ihtiyaçlarının karşılanması bakımından başka insanlara borçlu olması insan için diğerlerini değerli kılmaktadır (Hacıkadıroğlu, 2002).

2.4. Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi:

İnsan davranış hareketlerini her zaman belirli kurallar çerçevesinde yapmaktadır (Tozlu & Topsakal, 2007). İnsanın hayatını idame ettirmesi ve varlığı diğer insanlarla olan ilişkisi oranında şekillenir. Çocuğun toplumsal ilişkilerdeki tutumun temelinde aile bulunur. Çocuğun gelişimi ebeveynlerin sahip olduğu değer tutum ve davranışlara göre şekillenir (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Birey eğitiminin ilk başlangıcı anne babasının yanındır. Anne ve babanın tutum ve davranışları çocuğun cinsiyet rolleri, kişilerarası etkinliklerini ve kişiliğini tümüyle etkilemektedir (Senemoğlu, 1997). Bandura'nın sosyal öğrenme kuramında belirttiği üzere okul öncesi ve ilkökul seviyesinde bireyler için anne, baba ve eğitici rolünü üstlenen öğretmenler birer modeldir. İstendik birçok davranışlar bu model almalar yoluyla gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 1997). Bu dönemde birey yaşamına neyin nasıl şekil verdiği sormaksızın kabul ederek aile içinde ve çevrede öğrendikleri ile yaşamını devam ettirir (Ziebertz, 2007). Bireyin kişiliğin gelişiminde ilk beş yılın kritik olması ve çocuğun aile ile olan

sıkı bağı kişiliğinin gelişmesinde aileye büyük sorumluluklar yüklemektedir. Bu yaşlarda özümşenen değerler ve ailenin değer eğitimi anlayışı çocuğun topluma uyumlu bir birey olarak vatandaşlık görev ve sorumluluklarını bilmesine yardımcı olacaktır (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Aileden sonra ise bu sorumluluğu eğitim kurumları devralmaktadır. Eğitimin en önemli amacı kişilerarası ve toplumsal uyum becerilerini bireylere aktarmaktır (Yel & Aladağ, 2015). Eğitim ile birey toplumsal değerlere uyum sağlarken diğer taraftan arzu ettiği ve ideallerini toplumun gelişmesine yönelik davranışlarla formüle eder ve yaşamakta olduğu toplumda davranışlarını şekillendirir. (Varış, 1996). Davranışlara bu şekilde yön verme hem birey açısından hem de toplum tarafından beklenen duyarlı ve sorumlu vatandaş yetiştirme anlayışını oluşturmaktadır.

Günümüzde sorumlu vatandaş yetiştirme anlayışında değişiklikler meydana gelmiş, sorumlu vatandaş yetiştirme yanısıra evrensel değerleri benimseyen bu bilince sahip, kendini tüm dünya insanlığına sorumlu hissedenden bir dünya vatandaşı yetiştirmek amaçlanmaktadır (Gömlüksiz & Cüro, 2011). Bu anlamda bütün eğitim sistemlerinde temel amaç toplumsal değerlerini benimsemiş, ahlaki kuralların farkında ve uygulayıcısı olan bireyler yetiştirmektir. Türk Milli Eğitim sistemi genel amaçlarına bakıldığında değer aktarımı şu şekilde ifade edilmektedir;

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılap ve ilkelerine ve anayasa da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirme (...) (Güven, 2016) olarak tanımlanmaktadır. Milli Eğitimin genel amaçlarında geliştirilmek istenilen bu davranışlar, özel olarak ders programlarının amaçlarında detaylandırılarak bireylere aktarılmaya ve bu şekilde davranışlarında değişiklik yapılmaya çalışılmaktadır.

Davranışların gelişmesinde öğrenme ve gelişme iki ana faktörüdür. İnsan davranışlarının büyük kısmı öğrenmelerle gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 1997; Akbaş, 2004). Öğrenme bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda davranışlarının değişmesi; gelişme ise bireyin olgunlaşmasını içeren süreç olup bu evrelerde zihni, duygusal ve sosyal değişimler meydana gelmektedir (Varış, 1996). İstendik yönde bu davranışların geliştirilebilmesi için, öğretim sürecinde öncelikle bireylerin gelişim dönemleri ve özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir (Senemoğlu, 1997). Çocuğun dengeli bir kişilik oluşturması; bireylerin kişilik yapısının şekillenmesinde ilk yılları kapsayan ilk ve orta öğretim sürecine önemli bir etkiye sahiptir (Yel & Aladağ, 2015). Birey 6-12 yaşında ilk orta çocukluk döneminde okul çağına erişmiş olur ve yaşlarıyla aynı sosyal ortamda bulunarak sosyalleşme adına ilk adımlarını atar. Bu evrede okul öncesi dönemde temelleri atılan vicdan gelişimi, tercih, tutum ve değerlerin daha açık hale gelmesini sağlamaktadır. 12 -18 yaş ergenlik döneminde ise belirgin hale gelmiş olan tercih, tutum ve değerler bireyin temel değer yargıları geliştirmesini sağlar ve birey yaşamında nelere değer verdiğinin farkına varır (Bacanlı, 2003).

İnsanın değerinden bahsedildiğinde bilgi, bilimler, sanat, felsefe, teknik, kültür her şey dâhil olur. Bireyin değerleri denildiğinde ise doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal ilişkilerde ortaya çıkan sevgi, dürüst olma, adil olma, bağlılık, saygı gibi değerler kişisel değerlerdir (Kuçuradi, 2016). Bu değerlerin öğretilmesi ve yeni nesillere aktarılmasının sağlanması ise eğitim sayesinde ve başarılı bir değerler eğitimi ile gerçekleşir. Öğrencilere aktarılmak istenen değer ve tutumların kaynağı duyuşsal alana ilişkindir. Duyuşsal alanın kesin bir tanımı yapılmamakla beraber, genel olarak duygu ve coşkularla ilgili zihinsel özellikler olarak tanımlanmaktadır (Bacanlı, 1999). Duyuşsal alana ilişkin olan bu değerlerin aktarılması da değerler eğitiminin etkisi çok önemlidir. Fakat eğitim uygulamalarına bakıldığında ise duyuşsal davranışların ölçülememesi sebebiyle ihmal edilerek bilişsel alana yönelik öğeler ön plana çıkmıştır (Sarı, 2007). Bu eksikliği gidermek, duyuşsal alan kazanımlarını etkili kılabilmek adına değerler eğitimi yapılmaktadır. Değer eğitimi toplumun yapısı ve dinamiklerinden etkilenerek ülkedeki eğitimin en önemli unsurlarından birini oluşturur (Balcı & Yelken, 2013). Bu nedenle değerlerin öğretilmesi rastgele

öğrenmelerden farklıdır (Ziebertz, 2007). Değer eğitimi toplumda kabul görmüş değer ve tutumları bireylere kazandırarak, bireylerin, ahlaki ve insani yönlerine etki ederek bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamayı amaçlamaktadır (Gömleksiz & Cüro, 2011). İnsan doğumundan itibaren değer eğitimi ile iç içe olup, var olduğu her ortamda her zaman vardır (Ulusoy & Dilmaç, 2016; Doğanay, 2015). Bebeğin dünyayı anlama ve anlamlandırma çabası onun değerler eğitimine adım attığının göstergesidir (Dilmaç & Şimşir, 2016).

Geleneksel toplumlarda değer eğitimi daha çok rol model, telkin ve ezber süreçleri ile yürütülmekte iken; demokratik toplumlarda akıl ve mantığın işaret ettiği yönde, empatik düşünme süreçleri ortaya koyarak özsaygı geliştirme, işbirliği ve benmerkezcilikten kurtularak gerçekleşir (Doğanay, 2015).

Değerler eğitimi iki şekilde meydana gelmektedir. Bunlardan ilki ana baba takliti ile ikincisi ise yaşanılan çevrede var olan ortamlarda mevcut arkadaş, aile, okul gibi hepsi tarafından yapılmayı gerektirir (Tozlu & Topsakal, 2007). Bu ortamların arasında en etkili olabilecek ise okullardır. Toplumda mevcut olan kurumların hepsi kendine ait değer ve değerler sistemi içermektedir. Okul toplumsal değerleri barındıran ve bunu aktarmaya aracı olan en önemli unsurların başında gelmektedir.

2.5. Okul İklimi ve Değerler:

Bireyler eğitim ortamına girdiklerinde aile ve sosyal çevresinden benimsemiş oldukları değerleri de beraberinde getirirler (Ziebertz, 2007). Çocuklar okul dönemine kadar aile ve çevre ile etkileşimde olmaları ve altı yaşından sonra ise eğitim ortamına katılarak buradaki ailesi ve çevresinden daha farklı birçok bireyle etkileşime geçmesi var olan değerlerini karşılaştırma ve çatışmaya girmesine sebep olmaktadır (Dilmaç & Şimşir, 2016). Bu çatışmanın giderilmesi ve toplumda var olan değerlerin öğrencilere benimsetilmesi okul iklimi ve iyi şekilde planlanmış değerler eğitimi ile gerçekleşebilmektedir. Bireyler kendiliğinden iyi bir karaktere sahip olamazlar bu sebeple toplumda eğitim anlamında okullar, okul yöneticileri öğretmenler öğrencilere rehber konumunda olarak bu görevi üstlenirler (Ekşi, 2003).

Okulun iki temel mevcuttur. İlk amacı akademik anlamda gerekli bilgi ve tecrübelerin aktarılması ikincisi ise temel değerleri içselleştirilmiş ve bunları

uygulayan bireyler yetiştirmektedir (Ekşi, 2003). Okulun açık bir sistem olması onun hem etkilenen hem de etkileyen bir yapıda olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle okul misyon ve vizyonu toplum tarafından benimsenen değerlere göre şekillendirilerek, değerlerin hakim olduğu bir eğitim ortamı oluşturulmaya çalışılır (Turan & Aktan, 2008).

Bireylerin değerleri olduğu gibi eğitim kurumlarının da kendilerine göre değerleri mevcuttur. Bireyler toplum hayatı ve eğitim ortamının değerleri oluşturdukları gibi; kendilerine ait değerleri de eğitim ortamı ve toplum sayesinde değişebilir (Turan & Aktan, 2008). Eğitim kurumlarına ait olan bu değerler ise görünen ve bunun haricinde yazılı bir kaynağı olmayan örtük program kavramını ortaya çıkarmaktadır. Örtük programdan önce eğitim ve öğretim programına baktığımızda ise eğitim programı; eğitim kurumlarının bireylerin yaşantılarında kalıcı değişiklikler getirmesi için yürüttüğü etkinliklerin tamamıdır. Öğretim eğitim kısmının bilgi sürecini kapsar; bilgi ve becerinin belirlenen plan doğrultusunda kazandırılmasıdır (Varış, 1996).

Eğitim programları açık ve örtük olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Açık program öğretmenlerin üzerinde daha fazla durduğu program olup; farkında olmadan açık programda gerçekleştirilmeye çalışılanların sonucu olarak örtük program oluşmaktadır (Sarı, 2007). Örtük veya diğer deyişle gizli, gizil program ders dışı etkinlikleri içine alan, yazılı olmayan programdır (Tezcan, 2003). Okul ortamında eğitici kademesinin davranış, yaklaşım, inanç, değer yargıları, okul atmosferi, benimsenen değerler, rutinler, disiplin ve birçok kültürel etmeni kapsamaktadır (Tezcan, 2003). Her birey yetişmiş olduğu eğitim kurumunun benimsetmeye çalıştığı değerler davranışlarına yansır ve şekillendirir (Turan & Aktan, 2008). Değerler eğitimi okul ikliminde tüm personel tarafından yönetici, memur, hizmetliye kadar herkesi kapsamalıdır. Değerler eğitimi bu şekilde herkesin üstüne düşeni en iyi şekilde yaparak ailenin de desteği ile başarıya ulaşabilir (Ulusoy & Dilmaç, 2016).

Değerler eğitiminde kazandırılması gereken değerlere ilişkin bilgi ve metodların öğrenciler tarafından rol model olarak görülen öğretmende var olmaması veya eksikliği öğrencilerde var olan değerlerin körelmesine ve hatta bu değerlerin yok

olmasına sebep olabilmektedir (Yazıcı, 2006). Bu sebeple öğretmenler buldukları okul ve yaşadıkları çevre değerleri ile uyum halinde olması gerekmektedir (Turan & Aktan, 2008).

Değer eğitimcileri için vatandaşlık ve ahlaki değerleri kazandırmak önemlidir. Vatandaşlık değerleri ile toplumda uyumu sağlanırken ahlaki değerlerinde diğerlerinin iyiliğini isteme vardır (Akbaş, 2004). Bu amaçlarla öğretmenler değer eğitiminde ne çok katı şekilde değerleri dikte etmeli ne de çok hoşgörülü davranarak karar verme becerilerini olumsuz yönde etkilemelidir (Ziebertz, 2007). Değerler aktarılırken bir zorlama söz konusu olmaz, aksine bireylere aktarılması uygun düşünülen değerler verilir, birey bu değerleri kendine göre analiz ederek karar verir (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Öğretmenin kullanacağı strateji yöntem ve teknikler öğrencilere yönelik değer aktarımını kolaylaştırır bir yapıdadır (Yazıcı, 2006).

Değer öğretiminde öğretmenlerin dikkat etmesi gereken bazı noktalar vardır bunlar;

- Model olmalı
- Sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı
- Her öğrenciye sorumluluk verip, onların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmalı.
- Cesaretlendirip veya cezalandırarak değerler öğrencilere dayatılmamalı.
- Öğrencilere karar verme olanağı tanınmalı.
- Paylaşım fırsatı vermeli
- Ortaklaşa çalışmaya teşvik etmeli (Dilmaç, 2002).

Öğretmen bu noktaları dikkate alarak konu ve materyal sağlama durumuna göre uygun öğretim metotları ile değerler eğitimi için faaliyetlerini yürütür. Bu faaliyetleri yürütme sürecinde ise uzmanlar tarafından geliştirilmiş olan bazı değer öğretim yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar değerler eğitiminin daha verimli şekilde yürütülebilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Her yaklaşımın güçlü ve zayıf yönleri bulunmakla beraber, yaklaşımlar tek başına veya birden fazla yaklaşım aynı anda kullanılabilir.

2.6. Değer Öğretimi Yaklaşımları

Değerlerin öğretilmesinde uzmanlarca birçok farklı yaklaşım esas alınmıştır. Bu yaklaşımlara bakıldığında ise;

- Değerlerin Doğrudan Öğretimi
- Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı
- Değer Analizi Yaklaşımı
- Bütüncül Yaklaşım; Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları
- Değerler Eğitiminde Gizil Güç Örtük Program
- Karakter Eğitimi (Ulusoy & Dilmaç, 2016).

2.6.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin Etme Yaklaşımı)

Toplum da kabul görmüş yaygın olan değerler aktarılır. Bu yaklaşımda amaç yeni neslin yaptıkları eylem ve davranışları etkileyerek bunları toplum düzenine göre tündengelim anlayışı esas alınarak davranışa şekil verdirmektir (Ziebertz, 2007).

Öğretmenin merkez olduğu sık kullanılan bir yaklaşımdır. (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Kazandırılacak değerler önceden belirlenerek programlanmış kahraman, öyküler oyunlar vb. etkinliklerle yoluyla kazandırılır (Doğanay, 2015). Öğretmen öğrenciye sunulacak bilgi ve materyalin her aşamasında sorumluluk sahibidir. Bu yaklaşım özellikle ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde ahlaki değerleri kazandırmak amacıyla kullanılmaktadır (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Bu amaçla öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğunu açık şekilde ifade edilir. Bu yaklaşımda pekiştiriciler ile öğrencilere ödül ve cezalandırmalar vardır (Yel & Aladağ, 2015).

2.6.2. Değerleri Belirginleştirme (Değer Açıklama):

John Dewey'in çalışmalarından esinlenilerek Reths, Hermi ve Simin tarafından 1966 yılında ortaya konulmuştur (Doğanay, 2015). Bireyin kendi yaşantısında önemli görmüş olduğu değerler önemlidir. Eğitici öğrenciye hangi değerleri benimsemesi gerektiğini anlatmaktan öte kendisi için ne tür hangi değerlerin önemli olduğunun farkına vardırılmasıdır. Böylece birey kendi benimsemiş veya benimseyeceği değerleri bağımsız bir şekilde ortaya çıkarmış bu değerler hakkında düşünme ve karar

vermesinde etkili olması sağlanmaktadır (Ulusoy & Dilmaç, 2016; Ziebertz, 2007). Doğrudan değerler öğretiminde var olan eğitici rolüne karşı çıkılarak eğitici sadece rehber konumundadır, sorgulama süreciyle öğrencinin benimsediği değerlere ulaşması sağlanır (Doğanay, 2015). Temel amaç bireylerin benimsemiş oldukları değerleri anlamlandırmaya yöneliktir (Yel & Aladağ, 2015).

2.6.3. Değer Analizi Yaklaşımı:

Bireylere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında yargıya varmak için bilimsel araştırma süreçleri kullanabilmelerine yardımcı olmak esastır (Doğanay, 2015). Bu yaklaşım sosyal bilimler eğitimcilerinin Amerikan Sosyal Bilimler Ulusal Kurulu tarafından gerçekleştirilmiştir (Doğanay, 2015). Bu yaklaşımda bireyler duygularını soyutlayarak eleştirel bir bakış açısı ile mantıklı karar veya kararlar verme sürecidir (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Değerleri ilgilendiren konularda öğrencilere bilimsel metodlarla mantıklı düşüncelerine yardımcı olma vardır amaç kanıtlanabilir gerçekler elde etmektir (Yel, Aladağ, 2015). Öğrenciler bu yaklaşımla kendi belirlemiş oldukları değerleri öğrenirler (Ulusoy & Dilmaç, 2016).

2.6.4. İkilem Tartışması: Öğrencilerin Bilişsel Ahlaki Gelişim Düzeyini Yükseltme

Ahlaki değerler belirli bir grupta belirli zaman dilimlerinde etkin olan kişilerin ilişki ve eylemlerini belirleyen yazısız kurallardır (Kale, 2007). Ahlak her devirde değişen fakat bulunduğu devirde değerli olandır. Davranışlarımızın doğru/ yanlış iyi/ kötü olarak değerlendirmede kullanılan kuralları işaret eder (Doğanay, 2015). Ahlaki durum insanların sosyal hayatı içindeki gelişmeler hakkında vermiş oldukları değer hükümleriyle ortaya çıkmaktadır (Ülken, 1943). Bireyin hayata geldiği toplumda her toplumda farklılık gösterse de belirli bir takım ahlaki değerler mevcuttur (Akbaş, 2004). Ahlak gelişimi toplumda var olan değere tamamiyle bir uyum sağlamaktan öte; toplum yaşamına uyum sağlamak için değerler sistemi oluşturmaktır (Senemoğlu, 1997).

İkilem Tartışması: Öğrencilerin bilişsel ahlaki gelişim düzeyini yükseltme yaklaşımının geliştirilmesi ile ortaya çıkmıştır (Doğanay, 2015). Ahlaki gelişim alanında Piaget, Gilligan, Kohlberg gibi birçok uzmanın çalışmaları olmasına karşılık

Kohlberg'in yapmış olduğu çalışma en çok tercih edilen ahlaki gelişim kuramı olmuştur (Bacanlı, 2003). Kohlberg Piaget'in ahlak gelişimi hakkında yaptığı çalışmalardan faydalanarak değerlerin kişilerin bilişsel olarak ahlaki gelişim düzeyine göre şekil aldığını belirlemiştir. Bu evreler ;

- Gelenek öncesi düzey
- Geleneksel düzey
- Geleneksel sonrası düzey

Bu evreler altı düzey çevresinde olup evrensel ve birbirini takip eden aşamalardan oluşur. (Doğanay, 2015).

2.6.5. Bütüncül Yaklaşım; Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları:

Bu yaklaşımda var olan temel değerler incelenerek; toplumsal etkileşim sağlamak akılcı çözümlerin üretmesi için güdülenerek demokratik bir ortamda değerlerin kazandırılmasını sağlamak ana hedeftir (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Düşünme ve muhakeme becerileri geliştirerek öğretim gerçekleşir. Toplumun ve eğitim kurumları tarafından aktarılması istenilen değerleri öğrenciye aktarmak ve toplumsal devamlılığı sağlamak amacı vardır (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Bu dönemde çocuklar bilişsel yapıları kuralları, ahlaki ilke ve değerleri anlamakta yeterli düzeyde olmamasından dolayı bu ilke ve kurallar çocuklara yaparak yaşayarak öğretilmelidir (Senemoğlu, 1997).

2.6.6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç Örtük Program

Örtük program 20. yy.' da ortaya çıkan ve 1968 yılında eğitim literatürüne geçmiş olan bir kavramdır. Örtük program, yazılı olarak resmi programda yer almayan ama kazandırılması hedeflenen davranışları ifade etmektedir (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Öğretmenlerin eğitim ortamında oluşturdukları kültür; olay ve durumlara karşı vermiş olduğu tepkiler iyi kötü algıları değer eğitiminin örtük olarak verilmesini sağlamaktadır (Doğanay, 2015).

Okulun informal yanını oluşturan örtük program ve açık program birbirini destekler nitelikte olması gerekmektedir (Doğanay, 2015). Bu şekilde okul ikliminde kazandırılması gereken değerlerin aktarımı kolaylaşmaktadır.

2.6.7. Karakter Eğitimi

Karakter sözlük anlamı olarak, kişi veya grubun tutum, duygulanma ve davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Karakter kendimiz ve başkasına karşı göstermiş olduğumuz erdemli davranışların tamamıdır (Doğanay, 2015).

Karakter eğitimi bireylere yaşamakta olduğu vatanına bağlılık, yurttaşlık hak ve ödevlerinin farkına varıp bunlara sahip çıkarak görevlerini yerine getirmeleri için gereken bilgi ve becerilerin verilmesini sağlamaktadır (Aleck, 1991). Karakter eğitimi genel anlamıyla örtük veya açık programın işe koşulmasıyla yetişmekte olan yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretinin ortak adıdır (Ekşi, 2003).

Karakter eğitimi programlarında amaç belli standartlara uygun bireyler yetiştirmekten ziyade bireyin yaş, cinsiyet ve yetenek gibi farklılıklarını göz önünde bulundurarak her bireyin ayrı olarak analiz edilmesini sağlamaktadır (Aleck, 1991). Bu analizler ışığında planlanan öğretim uygulamaları ile etkili bir karakter eğitimi gerçekleştirilebilmektedir.

Ülkemizde özellikle 2004 yılında planlaması yapılan 2005 yılında eğitim hayatına dahil edilen programda özellikle değerlerin daha önceki programlara göre nispeten fazla yer alması sonucu karakter eğitiminin de programda yer almasını sağlamıştır (Yazıcı, Yazıcı & Mazman, 2008).

2.7. Sosyal Bilgiler Programında Değerler:

Eğitim öğretim tüm toplumlarda farklı şekillerde ulusal ve yerel düzeyde uygulanmaktadır. Eğitim kişilerin bireysel, ekonomik, kişilerarası ilişki, becerileri ve vatandaşlık görevlerini geliştirmelerini amaçlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi bu politikalar doğrultusunda değerleri kazandırmayı amaçlar (Ulusoy & Dilmaç, 2016). Sosyal bilgilerin çok disiplinli bir yapıda olması onu tüm alanlarda bulunan değerlerin ortak noktası haline getirir (Gömleksiz & Cüro, 2011).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarına bakıldığında 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanun'da belirtilen genel amaçlarla paralel olmakla beraber hukuk kurallarının ülkede yaşayan herkes için bağlayıcı olarak

kanunlar önünde tüm kişi ve kuruluşların eşit olduğunu, yaşadığı çevre ve dünyanın genel özelliklerini tanıyarak insan ile çevre etkileşimine dair açıklama yapması ve mekan algılama becerilerinin geliştirilmesiyle birlikte eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları, ekonominin temel kavramlarını bilerek uluslararası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavramaları, Türk kültür ve tarihini oluşturan süreçleri ve bunun öğelerini bilerek milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinin gerekli olduğunun farkına vardırarak bir ders programıdır. Milli ve manevi değerleri ile beraber evrensel değerleri benimseyip erdemli insan niteliklerini kazanmaya çalışmalarını kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2018). Milli, manevi veya ulusal değerler toplumda bir olma duygusunu geliştirerek toplumsal yapının muhafazası ve devamlılığına katkı sağlayarak milli bir kimlik kazanma ve milli kimliğin bilinci ile yaşama arzusu kazandırır (Tozlu & Topsakal, 2007; Gömleksiz & Cüro, 2011).

Oluşturulan öğretim programları öğrenenlerin kişisel farklılıklarına göz önünde bulundurup değer ve beceri ekseninde hazırlanarak; kazanımlarla doğrudan ilişkilendirilmiştir. Öğretim programlarında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi temel değerler bulunmaktadır (MEB, 2018). Değerler diğer ders programlarında genel tanım ve ifade olarak yer almasına karşın sosyal bilgiler öğretim programına bakıldığında ise değerlerden bahsetmenin yanı sıra öğrenme alanları ve kazanımlarla ilişkilendirilerek program yapısının tamamına yayılmıştır (MEB, 2018). En kapsamlı müfredat değişikliği sayılabilecek 2004 yılında oluşturulan ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılına kadar kullanılmakta olan sosyal bilgiler öğretim programında bulunan değerler aşağıdaki gibidir;

Adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler programda doğrudan kazandırılmak üzere öğrenme alanları ile ilişkilendirilerek yer almıştır.

Tablo 1. Eski Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Değerler (4. ve 5. Sınıf)

	4. SINIF	5. SINIF
ÖĞRENME ALANLARI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER/DEĞERLER	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER/DEĞERLER
BİREY VE TOPLUM	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü	Sorumluluk
KÜLTÜR VE MİRAS	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik	Estetik
İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	Bilimsellik	Akademik Dürüstlük
ÜRETİM DAĞITIM TÜKETİM	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık
GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM	Bağımsızlık	Adil Olma, Bayrağa ve İstiklal Marşı'na Saygı
GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	Yardımseverlik	Dayanışma

Kaynak: (MEB, 2019)

Tablo 2. Eski Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Değerler (6. ve 7. Sınıf)

6. SINIF		7. SINIF	
ÖĞRENME ALANLARI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER/DEĞERLER	ÖĞRENME ALANLARI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER/DEĞERLER
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	Bilimsellik	İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ	Farklılıklara saygı
YERYÜZÜNDE YAŞAM	Doğal çevreye duyarlılık	ÜLKEMİZDE NÜFUS	Vatanseverlik
İPEK YOLU'NDA TÜRKLER	Kültürel mirasa duyarlılık	TÜRK TARİHİNE YOLCULUK	Estetik
ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI	Sorumluluk	EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	Dürüstlük
ÜLKEMİZ VE DÜNYA	Yardımseverlik	ZAMAN İÇİNDE BİLİM	Bilimsellik
DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	Hak ve özgürlüklere saygı	YAŞAYAN DEMOKRASİ	Adil olma
ELEKTRONİK YÜZYIL	Çalışkanlık	ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER	Barış

Kaynak: (MEB, 2019)

2.7.1. Yeni Sosyal Bilgiler Eğitim Programı Kazandırılması Planlanan Değerler

Öğretim programlarının ders içeriği olarak öğrencilere aktarılması öğrenme alanları ile gerçekleşmektedir. Öğrenme alanları; etkileşim halinde olan; bilgi, beceri ve değerleri kapsayan ve onları birleştirici bir unsur olarak öğrenmelerin sistemli hale gelmesini sağlamaktadır (MEB, 2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde 7 öğrenme alanı mevcuttur. Sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrenme alanlarına değerler doğrudan belirtilmiştir. Birey ve toplum öğrenme alanında sınıf düzeylerine göre kazandırılması planlanan değerler 4. sınıf; saygı ve

sorumluluk, 5. sınıf; bilimsellik, aile birliğine önem verme, sorumluluk, 6. sınıf; dayanışma, yardımseverlik, 7. sınıf; özgürlük ve sorumluluk olarak belirlenmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanında 4. sınıf; aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik, 5. sınıf; estetik kültürel mirasa duyarlılık 6. sınıf; kültürel mirasa duyarlılık, 7. sınıf; kültürel mirasa duyarlılık, estetik olarak belirlenmiştir. İnsanlar yerler çevreler öğrenme alanında 4. sınıf; doğal çevreye duyarlılık, 5. sınıf; doğal çevreye duyarlılık, dayanışma, 6. sınıf; vatanseverlik, doğal çevreye duyarlılık, 7. sınıf; özgürlük olarak belirlenmiştir. Bilim teknoloji toplum öğrenme alanında 4. sınıf; bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, 5. sınıf; dürüstlük, çalışkanlık, bilim etiği, 6. sınıf; bilimsellik, 7. sınıf; bilimsellik, özgürlük olarak belirlenmiştir. Üretim dağıtım tüketim öğrenme alanında 4. sınıfta; sorumluluk, tasarruf, 5. sınıf; sorumluluk, 6. sınıf; vatanseverlik, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, 7. sınıf; dayanışma, dürüstlük, çalışkanlık olarak belirlenmiştir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanında 4. sınıf; sorumluluk ve bağımsızlık, 5. sınıfta; özgürlük ve bağımsızlık, 6. sınıf eşitlik, 7. sınıf; barış değerleri olarak belirlenmiştir. Küresel bağlantılar öğrenme alanında doğrudan verilmesi gereken değerler, 4. sınıf; kültürel mirasa duyarlılık, saygı, 5. sınıf; kültürel mirasa duyarlılık, 6. sınıf; kültürel mirasa duyarlılık, 7. sınıfta; barış ve saygı olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Değerler (4. ve 5. Sınıf)

	4. SINIF	5. SINIF
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANDIRILACAK DEĞER	KAZANDIRILACAK DEĞER
BİREY VE TOPLUM	Saygı, Sorumluluk	Bilimsellik, Aile birliğine önem verme, Sorumluluk
KÜLTÜR VE MİRAS	Aile birliğine Önem Verme, Kültürel Mirasa Duyarlılık, Vatanseverlik	Estetik, Kültürel Mirasa Duyarlılık
İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER	Doğal Çevreye Duyarlılık	Doğal Çevreye Duyarlılık, Dayanışma
BİLİM TEKNOLOJİ TOPLUM	Bilimsellik, Doğal Çevreye Duyarlılık	Dürüstlük, Çalışkanlık, Bilim Etiği
ÜRETİM DAĞITIM TÜKETİM	Sorumluluk, Tasarruf	Sorumluluk
ETKİN VATANDAŞLIK	Sorumluluk, Bağımsızlık	Özgürlük ve Bağımsızlık
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Kültürel Mirasa Duyarlılık, Saygı	Kültürel Mirasa Duyarlılık

Kaynak: (MEB, 2018)

Tablo 4. Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Değerler (6. ve 7. Sınıf)

	6. SINIF	7. SINIF
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANDIRILACAK DEĞER	KAZANDIRILACAK DEĞER
BİREY VE TOPLUM	Dayanışma, Yardımseverlik	Özgürlük, Sorumluluk
KÜLTÜR VE MİRAS	Kültürel Mirasa Duyarlılık	Kültürel Mirasa Duyarlılık, Estetik
İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER	Vatanseverlik , Doğal Çevreye Duyarlılık	Özgürlük
BİLİM TEKNOLOJİ TOPLUM	Bilimsellik	Bilimsellik, Özgürlük
ÜRETİM DAĞITIM TÜKETİM	Vatanseverlik , Doğal Çevreye Duyarlılık, Sorumluluk	Dayanışma, Dürüstlük, Çalışkanlık
ETKİN VATANDAŞLIK	Eşitlik	Barış
KÜRESEL BAĞLANTILAR	Kültürel Mirasa Duyarlılık	Barış ve Saygı

Kaynak: (MEB, 2018)

2.8. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Kavramları

Devlet insanlar tarafından oluşturulmuş olan sosyal bir olgudur. Devlet kavramı için ortak bir tanıma günümüzde halen ulaşamamıştır. Bugüne değin birçok açıklaması yapılmış olan devlet kavramı kimi araştırmacılara göre en üstün değer, kimi araştırmacılara göre devlet bir sınıfın diğer sınıf veya sınıflar üzerinde kurduğu örgütlenme, bazı araştırmacılara göre ise kapsayıcı ve birleştirici bir yapıda olmuştur (Kapani, 2012). Tüm bu tanımlamalara karşılık devletin 3 ana unsuru daima devletin var olması için zorunluluk arz etmektedir. Bunlar yaşanılacak bir ülke yani yurt, insan topluluğu ve bu insan topluluğunu yönetecek olan siyasal bir teşkilatlanmadır (Kapani,

2012; Teziç, 2003). İnsan topluluğun yaşayacağı bu yurt veya ülke için ise en önemli olan unsurların başında bağımsızlığı ilke olarak kabul eden ve vatanını seven bireylerin varlığıdır. Aşağıda vatanseverlik/ yurtseverlik ve bağımsızlık/ bağımsız olma kavramları hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

2.8.1. Vatanseverlik:

Ülke kelimesi kişinin doğmuş olduğu yer ve coğrafi bir anlam yüklenirken; vatan kavramı bireyle doğrudan ilişkili olup, aidiyet, bağlılık ve duygusal yönünü ifade eder (Beken, 2010). Vatan aşkı, vatansever olma, millet sevgisi, adil olmak gibi değerler duyuşsal kazanımlar arasında yer almaktadır (Elban, 2011). Vatanseverlik içgüdüsel bir yapıdadır (Elban, 2015). Vatan sevgisi ve vatan ile ilgili ilk eser yazarlarından olan Cahiz *el-Hanin ile'l-evtan* başlıklı risalesinde vatan sevgisinin doğuştan gelen köklü bir duygu olduğunu ifade etmektedir (Çağrı, 2012). Vatanseverlik vatandaşlığın duygusal yanını temsil ederek genellikle sadakat, sevgi, aidiyet gibi duygularla ifade edilmektedir (Avcı, 2015; Yavuz, 2018).

Sevgi pedagojik, siyasi ve bilimsel çabalar olmak üzere her türlü etkinliğin merkezinde olmalıdır. Sevgi toplumları kültürleri ve kültürel çevreleri birleştirecek potansiyele sahiptir. Sosyal bir varlık olan insanın sosyal sevgi boyutu birebir tecrübe sahibi olup algıladıklarından ziyade; doğrudan tecrübe edip görmediklerini, tanımadıklarını da kapsar. Vatan sevgisi ve millet sevgisi buna örnek teşkil etmektedir. Bu tür sevgi bireyin toplumsal anlamda sorumlulukların farkına vararak üstüne düşen görevleri yerine getirmesine yardımcı olur (Ergen, 2006). Vatanseverlik birleştirici ve bütünleştirici özelliklerinden dolayı her toplumun bireylere kazandırılması gereken sevgilerin başında gelmektedir (Elban, 2011).

Ülkesini seven bir yurttaş yaşamış olduğu toplumda var olan değerleri ve kültüründe var olan normlara kendi isteği doğrultusunda bağlanarak (Yazıcı, 2009), toplumu meydana getiren bireyler aynı zamanda yaşamış oldukları topluma hukuki bağ ile bağlanmış oldukları yurttaşlarıdır (Avcı, 2015).

Yurtseverlik toplumsal değerlerle olan ilişkisi onun farklı tür ve dereceye sahip olmasına neden olur (Yazıcı, 2009). Bu nedenle vatanseverlik ile ilgili yapılan araştırmalarda genel geçer herkes tarafından kabul görmüş bir tanıma ulaşmak

mümkün olmamaktadır. Elban (2015), vatanseverliği her insanın doğuşundan doğal olarak var olan bir sevgiyle doğduğu ve büyüdüğü ülkenin tüm maddi ve manevi unsurlarına karşı duymuş olduğu olumlu hislerin sözel ve davranışsal yansıması olarak tanımlamaktadır. Yıldırım (2006), ise vatan sevgisini; *‘‘Bir insanın kendisinden başlayarak ailesine, çevresine, mesleğine, çalıştığı kurumu ülkesini ve vatandaşlarını, doğasını ve bütün dünyanın farkında olması, anlamlı ve değerli bulması’’* olarak tanımlamaktadır. Vatanseverlik ile ilgili genel kanaat ise bireylerin ülkesine içtenlikle bağlılık hissetmesi ve ülke onuruna dair sevgi derecesidir (Aktaran: Elban, 2011).

Vatanseverlik/ yurtseverlik kavramı üzerinde çalışan uzmanlar vatanseverlik anlayışının iki boyutta olduğuna kanaat getirmişler ve bunların ise kör ve müspet vatanseverlik olarak sınıflandırmışlardır (Aktaran: Yazıcı & Yazıcı, 2010).

Kör Vatanseverlik: Herhangi bir sorgulama yapmadan ve başkasına da yaptırmadan, eleştirel bir tutum ve duygu sergilemeden sadece ülkenin diğer ülkelere nazaran güçlü olmasını ister (Kurt, 2007). Koşulsuz bir sadakat mevcuttur. Değişime tam anlamıyla karşıdır (Yazıcı, 2009).

Müspet Vatanseverlik (Yapıcı): Kör vatanseverlik kavramının aksine ülkede birçok yapılan faaliyetler onaylayarak olumlu bir değişim çabası içinde yapıcı eleştirel tarz ile değişim sağlamak amaçlanmaktadır (Kurt, 2007; Yazıcı, 2009). Bu yapıcı eleştiri ise topluma duyulan bağlılık ve topluma verilen değerden kaynaklanmaktadır (Yazıcı, 2009).

Westheimer vatanseverliği, bireylerin yurtsever tutum ve eylemlerini iki başlık altında toplayarak açıklamıştır. Bunlar otoriter ve demokratik yurtseverlik olarak ikiye ayrılmaktadır. Otoriter yurtsever; ülkesinin daha üstün olduğuna inanarak sorgusuz olarak bağlılık ve itaat mevcut olup var olan liderleri kayıtsız şartsız destekleme mevcuttur. Demokratik yurtseverlik ise; her milletin özel ve saygıyı hak ettiğine kanaat getirilerek demokrasiye karşı inanç ve uyma eğilimi vardır. Ulus içinde yer alan aksaklıkları açıkça eleştiri getirerek farklılıkları saygıyla karşılar (Aktaran: Yazıcı & Yazıcı, 2010).

Tüm toplumlarda temel amaç toplum ve siyasal sisteme uyum sağlamış iyi birey iyi vatandaş yetiştirmektir. Farklı amaç ve yapıda olan bireyleri ortak amaçta

birleştirebilmek ve biz duygusu oluşturabilmek vatandaşlık bilinci ile gerçekleşmektedir (Hablemitoğlu & Özmete, 2012). Her toplum siyasi ve kültürel varlığını devam ettirebilmek adına vatansever bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Yavuz, 2018). Vatandaşlık bireye hak ve ödevler vererek devlete karşı siyasi bir bağımlılık sağlayarak, siyasi yaşama etkin bir katılım sağlar (Durgun, 2010). Böylece toplumda yer alan birey haklarını kullanarak ve ödevlerini yerine getirerek toplum içinde kendi yerinin farkına vararak bir aidiyet hissetmektedir.

Vatandaşlık kavramı olarak ilk olarak Antik Yunan'da ortaya çıkmış ve zaman içinde birçok farklı şekilde algılanarak farklı anlamlar yüklenmiştir (Bıçak, 2018). Modern anlamda vatandaşlık özellikle 1789 yılında başlayarak ve 1815 yılına kadar süregelen sonucunda ise dünyanın birçok bölgesini siyasi ve toplumsal açıdan etkileyen Fransız Devrimi sonrasında ortaya çıkmaya başlayan milliyetçilik ve ulus devlet kavramlarının ortaya çıkmasıyla oluşmuştur (Gökkaya & Yeşilbursa, 2013).

Vatanseverlik kavramı Türk toplumlarında İslamiyet önce ve sonrası dönemde oluşturulan kültür ortamında en önemli değerlerden biri olmuştur. Cahiz, Menakıbü (Feza'ilü) t-Türk başlıklı risalesinde vatan sevgisinin tüm toplumlarda bulunduğu ancak Türklere bu duygunun tüm milletlerden üstün olduğuna işaret etmiştir (Çağrı, 2012). Toplumların kültürlerini benimsemiş oldukları değerlerini içeren destanlara da bağımsız olma vatan sevgisi Yaratılış, Alp Er Tonga, Şu, Oğuz Kağan, Türeyiş, Ergenekon, Göç gibi destanlarına da yansımıştır (Akbulut, 2018). İslamiyet'in kabulünden sonra bu anlayış şehitlik ve gazilik gibi mertebelerle ilişkilendirilmiştir (Yavuz, 2018).

Osmanlı Devleti döneminde ise özellikle 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile yeni bir düzen ve anlayış oluşturma çabasıyla Osmanlı tebaası arasında kaynaşma sağlayarak Osmanlı vatandaşlığı oluşturulmaya çalışılmıştır (Hayta & Ünal, 2010). Bu dönemde özellikle Osmanlıcılık ve Namık Kemal'in fikirleri ile vatandaşlık anlayışı gelişerek Osmanlı aydınları arasında yayılmaya başlamış, eğitim siyaset gibi pek çok alanda farklı anlamlar yüklenerek günümüze değin gelmiştir (Elban, 2015; Yavuz, 2018).

Tanzimat Dönemi'nden başlayarak oluşturulmaya çalışan Osmanlı vatandaşı anlayışı eğitim sisteminde de vatanseverlik değerinin planlı bir şekilde bireylere aktarılmasını sağlayarak Osmanlı vatandaşı kavramını benimsetebilmek adına eğitimde yer almış; Cumhuriyet Dönemi eğitim sistemi ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ilgili maddelerde yer bulmuştur (Yazıcı & Yazıcı, 2010). Yeni oluşturulan Cumhuriyet rejimini bireylere aktarabilmek ve onlara bu değerleri benimsetmeye çalışmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

2.8.2 Bağımsızlık

TDK (1974) Eğitim Terimleri Sözlüğü' ne göre bağımsızlık; ekonomik ve ruhsal desteğe gereksinim duymak, ilgi görmek ve yön seçmek bakımından başkalarına bağlı olmama durumu olarak açıklanmaktadır. Bağılı olmama durumu toplumların kültürlerine ve bağımsızlık algısına göre değişmekte olup, her toplum içinde bulunduğu kültür içinde bağımsızlık kavramına önem atfetmektedir (Kafesoğlu, 2016). Kültür her toplumun kendine ait olan yaşayış ve davranış tarzıdır. Sosyal davranış ve teknik kuruluşlar kültürü meydana getirir (Kafesoğlu, 2016). Türk kültür ve medeniyeti incelendiğinde ise devletin bağımsız olması, herhangi bir devlet egemenliği altında bulunmama anlayışı daima önem arz etmiştir.

Devleti oluşturan unsurlar olarak; hâkimiyet, ülke, halk ve teşkilatlanma mevcuttur. Devlet oluşumunda gerekli olan maddi unsurlar yanında, toprak parçası, o toprakta yaşayan bireyler, siyasi bir teşekkül dışında manevi unsurların başında gelen vatanına bağlılık ve vatanın bağımsız olması gereklidir (Akbulut, 2018). Egemenlik Türklerde 'Oksızlık' kavramıyla açıklanmaktadır. Devlet, Türk toplumlarında bağımsızlıkla eşdeğer bir yere sahiptir (Demirel, 2017).

Türklerin bağımsızlık arzusu bozkır kültüründen gelmektedir. Türk toplumlarında bağımsızlık olmadan halkın ve toprağın herhangi bir önemi yoktu (Bedirhan, 2013). Eski Türk devletlerinde devlet; millet, ülke, egemenlik, teşkilatlanma temelinde somut bir hal almaktaydı (Demirel, 2017). Türk toplumlarının eski çağlardan bu yana çok geniş bir alanda faaliyet göstermeleri ve birçok devlet kurmalarının ana nedenlerine bakıldığında bağımsızlık anlayışı etkili olduğu görülmektedir. (Akbulut, 2018).

Türk toplumları kimi zaman kendi istekleri doğrultusunda, yazlık kışlık veya otlak yetersizliği gibi durumlardan kimi zaman da aşılamayacak siyasi bir kriz ile karşı karşıya kaldıklarında bağımsızlığını kaybetmemek uğruna göçlerle yeni bir devlet yeni bir teşkilatlanma kurma arayışına girmesi buldukları yerlerde beylik, hanlık gibi siyasi girişimlerde bulunmaları bağımsızlığına düşkün olmanın en somut örneklerindedir (Kafesoğlu, 2016; Demirel, 2017; Akbulut, 2018). Bu anlayışta yetişen bireyler ve aileler ilerleyen zamanda boy, budun ve il olarak devlet teşkilatını meydana getirdikleri zaman istiklal kavramının doğal olarak oluşmasını sağlamaktaydılar (Kafesoğlu, 2016).

Bu anlayış yakın tarihe bakıldığında özellikle Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve sonrası dönemde kendini göstermiş, sömürge anlayışı ve arayışına karşı topyekûn bağımsızlık mücadelesinin Dünya’da ilk örneği Kurtuluş Savaşı döneminde verilmiştir (Aktan, 1998). 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes antlaşmasından sonra Osmanlı Devleti’nin elinde sadece Anadolu toprakları bırakılmış, daha sonra bununla yetinmeyen işgalci devletler tarafından Anadolu işgal edilmeye başlanılmıştır. Bu işgal karşısında Mustafa Kemal Paşa önderliğinde işgale karşı durularak, bağımsızlık uğruna verilen mücadeleler neticesinde Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur (Balcıoğlu, 2014).

Bağımsızlık, bir taraftan boyun eğmeme, bir başkasına bağlı olmama kavramlarını diğer taraftan da devletin egemenlik kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Devletim egemenlik kavramı iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İç egemenlik; devletin kendi sınırları dâhilinde tüm siyasi ve sosyal sınıflara karşı üstün olmasıdır (Teziç, 2003). Dış egemenlik ise; devletin diğer devletlere bağlı olmaması durumudur (Kapani, 2012). Dış devletlere bağlı olmama durumu ise bağımsızlık kavramının karşılığıdır. Bağımsız olmayı sadece siyasi bir kavram olarak açıklamak onun tam manasıyla anlaşılmasına neden olabilmektedir. Bağımsızlık siyasi, mali ekonomik, kültürel ve askeri konularda tamamen serbest olma durumu ile tam manasıyla gerçekleşebilmektedir. Bu anlamda ekonomik bağımsızlık diğer unsurların gelişmesinde çok önemli bir noktadır (Yüksel, 2008). Nitekim 19. yy.’ da Osmanlı Devleti her ne kadar siyasi anlamda bağımsız olsa da Avrupa’nın gelişmiş olan endüstriye bağlı ekonomisi karşısında zayıf düşmüş, ticari ve gümrük sözleşmeleri, dış

borçlar, yabancı sermayenin varlığı ile güçlü devletler açısından mali anlamda bağımlı duruma getirilmiştir. 1881’de Muharrem Kararnamesi ile kurulan Düyun-u Umumiye ile ekonomik bağımsızlığın kaybedildiği resmi bir hal almıştır (Balcıoğlu, 2014).

Bu gibi durumların yaşanılmasının sonucu olarak Milli Mücadele yıllarında Mustafa Kemal Atatürk özellikle ekonomi politikasını iki ana temel üzerine inşa etmiştir. Bunlardan birincisi ulusal olma yani millilik/ yerlilik diğeri ise bağımsızlıktır (Aktan, 1998). Tam bağımsızlık için şu iki prensip vardır; milli egemenliğin, ekonomik egemenlikle pekiştirilmesi gerektiğinin önemine vurgu yapmış bu iki kavramı 17 Şubat 1923’te yapmış olduğu İzmir İktisat Kongresi’nin açılış konuşmasında da şu şekilde ifade etmiştir.

“Siyasi ve askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadi muzafferiyetler ile tetviç edilmezlerse husule gelen zaferler payidar olamaz, az zamanda söner. Bu itibarla en kuvvetli ve parlak zaferimizin dahi temin edebildiği ve daha sonra edebileceği semeratı nafıayı tespit için iktisadiyatımızın, hakimiyeti iktisadiyetimizin temin ve tarsin ve tevsii lazımdır” (Atatürk’ ün Söylev ve Demeçleri, 1989) sözleriyle ekonomik bağımsızlığın ülkenin geleceğinin şekillenmesinde ve hür yaşama arzusu için önemini ifade etmiştir.

2.9. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler, değerler ve değerler eğitimi alanında yapılan çalışmalara değinilmiştir. Araştırma makaleleri, yüksek lisans ve doktora tezleri olarak alt başlıklar olarak aşağıda belirtilmiştir.

2.9.1. İlgili Makaleler

Gömlüksiz & Cüro (2011), *“Sosyal Bilgi Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi”* adlı çalışmalarında sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan vatanseverlik, kültürel değerler, saygı, çevre ve doğa, sorumluluk, bilimsel tutum değerlerine ilişkin ilköğretim öğrencilerinin tutumlarını ortaya çıkarmayı amaçlanmıştır. Betimsel nitelikte yapılan çalışma 2009-2010 güz yarıyılında gerçekleştirilmiştir. Veriler Diyarbakır Ergani ilçesinde 14 ilköğretim okulunda 7. sınıfta öğrenim gören 1360 öğrenciden toplanmıştır. Veriler likert tarzı ölçek ile toplanılmıştır. Toplanan veriler analiz edilmesiyle ulaşılan

bulgular ise; sosyal bilgilerin bahse konu değerleri öğrencilere kazandırmada etkili olduğu, öğrencilerin vatanseverlik duygusuna karşı olumlu tutum düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Değerlerin kazandırılmasında ailenin gelir düzeyi ile değerlerin kazanılmasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmamış, okulların mevcut sosyo-ekonomik düzeyi ve cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Balcı & Yelken (2013), “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri*” isimli makalelerinde sosyal bilgiler programında mevcut olan değerlerin önem sıralaması, değerlere hangi derslerde değinilerek hangi ara disiplinler ile ilişkili olduğu, değer öğretimine ilişkin kullanılan yöntemlerin verimliliği, değerlerin kazanım güçlükleri, karşılaşılmış olan sorunlar ve çözüm önerileri alınmak istenilmiştir. Çalışma 2006-2007 eğitim öğretim yılında gerçekleşmiştir. Araştırmada betimsel yöntem tercih edilerek çalışma grubu olarak belirlemiş oldukları 24 okulda 152 sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni katılmıştır. Veriler nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntem olan kapalı ve açık uçlu anket formu yoluyla toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS programında analiz edilmiş sonuç olarak; öğretmenler sosyal bilgiler programında bulunan değerlerin hepsini çok önemli buldukları, değerlerden adil olma, barış, dürüstlük duygu ve düşüncelere saygı değerlerinin önem bakımından daha üstlerde yer aldığı belirlenmiştir. Değerlerin aktarım sürecinde ise en etkili örnek olay en az etkili olan yöntemin ise telkin yaklaşımı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler değer eğitiminde en çok sosyal bilgiler dersine değindikleri en çok ilişkilendirdikleri ara disiplin ise rehberlik ve psikolojik danışma olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler değer eğitiminde en önemli sorun olarak ailenin sosyal ve kültürel özelliklerini ifade etmişlerdir. Buna çözüm olarak ise en üst sıralarda çocuğa değerli olduğunu hissettirmek görüşünün yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Çengelci, Hancı & Karaduman (2013), “*Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*” adlı araştırmalarında nicel ve nitel araştırma yöntemleri beraber kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir il merkezinde eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü bir okulda görevli 25 öğretmen ve aynı okulda eğitim gören 225 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında katılımcı öğretmenler araştırmanın nitel boyutunu oluşturmuş ve öğretmenlere nitel

araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden açık uçlu anket uygulanmıştır. Öğrencilere ise çalışmanın nicel boyutunu oluşturan, okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğrenci görüşlerini belirleme anketi uygulanmıştır. Verilerin çözümlenme sürecinde öğretmen ve öğrencilere ait bulgular ayrı ayrı analizlere tabi tutulmuştur. Araştırmada ulaşılan sonuçlara bakıldığında öğretmenler açısından okul ortamında kazandırılması gereken değerler; sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluk değeridir. Ayrıca öğretmenler değerler eğitimini okul, aile ve çevreyi içine alan bütün bir yapı olarak gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın diğer veri kaynağı olan öğrenciler ise okul ortamında temizliğe ilişkin maddeye en düşük oranda katılım göstermişlerdir. Ayrıca öğretmen ve öğrencilerin okulla ilgili görüşlerinin genellikle örtüştüğü ama bazı görüş farklılıklarda olabildiği tespit edilmiştir.

Kurtdede Fidan (2013), “*Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma*” adlı çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma tercih edilmiştir. Çalışma grubu olarak 2011-2012 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar merkezine bağlı ilköğretim okullarında görevli 4. ve 5. sınıf öğrencilerin derslerini sürdüren öğretmenler tercih edilmiştir. Veriler odak grup görüşmeleri ve yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu ile toplanmış, toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile temalar haline getirilmiştir. Sonuç olarak katılım sağlayan öğretmenler değerler eğitimini çok önemli olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler değer eğitimi tanımlamalarında değer eğitimi, iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirme olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler sosyal bilgiler dersinin değerler eğitimine katkısının büyük olduğunu da belirtmişlerdir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersinin kazandırdığı değerlerin; insani değerler, milli ve ahlaki değerler olduklarını ifade etmişlerdir.

2.9.2. İlgili Tezler

2.9.2.1. Yüksek Lisans Tezleri

Tepecik (2008), *Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*” isimli tez çalışması 2007 – 2008 eğitim öğretim yılında Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan 13 ilköğretim okulunda

20 sosyal bilgiler öğretmeninin katılımı ile gerçekleşmiştir. Tarama modeli tercih edilen araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanarak, analize tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda veriler tema ve alt tema şeklinde kategoriler haline getirilmiştir. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin birçoğu sorumluluk değerinin ilk olarak ailede verilmesi gerektiğini açıklamışlardır. Öğretmenlerden bazıları okulda verilen sorumluluk değerinin de önemli olduğunu buna ek olarak öğretmenlerin toplumca önemli olan değerlerin ders içerisinde daha çok vurgulanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kılıç Şahin (2010), *“İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Derisini Yürüten 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri”* isimli tez çalışmasında öğretmenlerin değer aktarımında kullandıkları yöntem ve teknikler, sürecin etkililiği, karşılaşılan sorunlar ve bunlara çözüm önerilerini belirleyerek programın etkililiği hakkında bilgi sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubu 2008 - 2009 eğitim öğretim yılında Kütahya ilinde görev yapmakta olan 22 öğretmen oluşmaktadır. Verilerin toplanma sürecinde nitel araştırmalarda yoğunlukla kullanılan görüşme yöntemi kullanılmış, içerik analizi ve betimsel analiz yaklaşımları ile veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenler değer kavramına farklı anlamlar yükleyerek değeri yanlı olarak tanımladıkları, değerleri iyi ve ahlaklı vatandaşlar yetiştirebilmek ve sağlıklı toplumlar oluşturmak için önemli bir unsur olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenler değerlerin açık bir şekilde bulunmasını olumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu değer öğretiminde etkili kurumun aile olduğunu belirtmişlerdir. Programda yer alan sorumluluk, saygı, vatanseverlik, dürüstlük, doğruluk, adil olma, hoşgörü, bayrağımıza ve İstiklal Marşı'na yönelik değerlerinin öğretimini öncelikli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Çiçek (2017), *“4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri: Hatay İli Örneği”* isimli tez çalışmasında sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini almak ve değerler eğitiminin ne derece kazandırıldığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılı Hatay ili merkez ve Altınözü ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu olarak 14 ilkokulda görevli

120 sınıf öğretmeni; ayrıca bu okullarda öğrenim gören 260 4. sınıf öğrencileri katılmıştır. Veriler değerler eğitimi anketi yoluyla toplanmış, toplanan veriler SPSS.21 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Analizler ile tespit edilen sonuçlar arasında; sosyal bilgiler ders programında yer alan değerlerin müfredata göre işlenmiş oldukları görülmüş, öğretmenler değerlerin aktarılmasında çoğunlukla düz anlatım, soru cevap, örnek olay ve tartışma yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca değer aktarımının başarılı olabilmesi için öğretmen ve aile işbirliğinin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan öğrenci görüşlerine bakıldığında, öğrencilerin en fazla sevgi ve hoşgörü boyutunda değerleri kazandığı gözlemlenerek öğrencilerin toplumsal değerlere önem verdiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin değerleri kazanma düzeyleri ile ilgili çözümlenelerde cinsiyetleri, kardeş sayıları, anne-baba öğrenim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Yıldız (2018), "*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*" çalışmasında temel nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada veriler görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları tercih edilmiştir. Katılımcı öğretmenlerden elde edilen veriler tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda; öğretmenler vatanseverlik kavramını ülkesini sevmek, ülkesinin değerlerine saygılı olmak, ülkesine faydalı olup her şeyi göze alma, bağımsızlık sembollerinden olan İstiklal Marşı ve bayrağa saygılı olmak, vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirmek ve ülkesine bağlılıkla ilişkilendirdiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmada vatanseverlik eğitiminin ilk olarak ailede başlayıp okulda devam ettiği ve katılımcı tüm öğretmenlerin vatanseverlik eğitiminin sosyal bilgiler dersinde verilmesi gerekliliği ifade etmişlerdir. Öğretmenler vatanseverlik eğitiminde en fazla olarak düz anlatım ve soru cevap yöntemini kullandıklarını ifade etmişler, vatanseverlik eğitime yönelik olarak bağımsızlık sembollerine saygı ve sevgi, farklılıklara saygı, ülke sevgisi, milli değerler, hoşgörülü olmak ve millet sevgisi değerlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

2.9.2.2. Doktora Tezleri

Yazar (2010), "*İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü*

Geliştirme” isimli çalışmasının amacını, sosyal bilgiler programında yer alan değer eğitimi ile ilgili öğretmenlerin görüş ve önerilerini belirlemek ve yapılandırmacılık anlayışı temel alınarak program modülü geliştirmek olarak ifade etmiştir. Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem tercih edilmiştir. Araştırma 2008 - 2009 eğitim öğretim yılında gerçekleşen araştırmada Diyarbakır merkez ilçelerinde görev yapan 5. sınıf 326 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler geliştirilmiş olan anket aracılığı ile toplanmış, anket verileri kay-kare ve SPSS 12.0 ile analiz ve çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen analizler ile araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Sonuçlar ise; öğretmenlerin tamamına yakını kültürü kazandırmada en iyi yollardan biri olarak değerler eğitimi görmektedir. Bu değerlerin öğretilmesi açısından sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler öğrencilerin kişilik gelişiminde önemli bir yeri, olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Öğretmenler değerler eğitiminde kendilerinin öğrencilerin algılarında önemli bir rol model oldukları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler ayrıca değerler eğitimine ilişkin araç gereçlerin okullarda eksiksiz bulundurulması ve değer eğitiminin sadece sosyal bilgiler dersi değil diğer derslerde de ilgili konularda ilişkilendirilmesinin gerekliliği tespit edilmiştir.

Başcı (2012), “*Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Erzurum Örneği)*” çalışması nitel ve nicel araştırma desenlerinin bir arada bulunduğu karma yöntem kullanılmıştır. Araştırma Erzurum ilinde 2011 - 2012 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiş olup; nicel kısmına yönelik çalışma grubu 441 5. sınıf; nitel kısmına yönelik çalışma grubu ise 27 5. sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Verilerin toplanılmasında nicel veriler, görüş ölçeği; nitel verilerin toplanılması ise yarı yapılandırılmış görüşme formu yaklaşımı esas alınarak toplanılmıştır. Toplanan verilerin analizi analizleri yapılarak nicel ve nitel alana ilişkin olarak iki kısımda sonuçlar ifade edilmiştir. Tespit edilen sonuçlar şu şekildedir;

Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun değer eğitimine önem verdikleri, fakat değer eğitimi ve uygulamalarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları, değer eğitimi ilişkin neler yapılması gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Derslerde bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde çeşitli yöntem ve

teknikleri kullanarak değerleri öğrencilere kazandırdıklarını ayrıca değerlerin öğretimi planlı şekilde yapılmayıp rastgele kazandırıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3

Bu bölümde araştırma yöntemi, modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanma ve analiz süreci son olarak geçerlilik güvenilirlik çalışmalarının belirlenmesi yer almaktadır.

3.1. Yöntem

Araştırmamız nitel araştırma yöntemi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma birtakım felsefi yönelim ve yaklaşımı kapsayan bireylerin deneyimleri ve yaşamlarına dair anlam veya anlamlandırmayı odak noktası alan araştırma türüdür. Nitel araştırmalarda, araştırmacı zamanın çoğunu doğal ortamlarda geçirmesi, katılımcılara birebir yakınlık sağlaması süreç içerisinde değişen durumlara karşı hassas ve duyarlı olması genel özellikleri arasında yer almaktadır (Merriam, 2015).

3.2. Araştırma Deseni

Nitel araştırma, amaca uygun şekilde bireylerin tecrübelerinden hareketle kendi ifadeleri yoluyla düşünce ve algı dünyalarına ulaşarak zengin betimlemeler ortaya çıkarmayı amaçlar (Seggie & Bayyurt, 2017). Bu betimlerin ortaya çıkarılması ise araştırmanın amacına hizmet edebilecek bir desen sayesinde mümkün olmaktadır. Araştırma deseni, çalışma öncesinde sürece dair yapılan plandır (Creswell, 2016). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi' ne yönelik olan araştırmamızda, öğretmen çalışmaları görüş ve önerileri incelememizden dolayı nitel araştırma desenlerinden olan olgubilim deseninde yapılmıştır.

Olgubilim, bütüncül bir yaklaşımla olgu veya kavram ile ilişkili kişilerin yaşam tecrübeleri ve deneyimlerini derinlemesine inceleyip anlamlandırılmasına dayanmaktadır (Akturan & Esen, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016; Sert, 2017; Creswell, 2016). Olgubilim yaklaşımı sonuçlarını evrene genelleme amacı taşımayıp olguyu bütün yönleriyle anlaşılır kılmaya çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Anlamli kılma çabasında veriler bireysel olarak derinlemesine veya çoklu görüşmelerle

toplanmaktadır (Akturan & Esen, 2013; Creswell, 2016). Derinlemesine görüşmeler doğası gereği farkında olmadığımız noktaları ortaya çıkarabilmektedir

3.3. Çalışma Grubu

Nitel araştırmalar belirli bir alandaki zenginlik, çeşitlilik ve derinliği betimlemeyi amaçlaması, örneklemelerini de ona göre seçmesini zorunlu kılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016; Akturan, 2013). Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmalarda seçilen örneklem (çalışma grubu) nicel çalışmalarda bulunan evrene genellenebilirlik amacı taşımayıp, bütüncül bir yaklaşımla genel kural ve kaidelere ulaşmak söz konusudur (Yıldırım & Şimşek, 2016; Akturan, 2013). Araştırmamızın desenine uygun olarak örneklem belirlemede konuya özgün olarak katılımcılarım kendi deneyimlerinin var olması ve bunları ifade edebilmeleri önem arz etmektedir (Creswell, 2016).

Nitel araştırmalarda probleme özgü olarak en iyi şekilde bilgileri toplayabileceği kasıtlı örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır (Creswell, 2016). Nitel çalışmalarda Amaca uygun seçilen amaçlı, teorik örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016; Akturan, 2013; Seggie & Bayyurt, 2017). Amaçlı örnekleme yöntemi katılımcıları ve çalışma ortamını seçimi sürecine karar vermedir (Creswell, 2016). Araştırmamızda Patton'un sınıflamasını yapmış olduğu amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan amaçlı tesadüfî örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı tesadüfî örnekleme; örnekleme çevresi geniş olduğu durumlarda amaca hizmet eden örnekleme çevresi içinden rastgele bir seçimle örnek birimler belirlenip bunlarla çalışmaların yürütülmesini sağlamaktır (Akturan, 2013).

Araştırmamızda ulaşılabilirlik ve katılımcıların uygunluğu açısından bir belirleme yapılarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Konya ili merkez ilçelerinden Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 3'ü imam hatip 19'ü normal 22 devlet ortaokulunda görevli, amaca uygun rastgele seçimler ile 15' i erkek 20'si kadın toplamda 35 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır.

Katılımcılara ait bilgiler Tablo 5' te çıkarılmıştır. Tabloda 43 yaş ve 20 yıldan fazla kıdemi olanlar çoğunluktadır. Mezun olunan fakülte durumunda ise eğitim fakültesi başta gelmektedir. Burada dikkat çekici unsurun ise programda doğrudan yer

alan değerler eğitimine ilişkin öğretmenlerin büyük çoğunluğunun değerler eğitimi hakkında herhangi bir hizmetiçi eğitime katılmaması olmuştur.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine ait Demografik Bilgiler

		F
Cinsiyet:	Erkek	15
	Kadın	20
Yaş:	23-27	-
	28-32	3
	33-37	7
	38-42	10
	43 ve üzeri	15
Mesleki Kıdem:	1-5 yıl	3
	6-10 yıl	7
	11-15 yıl	3
	16-20 yıl	9
	20 yıl ve üzeri	13
Mezun Olunan Yükseköğretim Kurumu:	Eğitim Fakültesi	30
	Fen Edebiyat Fakültesi	3
	Lisansüstü	2
Değerler Eğitimi Kapsamında	Katılan	11
Hizmetiçi Eğitime Katılma Durumu:	Katılmayan	24

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görevli Oldukları Okulların Listesi

Selçuklu İlçesi Ortaokulları	F
Süleyman Çelebi Ortaokulu	1
Erenköy Zeki Altındağ Ortaokulu	2
Mareşal Mustafa Kemal Ortaokulu	2
Tepekent Ortaokulu	1
100. Yıl Ahmet Haşhaş Ortaokulu	1
Şerife Akkanat Ortaokulu	1
Kaşgarlı Mahmut Ortaokulu	1
Sızma Alparslan Ortaokulu	1
Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	1
Meram İlçesi Ortaokulları	
Mehmet Beğen Ortaokulu	3
Vali Necati Çetinkaya Ortaokulu	3
Sare Özkaşıkçı Ortaokulu	1
Çumralıoğlu İmam Hatip Ortaokulu	2
Meram Alparslan Ortaokulu	2
Şehit Pilot Ayfer Gök Ortaokulu	1
Gödene TOKİ Ortaokulu	1
Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	1
Karatay İlçesi Ortaokulları	
Akabe İmam Hatip Ortaokulu	2
Mehmetçik İmam Hatip Ortaokulu	2
Karaaslan Atatürk Ortaokulu	2
Şehit Sadık Ortaokulu	2
Hüseyin Sevim Köroğlu Ortaokulu	2
Toplam	35

3.4. Veri Toplama Aracı

Nitel araştırmalarda veriler genel olarak görüşme, gözlem ve doküman incelemesi yoluyla toplanmaktadır. Olgubilim araştırmalarında da görüşme yöntemi ile veri toplama sıklıkla kullanılmaktadır (Cresvell, 2016). Araştırmamızda verilerin toplanmasında görüşme yöntemi veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu yaklaşımları esas alınmıştır. Görüşme yöntemi; sınırları belirlenmiş, karşılıklı etkileşim ve iletişime dayanan kapalı veya açık uçlu sorular yönelterek kişilerin hem duygusal hem fiziksel olarak ifadelerini gözlemede etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016; Buran, 2017).

Görüşme yöntemi birçok kişinin cinsiyet, yaş, ırk, deneyim, duygu düşünce ve olaylara bakışını bir arada toplama olanağı sağlayarak sadece sorduğumuz soruların cevaplarını aramak değil kişisel bakış açılarını da görünür kılarak anlamlı veriler ortaya çıkarmayı amaçlar (Akmehmet Şekerler, 2017). Araştırmada bilginin kaynağı olan grşmecinden verinin ilk elden alınması araştırma sürecinde veri toplanmadaki karışıklığın giderilmesine sağlamaktadır. (Glesne, 2012; Baş, Usta & Uyar, 2013).

3.5. Verilerin Toplanma Süreci

Veri toplama, araştırma amacımız doğrultusunda amaç ve alt amaçlarımıza yanıt verebilmek için nitelikli bilgileri toplama ve araştırmanın başlangıcından sonuna kadar olan birbiri ile bağlantılı bir süreci ifade etmektedir (Cresvell, 2016).

3.5.1. Görüşme formunun hazırlanması

Görüşme yönteminin bir yaklaşımı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu, içinde bulunan sorularla konu üzerinde dikkat toplamayı sağlar. Araştırmacıya bir çerçeve çizerek konuya ilişkin soruları ve soru sıralaması oluşturur. Araştırmanın amaçları doğrultusunda görüşen kişinin duygu durumuna ve düşüncelerine göre soruların sorulması ve sıralamasında esneklik sağlayarak süreci yönetebilmesine olanak sağlaması açısından önemlidir (Yıldırım & Şimşek, 2016; Glesne, 2012; Buran, 2017). Görüşme formu içinde yer alan sorular araştırmanın alt amaçları temel alınarak oluşturulmuştur. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini olumsuz etkilememesi için sorular anlaşılabilir şekilde ifade edilmiş, genel ve soyutluktan arındırılmaya çalışarak amaca uygun hazırlanmıştır. Görüşme formu alanda çalışan 4 uzmanın görüş ve

onayları alınarak oluşturulmuştur. Soruların amaca uygun olup olmadığını ve anlaşılabilirliğini belirlemek adına 3 öğretmen ile pilot uygulama gerçekleştirilmiş, gerçekleştirilen pilot uygulama sonrasında gerekli düzenlemeler yapılarak görüşme formuna bir soru daha eklenmiş, form son halini almıştır.

3.5.2. Görüşme İlkelerinin Belirlenmesi

Görüşmenin başında ilke ve kuralların belirlenmesi, görüşmenin daha sağlıklı geçmesi katılımcının daha açık ve samimi cevaplar vererek araştırmanın amacına uygun bir şekilde ilerlemesini etkileyecektir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Görüşmelerde ilk dikkat edilmesi gereken husus veri kaynağı teşkil eden bireylere göstereceğimiz yakınlık ve samimiyetin objektif olmamıza engel teşkil etmemelidir (Seggie & Bayyurt, 2017). Araştırmamızda bu konuda hassas davranılarak görüşme ilkeleri belirleme aşamasında objektiflik ilk planda olmuş bireysel olarak yapılan görüşmelerde yönlendirici olmaktan kaçınılmıştır.

Görüşmelerin öncesinde her katılımcıya araştırmanın amaçları net bir şekilde ifade edilmiştir. Etik kurallar açısından katılımcılara kişisel bilgilerinin gizli kalacağı kendilerine kod isim verilerek araştırmada bu kod ismin kullanılacağı (Ö1, Ö2 gibi), bilgi formunda belirttikleri cinsiyet, yaş, mesleki deneyim gibi kişisel özelliklerin aynen yansıtılacağı, onay verme durumlarına göre ses kaydı yapılabileceği gibi görüşme ölçütleri katılımcılara ifade edilmiş, onayları alındıktan sonra görüşme sürecine geçilmiştir.

3.5.3. Görüşmelerin Yapılması

Öğretimde herhangi bir aksaklığa meydan vermemek için görüşme yapılacak öğretmenler ile öncesinde iletişim kurulmuş gönüllülük esasına dayalı olarak tarih ve saat belirlenerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler; sınıf ortamı, veli görüşme odası, öğretmenler odası, müdür odası, müdür yardımcılarının odaları ve rehberlik servisi odalarında gerçekleşmiştir.

Görüşmelerin sonunda katılımcıya görüşmelerin genel tekrarı yapılmış, eklemek istedikleri bir konunun olup olmadığı sorularak görüşmeler sonlandırılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda tümevarımsal bir yol izlenerek ayrıntılardan genel olana ulaşma amacı mevcuttur (Cresvell, 2016). Yapısı itibariyle zenginlik, çeşitlilik ve derinlik barından nitel araştırma verilerin bilgiye dönüştürülmesi iyi bir analiz ile ortaya çıkmaktadır (Akturan & Esen, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016). Betimsel analiz araştırma öncesinde hazırlanmış olan sorular, araştırmanın kavramsal çerçevesi, görüşme ya da gözlemlerde var olan boyutlardan hareketle veri analizi için bir çerçeve oluşturulmaktadır. (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Araştırmamızda verilerin analiz sürecinde gereken özen gösterilmiş betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Betimsel analiz, verilere herhangi bir yorum katılmadan özgün hali ile araştırma öncesinde belirlenmiş temalara göre verilerin kategorilere ayrılarak temalarla ilişkilendirilmesine dayanmaktadır. Çalışmaya katılan kişilerin görüşlerine doğrudan alıntılarla da yer verilip temalar alıntılarla desteklenmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016).

3.7. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliliğın Belirlenmesi

Nitel araştırmalarda araştırmanın tasarlanması, verilerin toplanması geçerlilik ve güvenilirlik gibi süreçler nicel araştırmalarda kullanılan yöntem ve testlerin olmamasından dolayı farklılık arz etmekte ve eleştirilere neden olmaktadır. Nitel araştırma sürecinde ise bu kavramlar var olup, sosyal olayların değışkenlik göstermesi ve var olanın anlamına yönelmesi farklı bir süreci beraberinde getirmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel araştırmalarda etik kurallara araştırmanın tüm aşamalarında dikkat edilmelidir (Cresvell, 2016). Geçerli bir çalışma ortaya çıkarmak için öncelikle tarafsız bir şekilde verileri toplayıp analiz etmekten geçmektedir (Aktaran: Yıldırım & Şimşek, 2016).

Nitel araştırmalarda samimi bir ortamda yapılması, sürecin düzenlenebilir bir yapıda olması geçerlilik ve güvenilirlik düzeyini etkilemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Görüşmelere başlamadan önce 3 öğretmen ile ön görüşme yapılmış, yapılan görüşmeler sonucunda görüşme formuna 1 soru daha eklenmiştir. Görüşme esnasında not almada, görüşme ortamından ve dış etkenlerin olumsuz etkilerinden arındırabilmek adına, gönüllülük esasına dayalı dijital kayıt cihazı ile ses kayıtları

alınmıştır. Ses kayıtlarından 3 tanesi seçilerek tutulan notlarla karşılaştırılmış ve notlar ve ses kayıtları tutarlılık göstermiştir.

Görüşme yolu ile verilerin toplandığı araştırmalarda görüşmenin ilerleyen süreçlerinde karşılıklı güven ve etkileşim sayesinde görüşülen kişi daha samimi cevaplar vermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmamızda görüşmelerin ortalama süresi ise 30 dakikadır.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik, veri toplama sürecinde ortamdaki tüm verilerin toplanmasına ve toplanan verilerin araştırma sonuçlarıyla tutarlılığına göre değişkenlik göstermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016; Büyüköztürk vd., 2012, Aratemur Çimen, 2017). Bu amaçla verilerimize araştırmacının yorumu dâhil edilmeyerek ham hali ile okuyucuya sunulmuştur. Alan uzmanı tarafından rastgele bir seçimle görüşme formlarından birkaçı seçilmiş görüşme ve analizi karşılaştırmalı olarak incelenerek veri ve analizin tutarlı oldukları tespit edilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenler isimleri saklı kalmak kaydı ile diğer bilgileri tablolarda belirtilmiştir. Katılımcıların araştırmaya olan güvenlerini artırmak amacıyla İl Millî Eğitim Müdürlüğü onaylı Ek 3' te yer alan katılımcı formu oluşturulmuş, formda araştırmanın zaman aralığı, kim tarafından yapıldığı, hedefi, uygulandığı yer ve katılımcıyı tanıtan iletişim bilgileri doğrudan sunularak görüşülen kişilere yazılı olarak bildirilmiştir.

Sosyal durumların tekrarının olmayışı, dinamikliği ve herhangi bir teste tabi olamayışı güvenilirlik çalışmalarını etkilemektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmamızda görüşmelerden elde edilen veriler ayrıntılı betimleme için doğrudan alıntılara yer verilerek araştırmaya katılan geçerlilik ve güvenilirliğini arttırılmaya çalışılmıştır. Görüşme soruları açık anlaşılır bir şekilde ifade edilmiştir. Soruların dil bilgisi kurallarına uygunluğu ve araştırma problemleri ile soruların uyuma durumu uzman görüşü alınarak son halini almıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya dâhil olan Sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlere Ek 2’ de bulunan sorular yöneltmiş görüşmelerden elde edilen veriler amaç ve alt amaçlar şeklinde kategorileştirilerek incelenmiştir. Amaç ve alt amaçların sunumunda görüşme formunda bulunan soruların sıralaması esas alınmıştır.

Amaç ve alt amaçlara ilişkin analizler ve frekans dağılımı tablolarda ifade edilmiştir.

Tablo 7. Alt Amaçlar

Alt Amaçlar
İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalar
Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkeleri
Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Yararlanılan Yöntem ve Teknikler
Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemeler
Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümü İçin Yapılanlar
Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Destekler
Öğretmenlerin Konuya İlişkin Görüş ve Önerileri

4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.1. İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Tablo 8. İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalara Dair Görüşlerin Dağılımı ve Frekansları

Çalışmalar	F
Görsel ve İşitsel Materyallerden Yararlanma	24
Tarihi Şahsiyetlerin Kişiliği ve Hayatından Yararlanma	9
Örnek Olay, Öykü ve Anekdotlardan Yararlanma	8
Önemli Gün ve Haftaları Dikkate Alma	8
Plan Dâhilinde Düzenleme Yapma	8
EBA' dan Yararlanma	6
Değer Kavramıyla İlgili Çalışma Yapma	5
Bağımsızlık Sembollerinden Yararlanma	3
İçerik Hazırlama Sürecine Öğrencilerin Katılması	3

Tablo 8' de içerik hazırlama sürecinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerine ilişkin ne tür çalışmalar yapıldığı gösterilmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde içerik hazırlama çalışmalarında en sık olarak görsel ve işitsel materyallerden yararlandıkları yapıldığı belirlenmiş, en az belirtilen görüş ise bağımsızlık sembollerinden yararlanma gelmektedir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö1: *“Konulara hazır olduğum için bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin geçtiği konuları kendi oluşturmuş olduğum planı yapıp eğitim veriyorum. Öğrencilere konu öncesinde ödevler veriyorum. Öğrenci merkezli ders işliyorum.”*

Ö2: *“6. ve 7. sınıflar bu konularda daha çok bilgi sahibi olmadıkları için kavramları açıklıyorum. Hangi durumlarda karar vereceğini açıklıyorum. Kitaplar*

ve kendimiz katmaya çalışıp, ardından EBA' dan aktarmaya çalışıyorum. Onlara söz hakkı vererek onlar kavradı mı kavramadı mı buna bakıyoruz. Bu değerler kitapta ne var ise ne bildiklerini soruyorum, günlük hayattan örnekler verip hangi durumlarda bağımsız, bağımsız olmasak nelerle karşılaşacağını söylüyorum.”

Ö6: *“Konular içinde bu değerler hakkında bahsediyorum. Belirli gün ve haftalar dikkate alarak bu dersleri işliyorum. Belirli gün ve haftalarda köşeler hazırlıyorum. 15 Temmuz, özellikle anlatım yapıyor.”*

Ö8: *“Bu değerler çok önemli. Din ve vatan konuları birlikte vermeye çalışıyorum. Yıl içinde 2 aylık periyotlarda bu değerleri derste aktarırım. Önemli kişilerden (M. Kemal Atatürk gibi) bahsederek konuları hazırlamayı dikkat ederim. Zeytindalı harekâtından genel olarak dersimde bahsettim. 18 Mart ile de bu konuyu ilişkilendirerek konunun pekiştirilmesini sağladık.”*

Ö9: *“Konuyla ilgili görsel materyaller ve belgesellere önem vererek bunları uyguluyorum. Öyküler ile konuyu destekliyorum. Velilerle görüşerek öğrencilerin bilinmeyen özelliklerini öğreniyorum. Çocuklara Mustafa Kemal' in kişiliğini örnek veriyorum. Önemli kişilerin karakterlerinin kendilerine has bir durum olduğunu ve çabalayarak bu şekilde karakterlerinin gelişebileceğini kendileri sunuyorum.”*

Ö11: *“İçerik hazırlarken belgesellerden yararlanıyorum. Tarihi filmler örneğin Kurtuluş Savaşı' nı içeren filmleri öğrencilerime izletmeye çalışıyorum. O dönemde sorumluluk alan kadınlar ve çocuklarla ilgili anekdotlar anlatıyorum. Bunlar Maraşlı, Tarsuslu çocuklar gibi Nene Hatun gibi kişilerin şahsiyetlerini aktarıyorum.”*

Ö12: *“İçeriği düzenlerken ders öncesinde sunu hazırlıyorum. Bağımsızlık vatanseverlik ve Mustafa Kemal Atatürk konularında bu konuları marşlarla (İstiklal Marşı, İzmir Marşı) destekliyorum. Hikâyeler anlatmaya çalışıyorum. Çocukların yaşı bu konuları anlamak için tam manasında yeterli olmadığı için bu konularda genellikle ayırım yaptırmaya çalışıyorum. Bağımsızlık ve vatanseverlik nedir bunların ayrımı nedir? Egemenlik kavramı nedir? gibi. Kavram haritalarıyla olayı görsel açıdan daha somut hale getiriyorum.”*

Ö13: “İçerik düzenlemede sunular hazırlayarak konuyu öğrencilere aktarıyorum. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini konular ile ilişkilendirerek işliyorum. Kurtuluş Savaşı ile ilgili, Atatürk’ün yaptığı çalışmalar ile ilgili ve Güneydoğu Anadolu’da yapılan mücadelede Türkiye üzerinde oynanmaya çalışılan oyunları öğrencilere gerekli şekillerde aktarmaya çalışıyorum”

Ö14: “Kavramlar üzerinden dersimi işlemeye çalışıyorum. Kurtuluş savaşı, Atatürk’ün hayatı ve Anadolu’nun Türkleşmesi üzerinden örnekler veriyorum. Asker vb. yakını olanlar bu konuda daha çok katkı sağlıyor.”

Ö15: “Bu değerleri anlatabilmek için bağımsızlık sembolleri ile ilgili ders öncesi öğrencilerden araştırma yapmaları için ödevlendirmeler yapıyorum. Çalışma kitabında bulunan etkinliklerden örnekler veriyorum. Sınıf seviyesine göre pano çalışmaları yaptırıp görsel materyallerle bunu destekliyorum. Yıllık plan hazırlarken vatanseverlik, Atatürkçülük vb. konuları önemli gün ve tarihlerle ilişkilendiriyorum.”

Ö16: “Kılavuz kitabı temel alarak ders işlemeye çalışıyorum. Sınıfı sene başında gruplara ayırarak her gruba bir görev verip bir gazeteci gibi araştırma yapmalarını ve bu yaptıkları çalışmalarını sene sonunda düzene koyarak bir sınıf gazetesi oluşturuyorum. Verdiğimiz konular ise Kurtuluş Savaşı vb. konular ile ilgili oluyor. Örneğin bir öğrenci İsmet İnönü oluyor diğer öğrenci gazeteci. Gazeteci olan öğrenci İsmet İnönü rolündeki sınıf arkadaşına sorulara sorarak röportaj yapıyor. Böylece öğrenciler hem işe dâhil oluyor hem de keyifli bir ders anlatımı oluyor. Özdeyişlerle de derse katkı veriyorum. 7. sınıflarda ise bu değerleri anlatmak için sebep sonuç çizelgesi hazırlıyorum. Bu sebep sonuç ilişkileri kartonlara yaptırıyorum. Bu kâğıtlar sınıfın bir köşesinde durarak öğrenciler için bir geri dönüt sağlayıcı materyal oluyor. 5. sınıflarda daha çok hikâyeler ile değerler benimsetmeye çalışıyorum.”

Ö18: “Derse başlamadan önce vatan millet sevgisinin önemini vurgulayıp, onlara bu değerleri aktarmaya çalışıyorum. Öğrencilerin de duygu düşüncelerini alarak öğrencileri derse dahil ediyorum. Bağımsızlık sembollerini anlatırken Arif Nihat Asya’nın Bayrak şiirini ve İstiklal Marşı’nı öğretmeye çalışıyorum. Bu konu

üzerinde duruyorum. Bu konuda müzik öğretmenimizle işbirliği yaparak çocukların bu şiirleri daha vurgulu okumasını sağlıyoruz.”

Ö21: “Konunun içeriğine göre bu değerlere dikkat çekiyorum. Bu ticarete olsa savaşları anlattığım bir konu da olsa her zaman gidilecek tek yerin vatan olduğunu, vatanın önemli olduğunu tüm konularda anlatmaya çalışıyorum. Çocuklar için 15 Temmuz çok önemli bir örnek. Çocuklar bunu yaşadıkları için bu konu onları çok etkiliyor. Türkiye'nin jeopolitik konumundan öneminden sık sık bahsederek bu değerleri vermeye çalışıyorum.”

Ö22: “Bağımsızlık ve vatanseverlik değerleri için Yemen'den çıkıp gelen askerlerin heyecan ve seve seve doğu cephesine soğuk sıcak olduğunu düşünmeden, başaracakları inancıyla vatan aşkıyla gitmelerini örnek gösteriyorum. 15 Temmuz'da silahsız bir şekilde silahla mücadele etmeleri çok güzel bir örnek bunları anlatıyorum.”

Ö25: “Branş gereği konuşup sohbet ederek söylem tarzında ders işliyorum. E-Twinning projesi ile her ay bir değer vererek çocukların içselleştirmesini sağlıyorum. E-Twinning' de vatanseverlik kapsamında filmler çekip şiir çalışmalar yaptık. Filmimizde vatanseverlik nedir sorusuyla genel bir soru sorduk ve bu vatanseverlik değerinin diğer değerlerle ilişkisini ortaya çıkardık. Örneğin bir arkadaşını yerden kaldırıp ona yardım etmek bir vatanseverlik, tasarruf etmek bir vatanseverlik gibi. Tüm okul personeli ve veliler projeye dâhil edildi. Video sonunu bayrak şiiri ile kapama yaptık. Bu konuda Konya Ulusal Kalite Ödülü aldık. Her konuda bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini öğrencilerime aktarıyorum. M. Kemal Atatürk ve dönemin özelliklerini anlatan CD ve görsellerim var. Son dönemde geçen sene daha çok olarak Diriliş Ertuğrul dizisinden ödevler veriyorum. Çocuklar o diziyi izleyerek alınan kararlar verilen mücadeleyi görüyor ve vatanseverlikten bahsediyoruz. EBA ve görsel materyallerden yararlanıyorum. Çocuklara bu konular hakkında kompozisyon yazdırarak yorumlamasını sağlıyorum bu konuda Türkçe branşından da yardım alıyorum. Vatana hizmet ile ilgili yorum yapmalarını istiyorum. Sorular soruyorum ne açıdan vatanseverlik gibi? Çocuk vatanseverliği biliyor ama direk bu konularda asker geliyor ama iyi bir çocuk yetiştirmenin bile vatanseverlik olduğunu bilmiyor.

Annesinden örnekler veriyorum, annen evde el işi örgü bile yapsa ürettiği için vatanseverdir, diyorum, sadece yiyip içip yatmanın vatana ihanet olduğunu belirtiyorum.”

Ö26: “Öncelikle konuyla bağlantılı olmasına dikkat ediyorum. Vatan için neler yapılabilir, Milli Mücadele M. Kemal ve arkadaşları ile ilgili bağ kuruyoruz. Sosyal bilgilere özgü internet ortamında slayt ve videolar var. Bu konu ile ilgili çocuklara video seyrettim. TRT’ nin hazırlamış olduğu Kurtuluş dizisini çocuklara izleterek bu değerleri kazanmasını amaçladım. 12 Mart, 18 Mart İstiklal Marşı’ nın kabulü ve Çanakkale anmaları materyal tasarımı yaptık öğrencilerle. Bu konuda Çanakkale Şehitlik Anıtı materyalleri yapıldı.”

Ö32: “Örnekleri müfredata göre hazırlıyoruz. Varsa bağımsızlık ve vatanseverlik değerleriyle filmlerden kestiğimiz videolar var EBA’ dan yararlanıyorum. Morpa Kampüs’ ten 5. sınıf verilerinden yararlanıyorum. Bu konularda filmlerden kesintiler yapıyorum. 8. sınıfta daha ağırlıklı olarak Atatürk’ e suikast, Çanakkale Savaşı anlatıları veriyorum filmlerden alarak. 15 Temmuz güncel olduğu için halk bağımsızlığı için mücadele ettiğini vurguluyoruz. Vergi konusunu anlatırken bireyin menfaati devletin menfaati ekonomik bağımsızlığı olmayan ülkeler bağımsız olamaz diyerek bunlardan örnekler veriyorum.”

4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.2. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkeleri

Tablo 9. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkelerine Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları.

Öğretim İlkeleri	F
Güncel Durum ve Olaylarla Bağ Kurma	22
Milli Zaferler İle Bağ Kurma	10
BEP’li Öğrencileri Dikkate Alma	5
Öğrencilerin Düzeylerini Dikkate Alma	4
Kavram Öğretimini Dikkate Alma	4

Tablo 9’ da sosyal bilgiler dersinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretim sürecinde dikkate almış oldukları öğretim ilkeleri gösterilmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu en sık olarak güncel durum ve olaylarla bağ kurma olduğu, en az belirtilen görüşler ise öğrenci düzeylerini dikkate alma ve kavram öğretimini dikkate alma ilkelerin göz önünde bulundurulduğu belirtilmiştir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö2: *“Kitaplar önceliğimiz, bilgileri sunmak videolar izlettirmek, Çanakkale, Kurtuluş Savaşı vb. 15 Temmuz için sene başında program yaptık, neler yaşandığı ülkemizin durumundan bahsedilip broşürler dağıtıldı. Afrin ile ilgili videolar izletildi, derslerde değinildi. Çocuklar kendileri Afrin’ e dua olarak yazılar astılar panolara.”*

Ö3: *“Özellikle güncel olaylar somut olaylardan örnekler vererek konuyla birleştiriyoruz, tarihte yaşanmış güzel birebir yaşanmış örnek teşkil edecek hikâyeleri anlatıyoruz. Zeytinalı, Kürt meselesi ile bölmek istiyorlar. Türk ordusu neden orada Suriyeliler neden burada yaşanan durumlardan örnekler veriyorum. Özellikle tüm sınıflarda bahsettiğim Afrin’ de bir komutanın hikâyesini anlatıyorum (hikâye Afrin Harekâtı’ nda Konyalı Şehit Uzman Çavuş Abdullah Taha Koç’un 8 şehit verdiği gün ki telsiz konuşmalarında: “Gerekirse biz şehit olalım ama bu hainler burada ölsün*

gebersin gerekirse burayı da jetler bombalasin”) bu hikâyeyi anlatarak vatanseverliğin önemini belirtiyorum, ayrıca M. Kemal Atatürk’ün “Merminiz yoksa süngünüz var” sözünü çocuklara hatırlatıyorum, bu kahramanlarda kendini feda edecek kadar vatan sevgisi var. Son olarak Ömer Halisdemir kendini feda etti bunları örnek veriyorum. Otistik öğrencilerime bilgisayar destekli eğitimi vermeye çalışıyorum, elektroniğe karşı ilgileri var. Bazı konuları bilgisayardan işliyorum. EBA’ dan ekstra slaytlar alıyorum. Bu sene EBA çok daha iyi oldu.”

Ö4: “Güncel olaylardan bahsediyorum, bayrak sevgisi üzerine anlatıyorum. İslam ile Türklüğün bir olduğu, bayrağın ne olursa olsun, ne olursak olalım Müslüman herkesin bayrağa sahip çıkması gerektiğinden, toplumun birlikteliğinden, vurgulamaya çalışıp vatanseverlik değerini anlatıyorum. Çanakkale ve gerçek hayattan hikâyeler anlatıyorum 15 Temmuz ile ilgili konulardan bahsediyorum. Afrin harekâtı ile ilgili oradaki askerlere moral olmak adına da 70-80 öğrencimiz mektuplar yazarak Afrin’ e gönderdik.”

Ö11: “1739 sayılı METK doğrultusunda çocukların eğitimi için öğretim ilkelerini dikkate alıyorum. “Türk evlatları atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır” sözünden hareketle vatanseverlik ve bağımsızlık millet olma gibi kavramları kazandırmaya çalışıyorum.”

Ö13: “Öğretim ilkelerinden özellikle öğrencilerin yaş grubunu göre konuları düzenlemeye çalışıyorum. Sosyal ve kültürel özelliklerini dikkate alıyorum çocukların. Özellikler Çanakkale zaferi ve 15 Temmuz darbe girişimi hakkında bilgi veriyorum. 15 Temmuz’un sosyal bilgiler ve bağımsızlık adına vurgulanması adına zümre kararı ile bu konu üzerinde özellikle duruyoruz.”

Ö14: “Sınıf seviyesini dikkate alıyorum. Sınıfın durumuna göre anlatım şeklini düzenlemeye çalışıyorum. 15 Temmuz’ u bu konularda mutlaka dile getiriyorum. Güncelliğe dikkat ediyorum. Soyut kavramları 15 Temmuz gibi konuları öğrencilere anlatarak somutlaştırıyorum.”

Ö16: “Başta Malazgirt zaferinden örnekler veriyorum. Çünkü vatanseverliğin Anadolu’nun Türkleşme sürecinin zirve yapması bakımından önemli. Güncel

olaylardan, şehitlerimizden bahsederek bunları tarihi geçmiş ile bağdaştırıyorum. Son dönemde ise 15 Temmuz gibi hain darbe girişiminden bahsederek öğrencileri bu konuda etkiliyorum.”

Ö18: “Bu konularda güncellik ilkesine dikkat ediyorum. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini aktarırken zorluk çeken öğrencilerime daha basit düzeyde anlatım yapmaya çalışıyorum.”

Ö19: “Konu işlerken güncellik ilkesini dikkate alıyorum. Bu konuda en çok göz önünde olan Suriyelileri örnek göstererek, ne gibi zorluklar çektiklerini, vatansız kaldıklarını ve vatansız bir insan evsizdir sözünü sık sık hatırlatarak bu şekilde bu duyguları çocuklara hissettirmeye çalışıyorum.”

Ö22: “Okulumuzda öğrencilerin algılama kapasiteleri yüksek. Güncel örnekler ile tarihle bağlantı yaparak seviyelerine göre aktarıyorum. Kendi değerlerimize saygılı olmazsak başkalarının bizim değerlerimize saygılı olmayacağını anlatıyorum öğrencilerime.”

Ö23: “Güncel konularla özdeşleştirip vermeye çalışıyorum. Suriye ülkesini örnek vererek milli birlik ve beraberlik sağlamanın önemini onları örnek göstererek veriyorum. Böylece özdeşleştirmişmiş oluyorum. Coğrafi konumumuzun önemini anlatarak bu değerlerini öneminden bahsediyorum.”

Ö24: “BEP’ e dâhil olan bir öğrencim var ama onlara sadece kendi yıllık programlarına göre plan hazırlıyoruz. Destek odasında birebir ders işliyoruz.”

Ö25: “Güncel olaylar ve ailede duyduklarını öğrencilerime açtırıyorum. Ailede yanlış öğrendiği bir şey varsa düzeltmeler yapıyorum. Yorum yaptırıyorum. 1. Dünya Savaşı ve Suriye cephesi ile şimdi Afrin harekâtına dem vuruyorum. O zaman bize ihanet edenlerin şimdi sorun yaşadığından bahsediyorum. Suriye neden bu durumda bundan bahsederek bu değerleri aktarmaya çalışıyorum. 15 Temmuz ile ilgili akıllı tahtalara videolar eklendi. Şehitler, Çanakkale vb. olaylarda sürekli etkinlikler yapıyoruz. Olaylar içinde örnek verip aslında Fransız İhtilali’ nin de bir ihtilal olduğu ama 15 Temmuz’ un bir darbe olduğunu konuları ilişkilendirerek aktarıyorum.”

Ö27: “Videolar izlettiriyorum. Önemli gün ve haftalarda akıllı tahtadan günü anlam ve önemini anlatan kısa videolar izlettiriyorum. Ülkemizde ki güncel olaylar Suriye ve Zeytinalı harekâtı ile ilgili örnekler vererek, Zeytinalı harekâtında halkın yardımlarını ve fedakârlığını aktarıyorum. Kurtuluş savaşında verdiğimiz fedakârlıklar bugün 15 Temmuz ve Zeytinalı harekâtında görüüyor. Milletın yaptığı yardımlardan bahsediyorum.”

Ö30: “Bizim alanın özelliği bu. Dikkat çekici güncel olaylar o an işlenirse mantıklı oluyor. BEP’ te bir öğrencim var (işitme engelli) onun algılayacağı şekilde özetler hazırlıyor, beni göreceği yerlere oturtuyorum. Dudak okuduğu için daha yavaş anlatıyorum, tekrar yaparken onunla daha çok göz teması kuruyorum.”

Ö34: “Etkinlik çok yapamıyorum güncel olayları işlerken neydik ne oldu gibi konuları anlatıyor, milliyetçilik üzerinde her konuda bundan bahsediyorum. Kurtuluş Savaşını anlatırken milliyetçilik duygusu ile aktarıyorum. Atatürk ilkelerini konulara ekliyorum. 15 Temmuz ve vatan sevgisinden bahsediyorum. Anayasaları işlerken bu değerlerden mutlaka bahsediyorum.”

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.3. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Yararlanılan Yöntem ve Teknikler

Tablo 10. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Faydalanılan Yöntem ve Tekniklere Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları

Yöntem ve Teknikler	F
Anlatım Yöntemi	15
Soru Cevap Yöntemi	14
Drama Yöntemi	12
Beyin Fırtınası Yöntemi	8
Örnek Olay Yöntemi	7
Tartışma Yöntemi	6
Araştırma-İnceleme Yöntemi	6
Sergi Yöntemi	2
Münazara	2

Tablo 10’ da sosyal bilgiler dersinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğrencilere aktarılma sürecinde öğretmenlerin kullanmış olduğu yöntem ve teknikler gösterilmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu en sık olarak anlatım yöntemini tercih ettikleri, en az tercih ettikleri tekniğin ise sergi ve münazara tekniği olduğu belirtilmiştir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö2: “Çanakkale savaşını anlatıp 18 Mart’ta bununla ilgili program düzenleyip maket sergisi yaptım.”

Ö11: “Genellikle anlatım yöntemini kullanıyorum. Soru cevap ile de dersleri işliyorum. Görsel materyallerden yararlanmaya çalışıyorum.”

Ö13: “Görsel materyallerle destekleyerek, anlatım yöntemini kullanıyorum.”

Ö14: “*Rol oynama tekniğini kullanarak öğrencileri derse katarak ilgilerini çekiyorum. Buna öğrenciler de destek veriyor.*”

Ö15: “*Anlatım yöntemini kullanıyorum. Drama yöntemini sık olmasa da kullanmaya çalışıyorum. Okulumuzda akıllı tahta olmadığı için mecburen anlatım yöntemini daha sıklıkla kullanıyorum.*”

Ö16: “*Ağırlıkla soru cevap, anlatım tartışma yöntemlerini kullanıyorum. Akıllı tahtalarla görsel materyal ve videoları kullanıyorum. Beyin fırtınası yöntemi bu konuda etkili oluyor.*”

Ö18: “*Anlatım yöntemini kullanıyorum. Çanakkale savaşı ile ilgili videolar izletiyorum. 12 Martta M. Akif Ersoy’un hayatı ve İstiklal Marşı’nın yazılış sürecini anlatıyorum. Belirli gün ve haftalar akıllı tahtalarımızda şablon olarak bulunuyor ama içeriğini biz detaylandırarak öğrencilere aktarıyorum.*”

Ö19: “*Anlatım yöntemini kullanıyorum. Akıllı tahtadan video gösterimleri yapıyorum. Genel Kurmay Başkanlığı’nın sitesinden videolar izleterek; bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini öğrencilerime kazandırmaya çalışıyorum (Kurtuluş Savaşı vs.).*”

Ö20: “*Akıllı tahtalar ile bilgi ve özellikle görsellere daha rahat ulaştığım için aktif olarak kullanıyorum. 5, 6 ve 7. sınıflarda kapasite ve zihin açısından uygun bulduğum sınıflarda drama yaptırıyorum.*”

Ö21: “*Öğrencilerle beraber görsel materyaller hazırlıyoruz bu konuda. Önemli gün ve haftalarda etkinlik ve panolar düzenliyorum bu değerleri aktarmak için.*”

Ö24: “*Soru cevap yöntemi, beyin fırtınası ve bazen röportajlar yaptırıyorum öğrencileri diğer öğretmenlerle. Açık uçlu sorular sorarak değerler ve bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini kazandırmaya çalışıyorum.*”

Ö25: “*Konuyla ilgili afişler tasarlayıp dersliklere asıyoruz. Bağımsızlıkla ilgili resim yaptık. Öğrencim şehit kanlarından oluşurcasına çizdiği resim çok ilgi çekti.*”

Dersimde merak edilen şey anında görsellerden ulaşıyorum. Akıllı tahta çok işimizi görüyor. Drama ile ilgili çalışmalar yapıyorum.”

Ö26: *“Genellikle düz anlatım kullanıyorum. İş yükü fazla olduğu için bunu uyguluyorum. Derslere hazırlanmak gerektiği için sunu ve projelerin yoğun olmasından bu şekilde düz anlatımı tercih ediyorum.”*

Ö28: *“Yaşanmış olayları anlatı şeklinde kendi arkadaşlık ilişkileriyle benzerlik kurarak, empati kurarak, dünya da gelişen olaylarla aktarıyorum. Kurtuluş savaşı ve Anadolu mücadelesine katılan milletin hikâyelerle anlatılması düşman gücünün karşılaştırmasını, bunun manevi boyutuyla anlatıyorum. Çocuklara din ve şahadet algısını aktarmak gerekiyor.”*

Ö30: *“Önemli gün ve haftalarda Bağımsızlık ve Vatanseverlik değerleriyle önemseyerek videolar izlettiriyorum. Bizim Türk olduğumuz için bu sorunları yaşadığımızı, gidecek bir yerimiz olmadığını, Millet in de aile gibi olduğunu millet in de öyle korunması gerektiğini en iyi aile kavramından çıkararak anlatınca daha iyi anlıyorlar. Toprağın kolay kazanılmadığı ve bunun önemini anlatıyorum. Tümevarım ve tümdengelim yapıyorum. Osmanlıyı anane Cumhuriyeti babaanne olarak görmeleri gerektiğini anlatıyorum, ikisi de ata ikisine de sahip çıkılması gerektiğini.”*

Ö32: *“Anlatım yöntemi, görsel ve işitsel olarak örnekler sunarak anlatım yapıyorum. Milli bayramlarda, panolarda bunları yapmaya çalışıyorum. Geçmişteki olumsuz örnekleri vererek bak bugün böyle diyebiliyorum. 15 Temmuz canlı şahit oldukları için çok iyi örnekler veriyorlar. Örnekler göstererek bazı ülkelerin ne kadar zengin olsa da bağımsız olmadığından örnekler gösteriyorum.”*

4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.4. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemeler

Tablo 11. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılması Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemelere Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları

Düzenlemeler	F
Pano/Köşe Oluşturma	13
Sınıf Dışı Ortamlar	11
Teknolojik Araçlarla Düzenleme	7
Sanal Alan Gezisi	4
Düzenleme Yapmama	8

Tablo 11’ de sosyal bilgiler dersinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretilme sürecinde öğretmenlerin ortamda ne tür düzenlemeler yaptığı belirtilmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu, en sık olarak pano-köşe oluşturdukları, en az olarak ise sanal alan gezisi yaptıklarını belirtilmiştir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö2: “Çok fazla zamanım olmadığı için okul dışı faaliyetler yapamıyorum. Pano düzenlemeleri yapıyorum.”

Ö3: “Önemli günlerde panolar hazırlıyorum, çocukları şehir dışı olarak Çanakkale Şehitler Abidesi ve İstanbul’daki müzelere götürerek bu bilinci vermeye çalıştık. Konya da bulunan Şehitlik Abidesini ziyarete gittik.”

Ö5: “Sınıf ve okul ortamı çok olduğu için öğretime odaklı bir eğitim sürdürüyorum. Ama öğrencilerimizin bu değerleri kazanmaları için sinemalara götürdük. Uygun şartlar sağlandı ve bu kapsam da öğrencileri Çanakkale’ye götürdük.”

Ö7: “Sanal müzeler ile sınıf ortamında geziler yapıyorum.”

Ö8: “Sınıf ortamı düzenleme de sınıfların kalabalık olmasından dolayı, zor oluyor. Ekonomik olması açısından sanal müzeleri kullanıyorum çok daha iyi oluyor.”

Ö12: “Sınıf ortamında daha çok EBA’dan gerekli videoları izleterek önce konu anlatımı ardından sanal müze gezileri (3D Müze) ile gidilemeyen ama özellikle görülmesi gereken yerleri sınıf ortamında göstermeye çalışıyorum. Örneğin Anıtkabir gezileri sanal müze gezileri ile sağlıyoruz.”

Ö15: “Sınıf ortamında çok fazla değişiklik yapamıyorum. Sadece pano ve köşe oluşturma (bayrak, İstiklal Marşı köşesi vb.).”

Ö20: “Bu konu ile ilgili önceki günlerde ‘57. Alaya Saygı Yürüyüşü’ ne katıldık. Mevlana civarından çıkarak şehitliğe kadar yürüdük ve öğrencilerin burada vatanseverlik, bağımsızlık vatanperverlik gibi değerleri benimsemesi açısından gayet olumlu oldu. Koridorlarda öğrencilerin göz önünde özellikle milli bayram ve güncel olaylardan birkaç çalışma yaparak asıyoruz.”

Ö23: “Sınıf ortamında yeterli olmasa da sosyal bilgiler köşesi yapmaya çalışıyorum. Bu sene okulumuzda Sosyal Bilimler Sokağı adında bir proje yapıldı ama zaman kısıtlı olduğu için uygulaması seneye bırakıldı. Akıllı tahta ile sanal müze gezileri yaptırıyorum (Anadolu Medeniyetler Müzesi gibi) öğrencilerimizi bu sene sınıf dışı ortam da geziye götürdük. Çanakkale zaferinden kalma eserler ‘Çanakkale Gezici Müzesi’ adında bir proje ile her yıl bir ile gidiyor. Bu yıl da bu eserler Konya’ da bulunan bir alışveriş merkezinde sergilendi. Öğrencilerimizin buna katılımını sağladık.”

Ö24: “Okulda 3 koridorumuz var. 3 koridorun ikisini milliyetçi ve demokrasi afişleri, panoları hazırlıyorum. Öğrencilerden 3 ekip oluşturuyorum. Bunlardan birincisi araştırma ekibi ikincisi, araştırılan bilgileri çıktısını alan yazıya döken ekip, üçüncüsü panolarla ilgilenerek iki ayda bir panoların yenilenmesini sağlıyor.”

Ö25: “Çocuklar Konya Mevlana meydanında şehitliğe götürüldü. Ayrıca Sızma Köy Şehitliği’ ne götürdük. Buraları videolar çekerek anlattık. Sosyal bilgiler sınıfımız

var, gidilmeyen yerlerde ve ortam düzenlemede bize çok fayda sağlıyor. Öğrenciler Çanakkale ile ilgili harita oluşturdular. Cepheleri yaptılar.”

Ö27: “Sınıflarda Atatürk Köşesi ve 15 Temmuz ile ilgili pano ve köşeler oluşturuyoruz, okul koridorlarında.”

Ö28: “Bu dönemde 15 Temmuz sürecinde şehitlik ziyaretine gittik, anma etkinlikleri yapılıyor, panolarda görsel olarak o dönemi yansıtan resimler asılıyor. Resimleri öğrenciler çiziyor. Vatanseverlikle ilgili bir bütün olarak çalışmalarımız okulda var.”

Ö29: “Okul giriş kısmında panolar oluşturuyoruz. 29 Mayıs İstanbul’un fethi ile ilgili pano oluşturulacak, 18 Mart Çanakkale Zaferi yıldönümünde pano oluşturduk, programlar yaptık, bu programları okulun salonunda yapıyoruz. Sınıflarda düzenleme yapıyorum tarih konularında pano kullanıyorum. Bu konuda bazı sınıflar kendilerine isim vermiş; Ertuğrul sınıfı, Fatih sınıfı gibi. Küçük skeçler yaptık tarihi olaylarla ilgili Fatih dönemini anlatan bir skeçte vardı.”

4.5. Beşinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.5. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümü İçin Yapılanlar

Tablo 12. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar, Çözümüne Dair Görüşleri ve Frekans Dağılımları

Düzenlemeler	F
Aileden Kaynaklı Sorunlar	7
Öğrenciden Kaynaklı Sorunlar	6
Tarihi Şahsiyetlere Karşı Önyargılar	5
Yaşanılan Bölgeden Kaynaklanan Sorunlar	2
Sorunla Karşılaşmama	20
Çözüme Yönelik Çalışmalar	
Öğrenciyle Görüşme	4
Öğretmenlerle Ortak Çözüm Arama	1
Ailelerle Görüşme	1
Farklı Sistem Geliştirme	1

Tabloda 12’ de sosyal bilgiler dersinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretilme sürecinde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik yaptıkları çalışmalar belirtilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu, en sık olarak aileden kaynaklanan sorunlar olarak belirtilirken, görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö15: “Çocuklar bu yaşlarda ailelerinden çok etkileniyor. Bazı konuları kavratırken zorluk yaşıyorum. Vatanseverlikte bu olmasa da bağımsızlık anlamında cumhuriyetin ilanının neden gerekli olduğunu çok sorguluyorlar.”

Ö20: “Şahıslar üzerinden önyargılar olması bazı sorunlar oluşturabiliyor.”

Ö22: “Çocuklar günlük siyasi olaylardan çok etkileniyor. Haberlerde gördüğü yapılan terörist propagandalarını sınıfa taşıyabiliyor. Çocuk evde de bunlara destek aldığı için okul ortamında onun ne kadar yanlış olduğunu anlatsakta verdiklerimiz aile tarafından desteklenmediği için yeterli kalmıyor.”

Ö23: “Bu değerlerde neslimiz duyarsızlaşmış durumda. Bayrak törenlerinde dahi İstiklal Marşı okunurken öğrenci arkadaşıyla konuşma derdinde. Tarihimizden tarihi bilincimizden uzağız. Çocuklara bu değerlerin hissiyatını geçiremiyoruz. Bu konuların çözülmesi adına öğretmen arkadaşlarımızla diyaloglar kuruyoruz.”

Ö24: “Sorun olarak milliyetçilik, ırkçılık olayını karıştırıyorlar. Bu konuda zorluk yaşanıyor. Sorunun kökü ailede başlıyor. Çocuklara bu ikisinin aynı kavram olmadığını milliyetçiliğin milletini sevmek onun için türlü fedakârlıklara katlanmak olduğu ırkçılığın ise kendi ırkını üstün görüp diğer ırkları kendinden alçakta gördüğü mantığını çocuklara kavratamıyorum. Çocuklara bunları açıkladığımız zaman hem kendileri hem de aileleri olan velilerle sorun yaşıyorum.”

Ö25: “Çocuklar bu konuda çok hassaslar. İçselleştirmeye çalışıyoruz bu değerleri vatanseverliği sadece asker olup askerliği yapmak sanıyorlar. Bunun haricinde herhangi bir sorun yaşamıyorum.”

Ö28: “Ailelerin bu değerlere bakışı çok önemli, yanlış yaklaşımda olan aileler, çocuklarını etkiliyor, örneğin şehitlik kavramını sorguluyor. Bunu aşmak için yönlendirmesi nerden geliyor ona bakıyorum. Dış görünüşe değil aslını görmek gerektiğini ve emir komuta görev sınırlarının çizilmesinden bahsediyorum. Bu şekilde aktarmaya çalışıyorum.”

Ö29: “Bazen aileden kaynaklı sorun oluyor, tarihte bazı karakterlere karşı aileden gelen tepki oluyor, bunları aşmak için öğrenciyle birebir görüşme yaptık, yanlışlarını tatmin edici cevaplar verince anlıyor.”

Ö30: “Doğu’da öğretmenlik yaparken zorlandım. Bu değerleri aktarırken çocuklar bu değerlerin farkında değil, bu aileden kaynaklanıyor çocuk kısa yünden köşeyi dönme çabasında, bu konuda veliler çok kapalı çocuklara telkinde

bulunuyorum, zihinler maddiyatta ama bunları kazanmak için vatanın olması gerektiğinin farkında değiller. Suriyelilerle aynı bölgede oturan öğrenciler bu değerler ile daha ilgili daha alakalı.”

Ö31: *“Çocuklarda kelime haznesinin dar olması nedeniyle Milli Egemenlik Milli İrade gibi kavramları bilmiyorlar. Bunlar içli-dışlı kavramlar. Kelime hazneleri dar olduğu için anlamaları zor oluyor. Ben bir saatimi bu kavramları anlatmaya ayırıyorum. Cumhuriyet ile demokrasiyi aynı sanıyorlar.”*

Ö32: *“M. Kemal Atatürk ile ilgili kulaktan dolma bilgiler var. Art niyetli kişiler dolduruyor. Anne babadan bir şey görmemiş, biz kavratmaya çalışıyoruz. Sorunlu ailelerde zorlanabiliyoruz. Bunu aşmak için iyi kötü her yönüyle bakıp lider olduğunu buna göre değerlendirip bakmaları gerektiğini söylüyorum. Bazen vatan millet konularında siyasi düşüncelerinde savunma yapıyorlar, bunun için de çocuklara devletin daim olacağını milliyetçiliği anlatırken kendini Türk hisseden herkesin Türk olduğu cümlesini yeri geldikçe konuşuyoruz.”*

Ö33: *“Çocuklar bu değerlere çok önem vermiyor. Bu konularda sorumsuzlar, tarihi bazı karakterlere karşı bazı tepkiler var. Olumsuz olarak. Bu konuda çözüm için büyük bir sorun yaşarsam aileye bilgi veriyorum, okulda Koçluk sistemimiz var. Bir öğrenci de bir problem varsa yaşanan bir sorun vb. diğer üst sınıflardan öğrencilerle paylaşarak eksiklerine sorununa göre yönlendirmeler yapıyoruz.”*

Ö34: *“Öğrencilere ortalama düzeyde anlatamıyorum, keskin şekilde anlatamıyorum, ilk anlattığımda örneğin Mustafa Kemal Atatürk’e tepkili olanlar yavaş yavaş alışıyorlar tepki vermiyorlar.”*

4.6. Altıncı Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.6. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Destekler

Tablo 13. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Desteklere Ait Görüşler ve Frekans Dağılımları

Destekler	F
Zümre Desteği	12
Diğer Branş Öğretmenlerinin Desteği	10
Proje Desteği	10
İnternet Ortamı	4
Okul İdaresi	3
Destek Almama	7

Tabloda 13’ te Sosyal Bilgiler dersinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretilme sürecinde destek alıp almadıklarına dair görüşleri belirtilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu, en sık olarak zümrelerinden destek aldıklarını ifade etmekle birlikte; okul idaresinden destek alma durumu en az rastlanan ifade olduğu belirtilmiştir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö3: “SEDEP’ ten çok yararlanıyorum. Her konuda vatanseverlik olsun dürüstlük olsun her konuda. Video ve broşürleri öğrencilere dağıtıyoruz. Büyükşehir Belediyesi’ nin projesi olan Medeniyet Okulu Projesinden faydalanıyoruz, tiyatro ve benzeri gösterilerle öğrencileri bilgilendiriyor.”

Ö7: “Diğer branş öğretmenleriyle işbirliği yapıyorum. Zümre öğretmenlerinden de destek alıyorum. MEB onaylı internet sitelerinden bu değerleri aktarmak için yararlanmaktayım.”

Ö8: “Zümrelerimizle işbirliği içerisindeyim. Din Kültürü ve Türkçe gibi yan zümreler ile işbirliği yapmaktayız. Medeniyet Okulu Projesi kapsamında Büyükşehir Belediyesi tiyatro kulübü ayda bir kez gelerek, her sene bir değer vermeye çalışıyor. Bununla ilgili bağımsızlık ve vatanseverlik ve diğer değerlerle ilgili çok olumlu dönütler oldu.”

Ö11: “Bu konu hakkında TÜBİTAK ve ayrı olarak E-Twinning projeleri yürütüyoruz. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak ben bu projenin editörlüğünü yapıyorum. Projemiz Milli Mücadelede Bölgesel ve Çocuk Kahramanlar. Bu proje ile öğrenciler. Yazmış oldukları makale buldukları röportaj veya belgeyi editör olarak bana gönderiyor. İncelendikten sonra bir süzgeçten geçirip projeye dâhil etme veya etmeme kararı veriyoruz. Böylece öğrenciler hem daha aktif hem araştırma inceleme yoluyla bilgi ve değer kazanıyor.”

Ö17: “15 Temmuz ile ilgili, duvar boyaması yaptık okulumuzda. Öğrenciler de buna katkı sağlayarak boyamaları yaptılar. Bu şekilde milli manevi duyguları benimsetmeye çalıştık. Doküman vb. SEDEP tarafından yeterince sağlanıyor. Her ay bir değer işlenerek bu değerler öğrencilere aktarılıyor.”

Ö20: “Bu konularda bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin aktarımında; özel günleri kutlamada idare ve branşlarımızla ortak iş birliği içerisinde çalışmalar yapmaktayız. SEDEP bu konuda her ay bir değer ve tiyatrolarla bu değerleri aktarmamızda bize destek oluyor.”

Ö24: “E Twinning projesi üzerinden çalışmalar yapıyorum. Bu konuda 15 Temmuz ile ilgili slaytlar hazırlayıp yükledik. Darbeye karşı duran vatandaşlarımızla öğrencilerimiz röportajlar yaptı ve bunu da E-Twinning’ e yükledik.”

Ö25: “E-Twinning projesi kapsamında yapmış olduğumuz çalışmalar var. SEDEP’ ten yararlanıyorum. Okul mevcudu az olduğu için SEDEP’ in yapmış olduğu projeler sürdürülebiliyor. Okul müdürümüzde buna çok destek oluyor.”

4.7. Yedinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

4.7. Öğretmenlerin Konuya İlişkin Görüş ve Önerileri

Tablo 14. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Öğretmen Görüş ve Önerilerine Dair Görüşler ve Frekans Dağılımları

Görüş ve Öneriler	F
Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Düzenleme Önerme	19
Gezi- Gözlem Yapılması	14
Materyal Kullanımının Arttırılması	11
Eğitim Ortamının Düzenlenmesi	5
Ailelerin Bilgilendirilmesi	4
Öğrenci Niteliklerinin Arttırılması	3
Değerler Eğitiminin Ayrı Bir Ders Olması	3
Milli Bayramlarda Düzenlemeler	2

Tabloda 14’ te Sosyal Bilgiler dersinde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretilme sürecinde öğretmenlerin görüş görüş ve önerileri belirtilmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu, en sık olarak sosyal bilgiler öğretim programında düzenleme önermeyi ifade etmekle birlikte, milli bayramların düzenlenmesi en az rastlanan ifade olduğu belirtilmiştir.

Temaya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları;

Ö1: “Ders saatleri çok az arttırılmalı. Çanakkale çok evrensel bir savaş. Bu değerleri verirken Çanakkale Savaşı temel alınmalıdır. İman mücadelesi vardır. Böyle günler sadece bir tek güne sıkıştırılmamalı tüm programa yayılmalıdır. 1918’in Çanakkalesi 2018’e tatbik edilmelidir. Çünkü Çanakkale ülkemizde herkesi kapsayan bir destandır. Herkesi kapsayarak bir şemsiye altında buluşturabilir. Hak ile batılın savaşı olduğu için misyonu çok geniştir. 15 Temmuz’da bu şekilde bir mücadeledir.”

Ö2: “Bu değerlerle ilgili olan yerler gezdirilmeli, önemli müze eser ve yapıtlar çocuklar görmeli. Gezilerin yaygınlaşması ilk önce bulunduğu yerin tarihini bilerek

gezmesi lazım, müzelerin gezilmesi dokümanlara sahip olması lazım, bağımsızlık ve vatanseverlikle ilgili 15 Temmuz sergi ve resimleri olmalı. Ailelerle ilgili çalışmalar yapılmalı, gerekli aileden destek gelmezse çocuklar odaklanamıyor.”

Ö4: “Toplumsal birlikteliğin önemli olduğu Çanakkale gibi yerlere ekonomik durumu iyi olmayan oraya gitme imkânı olamayacak öğrenciler götürülmeli. Öğrencilere okulda sorumluluklar verilmeli, bu konularda bağımsızlık ve vatanseverlik konularında gönülüne girilmeli sadece sembollerle olmamalı. Ailelere bu konuda çok iş düşüyor. Aileden değerleri aldığı için aile çok önemli. Milli konularda Suriyeli çocuğa görevler verilebilir, onlarda olmayan bu duyguları aktif hale getirebiliriz.”

Ö10: “Sosyal bilgiler bu konuda çok önemli bir ders. Bilinçli bir insan yetiştirmek için çok önemli. Ders saatleri bu konuda çok az yetmiyor. Görsellerin olması daha etkili bir eğitim sağlanacağına inanıyorum. Tiyatro ve drama gibi etkinlikler düzenlenerek yaparak yaşayarak daha etkili bir eğitim olacağına inanıyorum. Sınıflarından kalabalık olmasından dolayı gezi düzenleyemiyorum. Çanakkale veya Ankara gibi yerlere kesinlikle bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini öğretebilmek adına geziler düzenlenmelidir.”

Ö11: “Devlet bu değerleri anlatan, Kurtuluş savaşı, 1. Dünya Savaşı gibi değerleri aktarmak için kendi bünyesinde belgeseller hazırlaması daha uygun olur. Kişileri hazırlamış olduğu siyasi veya ideolojik bir fikirden uzak bu belgeseller hazırlanmalı. Şahıslara bırakılmamalı.”

Ö12: “Bağımsızlık ve vatanseverlik kavramları daha somut şekilde öğrencilere vermek için daha çok hikâye ve belgesellerden yararlanılmalıdır. Materyaller kullanılarak bu soyut kavramlar somut hale getirilmelidir. Müfredatta bulunan kültür konuları azaltılıp asıl olan konulara daha ağırlık verilmelidir. Değer eğitimi programda daha etkin olmalı. Sosyal bilgilerde değer eğitimine geçebilmek için öncelikle diğer konular halledilerek (müfredat ders saati, görgü vs.) daha sonra değer eğitimine yönelmelidir.”

Ö13: “Değer eğitimi sosyal bilgiler dersinde programla iç içe olduğu için bir matematik dersi gibi ayrı bir noktada bulunmuyor. Bu yüzden değerlerin öğretimi ve

özellikle vatanseverlik ve bağımsızlık değerlerinin öğretiminde bir sorunla karşılaşmıyorum. Uygun şartlar sağlandığında il bazında geziler organize edilmesi bu konuda yararlı olacaktır. Öğretmenler yıllık planlarında bunlara daha çok yer verebilir. Dışardan belediye veya herhangi bir kurumun destek vermesi bence uygun olmuyor. Öğretmenler bunu kendileri halledebilir.”

Ö14: “Soyut kavramlar olan bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini öğrencilere anlatabilmek ve benimsetebilmek için görsel materyaller daha fazla kullanılmalı. Kısa filmler bu konuda etkili olabileceğini düşünüyorum. Artık her çocukta tablet ve akıllı telefonlar olduğu için bu değerleri daha çok benimsetebilmek adına uygulamalar yapılabilir.”

Ö15: “Müfredatta bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerine daha çok yer verilmeli. Bu konularda verilen değerler tüm programa yayılmalı. Özellikle bu konular ilkokuldan itibaren benimsetilmesi daha etkili olacağına inanıyorum. Çünkü çocuğa küçük yaşlarda bu değerleri benimsetilmesi daha uygun. İlkokullarda burada daha fazla sorumluluk düşüğüne inanıyorum. Bu konuda ilkokullar bu değerlere daha çok önem vermeli.”

Ö18: “Okullarda sosyal bilgiler sınıflarının olması gayet etkili olur. Sebebi ise gerekli olan tüm materyallere ulaşma şansı oluyor. Bu şekilde daha kolay anlatım sağlanıyor. Tarihi ve geçmişi anlatabilmek adına çocukların hikâye vb. anlatarak onların seviyesine inilebiliriz. Tiyatro ve özellikle tarihi içerikli filmler çocukları olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyorum. Bunlara önem verilmeli. Çocukların Suriyeli vatandaşları görerek daha vatanperver olduğunu düşünüyorum. 15 Temmuz’u birebir yaşamış olmaları onları etkiliyor.”

Ö22: “Değerler eğitimi daha sade olarak küçük yaşta verilmelidir. Devlet bu değerleri küçük yaşlardan itibaren anaokulundan itibaren özel kreş vb. bırakmayarak kendisi vermelidir.”

Ö23: “İl içinde geziler organize edilip burada prosedür azaltılmalı. Müfredattaki bilgiyi vermektten çok çocukların ilgisini çekebilecek olaylar hikâyeleştirilmeli. Bu şekilde daha çok ilgilerini çekebileceğini düşünüyorum. Milli

değerlerde kronolojik sıralama yapılmalı. Bu değerlerde öğrenciler öncelik ve sonralık algısını yakalayabilmeli yoksa kopukluk oluyor.”

Ö24: “Değerler eğitimi ayrı bir ders olarak eklenmeli. Teknolojiden bu konuda çok yararlanmalıyız. Değerler eğitiminde teknoloji ile ilgili seminer çalışmaları yapılarak verilen bu teknoloji seminerleri ile değerleri daha iyi aktarabiliriz. Milli bayramlarda, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından çocuklar gezdirilmeli, şiir okutup konuşmalar ile sınırlı kalmamalı. Bu tür durumlara ideolojik bakılmamalı, yoksa bu tür değerler özümsemiyor. 23 Nisan, 19 Mayıs gibi günler festival havasında organize edilip piknikler yaptırılmalı çocuklara. Bu şekilde Cumhuriyet ve egemenlik vurgusu yapabiliriz. Belediyeler de bu konuda aktif görev alarak, sponsor olmalı bürokrasi azaltılıp sadeleştirilmeli, müzeler ve şehitlikler gezilmelidir.”

Ö25: “Değerler eğitimi ayrı bir ders saati olabilir. Sadece 1 saat olmalı. Belediye değerler konusunda hassas çalışıyor ancak, bu projeler uzak yerlere kadar götürülebilmeli. Bu gibi projeler kenar mahallelere de gitmeli. Geziler düzenlenmeli. Müze ören yeri vb. yerlerde ilgili geziler düzenlenebilir. Bu gezilerde İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü sorumluluk alarak tüm sorumluluk öğretmene yüklenmemeli. Ders saatlerinden çok muzdaribım. Ders saati sayısı arttırılmalı. Tarih bilinci aşlamak istiyorsak sosyal bilgiler ve tarih derslerine ağırlık verilmeli. Sosyal bilgiler diğer branşlar kadar belki de daha fazla önemli. Çocuklara bu dersle vatanseverlik değeri öğretilecek ki yarın okulu bittiğinde yurt dışına gitmeyip ne olursa olsun ülkemde olayım diyecek.”

Ö28: “Çanakkale gezileri düzenlenebilir. Şehir merkezindeki şehitlikler, şehit ailelerinin ziyareti, bu bağlamda merkezde bulunan din görevlilerinden şehitlikle ilgili bilgiler alınıp, yine bilgi almak için camilerde gezilerek vatanseverlik değeri diğer insani değerlerle ilişkilendirilmeli. Basit ve slogan şekilde kalmamalı, görev ve sorumluluklarını yapmanın dahi vatanseverlik olduğunu öğretilmeli.”

Ö30: “Bu değerler anaokulundan itibaren verilmelidir. Her çocuk Çanakkale 'ye götürülmeli gezdirilmeli, çocukların gezdirilmesi bu değerlere %100 katkı verecektir. O yaşta görmesi çok önemli. Çocuk o yaşlarda bu duygulardan etkilenir ve hayatından

çıkaramaz. Ayakları oraya bastığında titremeli. Güncel örnekler verilmeli bu örnekler çocuklara gösterilmeli araştırma yapımları sağlanmalıdır.”

Ö34: “Ayrı bir ders olarak seçmeli değerler eğitimi dersi koyulabilir, projeler yapılabilir. Diğer görsel sanatlarla vatanseverlik ve bağımsızlık ile ilgili sadece o konuya özgü olarak, okul korosu olarak özel günlerde bu marşlar söylenebilir. Kaldırılan rehberlik derslerinde değerler eğitimi işlenebilir.”

BÖLÜM 5

SONUÇ - TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada ‘‘Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi’’ amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen veriler tema ve alt temalar şeklinde kategorize edilmiş ve betimsel analiz ile veriler incelenmiştir. Bu bölümde analiz ile elde edilmiş olan sonuçlara, bu sonuçların kendi içerisinde ve alan yazında bulunan araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak değerlendirildiği tartışmaya ve sonuçlarına yönelik olarak araştırmacı tarafından ifade edilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırmada yer alan bulgular 2017-2018 eğitim - öğretim yılında Konya ili merkez ilçeleri olan Selçuklu, Meram, Karatay ilçelerinde 22 devlet ortaokulunda görevli toplam 35 sosyal bilgiler öğretmeniyle görüşme yöntemi aracılığı ile elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu yaklaşımı esas alınmıştır. Görüşme formu ile elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenerek amaç ve alt amaçlara ilişkin kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda ulaşılan temalarda yer alan bulgulara ilişkin aşağıda bulunan sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1.1. İçerik Hazırlama Sürecinde Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerine İlişkin Yapılan Çalışmalara Yönelik Sonuç ve Tartışma:

Öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerine ilişkin olarak en fazla görsel ve işitsel materyallerden yararlandıkları bunların içinde ise slayt sunusunun çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Slayt sunusunun hem dikkat çekici olması hem zamandan tasarruf sağlaması öğretmenlerin bu aracı seçmelerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler sınıf düzeylerini dikkate alarak resim, fotoğraf, harita gibi görsel materyaller kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu şekilde öğretmenler soyut birer kavram olarak gözüken değerleri görsel açıdan daha belirgin hale getirerek

kazandırmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Arslan (2008) yapmış olduğu araştırmada görsel ve işitsel materyal kullanılarak yapılan öğretim süreci içerisinde öğrencilerin akademik başarısının ve bilgiyi hatırlama düzeylerinin arttığı, daha kalıcı bir öğrenme sağladığı ve uygulanan eğitim sürecinin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulusoy & Gülüm (2009) yapmış oldukları araştırmaya katılan öğretmenler materyal kullanımı sayesinde, dersin daha işlevsel hale gelerek öğrencilerin derse katılımlarının artacağına inanmaktadırlar. Öğretmenlerin ifadelerinden hareketle materyal kullanılarak işlenen derslerde öğrencilerin derste daha istekli ve etkin olduklarını sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler konuya ilişkin olarak bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini öğrencilere aktarabilecekleri belgesel, eğitici video kullandıklarını ayrıca Milli Mücadele dönemine ilişkin ve diğer filmlerde bu değerleri anlatabilecekleri kısımları alarak öğrencilere izlettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yazıcı (2008), tarih öğretmenlerine yönelik yapmış olduğu araştırmasında belgesellerin dersin görselliğine katkı sağlayarak, tarih dersini daha ilgi çekici hale getireceği ve dersin anlaşılmasına olumlu yönde katkı sağlayacağı, belgesellerin kaydedilebilir olması ve geçmişten günümüze kadar ulaştırılması öğrencilerin algısal ifadesini güçlendireceği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Uçar & Karkuş (2017), görsel bir materyal olan belgesel kullanılarak yapılan öğretimin, doğrudan yapılan öğretime göre daha etkili olduğu ve belgesel kullanımının akademik başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler yararlandıkları ders materyallerini kendi çabaları ve özellikle EBA'dan elde ettiklerini sonucuna ulaşılmıştır. Tutar (2015), çalışmasında öğretmenlerin EBA'yı kullanım amaçlarının başında doküman sağlamak amacıyla kullandığı EBA'dan e-çerik ve e-kitap bölümünü kullandıkları ve EBA ile ilgili olumlu bir görüşe sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Kalemkuş (2016), araştırmasında sözel alan branşı öğretmenlerinin EBA'ya ilişkin görüşlerinin diğer branş öğretmenlerine oranla daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kartal (2017), çalışmasında, EBA'nın soyut olan bilgileri somut hale getirmesi, öğretim süresini kısaltması ve istenilen anda harita gibi materyallere ulaşılabilmesi açısından olumlu yönde etkileyeceği, ders anlatımında kullanımının öğrencilerin derse karşı olan ilgisini arttırıldığını sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler Milli Mücadele dönemi öncesi ve mücadele sırasında görev almış Nene Hatun, Güney Cephesi'nde mücadele veren gönüllü birliklerdeki çocuk kahramanlar ve özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün kişiliğini ve yapmış olduğu mücadeleyi öğrencilere aktararak bu değerleri kazandırma adına içeriği düzenledikleri bu şekilde öğrenciler bir yandan kahramanlar ve Mustafa Kemal Atatürk'ü örnek alırken diğer taraftan dönemin özellikleri hakkında da bilgi sahibi olabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Karagözoğlu (2018), yapmış olduğu araştırmada sosyal bilgiler öğretiminde vatanseverlik değerini kazandırılıp gelişmesinde öğretim materyali olarak kullanılabilir olan Milli Mücadele'de bir fiil görev almış kadın kahramanların yaşam öykülerini tespit etmiş, kadın kahramanların yaşam öykülerinin sosyal bilgiler öğretiminde vatanseverlik değeri ve vatandaşlık duygusunun kazandırılmasında etkili olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Kaymakçı & Er (2013), ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında genel olarak biyografilerin kullanıldığı sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında öğrenme alanlarından kültür ve miras, bilim teknoloji ve toplum ve ilgili ünitelerde biyografilerin yer aldığı gibi sonuçlarına ulaşılmışlardır.

Öğretmenler örnek olay, anekdot ve kahraman hikayelerinden faydalandıkları o yaş grubunda olan çocukların bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini kazanmasında bu gibi hikayelerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yiğit & Erdoğan (2008), çalışmalarında öyküleştirme yöntemine dayalı olarak yapılan öğretimin geleneksel yöntemlere göre öğrencilerin yaratıcı düşünme düzeylerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer bir çalışmada Şimşek (2006), araştırmaya katılan öğrencilerin tarihsel hikâyeye karşı olumlu tutum sergilediğini, öğrencilerin ders sürecinde tarihsel hikâyelerinin yer almasını istedikleri sonucuna ulaşmıştır. Aydemir (2010), yapmış olduğu araştırmada örnek olay incelemesi yönteminin, mevcut programda yürütülen öğretim sürecine göre anlamlı düzeyde katkı sağladığı, örnek olayla desteklenmiş öğretim sürecinin daha etkili olduğu ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını sağlaması açısından olumlu bir katkı yaptığı sonucuna ulaşmıştır. İbrahimoglu (2010), çalışmasında örnek olay yönteminin başarıya olumlu yönde bir etkisi olduğu, öğrencilerin derse yönelik tutumlarında olumlu bir etkiye sahip olarak eleştirel düşünme becerisini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler önemli gün ve haftaları içerik düzenleme sürecinde kullandıkları, 29 Ekim, 12 Mart, 23 Nisan, 19 Mayıs gibi önemli günlerde bu değerlere ilişkin içerik hazırladıkları, öğrencilere görevler vererek bu değerleri aktarmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Karakoç Öztürk (2014), öğretmenlerle yapmış olduğu görüşmelerde, araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin belirli gün ve haftalara ilişkin olarak kutlama ve anma programı düzenledikleri, bu anma programlarında genel olarak ise 10 Kasım, Kütüphaneler Haftası, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, İstiklal Marşı'nın Kabulü, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Çanakkale Zaferlerine yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışmada Göçer (2004), ders dışı etkinlikler kapsamında belirli gün ve haftaların kutlama etkinliklerine önem verilmesi gerektiği, öğrencilerin bireysel farklılıklarının ortaya çıkarılması, edinilen bilgilerin davranışa dönüştürülmesi açısından önemli bir alan olduğu, mümkün olduğu kadar bu etkinliklere fazla öğrencinin katılımının sağlanmasının önemine dikkat çektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenler MEB tarafından oluşturulan yıllık plan dâhilinde içerik düzenlemesi yaptıkları buna ek olarak bu değerleri aktarmada kendi oluşturmuş oldukları plan dâhilinde ders içeriğini düzenledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akpınar & Özer (2008), yapmış olduğu araştırmada görüşmeye katılan müdür ve öğretmenlerin birçoğunun yıllık plan hazırlamanın önemli olduğu yıllık planının iyi bir öğretmen niteliği sayılmasını düşündükleri; ayrıca müdür ve öğretmenler günlük plan hazırlamanın sınıf yönetimini kolaylaştırarak öğretmenin başarısını ve sınıfa hâkimiyet konusunda güvenini arttırdığı sonucuna ulaşımlardır.

Öğretmenler bu kavramları öğrencilerin çok bilgisi olmamasından dolayı açıklayarak, ne olduğunu aktararak içeriği düzenlediklerini ifade ederek bağımsızlık sembollerini olan İstiklal Marşı, Bayrak gibi unsurları işe koştukları ve görev verilen öğrenciler tarafından bu değerleri içeren çalışmalar yaptırarak ders sürecinde bunları işledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kılıç (2007) yapmış olduğu araştırmada tam ve eksiksiz öğrenilen kavramların, genellemelerin daha iyi öğrenilmesine katkı sağladıkları, tam ve eksiksiz öğrenilen kavramların bilişsel yapıları ve bilişsel esnekliklerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Turan (2002) yapmış olduğu araştırmada kavram ve terim öğretiminin öğrencilerin yeni bilgiler öğrenmesinde

önemli bir yeri olduğu bununla birlikte kavram ve terim öğretiminde örnekler ve materyallerin öğrencinin seviyesine göre olmasına dikkat edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Fakat öğretmenler kavram öğretiminde yer alan teknik ve materyallerden yararlanmadıkları belirlemiştir. Güneş vd., (2010) yapmış oldukları araştırmada kavram öğretiminde kullanılan teknik ve materyalleri tercih etmek yerine geleneksel yöntem ve tekniklerle kavram öğretimi yaptıkları belirlenmiştir. Tokcan & Alkan (2013); Çaycı (2007) yaptıkları araştırmalarda kavram öğretimine ilişkin teknik ve materyallerin kullanımının geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

5.1.2. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasında Dikkate Alınan Öğretim İlkelerine Dair Sonuç ve Tartışma:

Öğretmenlerin dikkate almış olduğu öğretim ilkelerinde birçoğunun güncellik ve güncel durumlarla bağ kurma olduğu belirlenerek, Suriye'nin Afrin bölgesine yapılan Zeytindalı Harekâtı'ndan öğrencilere bahsederek topraklarımızı olası bir tehlikeden koruma amacıyla mücadele eden güvenlik güçlerine ait olay ve durumları aktararak öğrencilerin bu konuda duyarlı olması ve bağımsızlık adına neler yapılabileceğinden bahsederek bu değerleri aktardıkları sonucuna ulaşılmıştır. Son dönemde yaşanan özellikle 15 Temmuz darbe girişimi öğretmenlerin bu konuda vurgusunu ön plana çıkartmıştır. 15 Temmuz darbe girişime öğrencilerin birebir şahit olmaları, sivil vatandaşların darbe girişimine karşı durarak mücadele etmeleri vatanseverlik ve vatanını koruma adına önemli bir örnek teşkil etmiş ve bu durum öğretmenler tarafından öğrencilere sıklıkla aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Eryılmaz, (2015) yapmış olduğu araştırmada sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanılarak işlenen derslerin öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarını olumlu yönde etkilediği, güncel olaylardan yararlanarak yürütülen ders sürecinin öğrencilerin sosyal problemlere yönelik bir farkındalık ve bilinç oluşturduğu, güncel olay ve durumların kullanıldığı derslerin geleneksel yöntemlere göre daha eğlenceli, anlaşılır ve etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır Benzer bir çalışmada Gürkan (2009), güncel olayların sosyal bilgiler ders içeriğinde yer alan soyut bilgileri somutlaştırarak olumlu katkı sağladığı, öğrencilerin güncel olayların dersi etkileme sürecinde öğrencilerin düşünsel yönden daha aktif hale gelerek, öğrenmeye yönelik ilgilerinin ve derse

katılımlarının arttığı ve bu bildiklerini paylaşmaktan mutluluk duydukları sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerine dair Kurtuluş savaşı ve özellikle Çanakkale Cephesi'ni göz önünde bulundurduklarını ifade etmişlerdir. Birinci Dünya savaşında en önemli başarılar arasında yer alan Çanakkale Zaferi, sonrasında yaşanan Kurtuluş Savaşı dönemi ve bu cephelerde verilen mücadele öğretmenlerin bağımsızlığa önem veren ve vatani için mücadele etmenin önemini anlamaları açısından öğrencilere aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aktaş (2015), öğrencilerin savaş ve barış kavramlarına yönelik algılarını ölçtüğü çalışmasında ortaokul öğrencilerinin yapmış olduğu resimler Kurtuluş Savaşı'na dair çizimlerin yoğun olarak yapıldığı ve Milli Mücadele'nin eğitim sistemi üzerinde yoğun bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenme güçlüğü çeken öğrencisi bulunan öğretmenler bu öğrencilerine dair özel bir program uygulamayıp, herhangi bir özel eğitim uzmanıyla çalışma yapmayıp sadece ders sürecinde onların anlayacağı ve aktarabileceği şekilde derslerini sürdürdüklerini sonucuna ulaşılmıştır. İlk & Açıklan (2018), yapmış oldukları çalışmada görüşme yapılan öğretmenler kaynaştırma öğrencileri için uyarlama yapıldığını belirtmesine rağmen, yaptıkları çalışmaların sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vural & Yıkmış (2008), yapmış oldukları çalışmada kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimsel uyarlamada yeterince bilgi sahibi olmadıkları, öğretimsel uyarlamalarından da bundan dolayı sınırlı kaldığı görülmektedir. Benzer bir çalışmada Demirezen & Akhan (2016), kaynaştırma uygulamalarının sosyal bilgiler derslerinde istenilen düzeyde verim alınmadığı, öğretmenlerin de bu uygulamalarda istedikleri düzeyde bir öğretim faaliyeti gerçekleştiremediği sonucuna ulaşmışlardır.

5.1.3. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretimi İçin Faydalanılan Yöntem ve Tekniklere Dair Sonuç ve Tartışma:

Görüşme yapılan öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin aktarımında genel olarak anlatım yöntemini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Anlatım tekniğinin diğer teknik ve yöntemlere göre daha pratik olması, bağımsızlık ve vatanseverlik kavramlarının soyut bir nitelik taşıması nedeniyle anlatım tekniği tercih edildiği, öğretmen merkezli yöntemin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Okur Akçay,

Akçay & Kurt (2016), yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders sırasında en çok kullanmakta oldukları yöntemler arasında düz anlatım, soru cevap, ödev tekniği, beyin fırtınası ve drama tekniği olduğu; düz anlatım tekniğinin kullanımını sıkça tercih edilmesinin nedenleri ise herhangi bir araç gereç gerektirmemesi ve kolaylığından kaynaklandığı sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler soru cevap tekniğini kullanarak öğrenciyi sürece dâhil edip bildiklerini ortaya çıkarmaya varsa bu eksikliklerini gidererek bu değerleri aktardıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öztaş & Turan (2009), öğrenci ve öğretmen görüşlerini birlikte inceledikleri araştırmalarında öğretmenler soru cevap yöntemini derste kullanma oranlarının çok ve tam olarak gerçekleşirken; öğrenciler soru cevap yönteminin öğretmen görüşlerine oranla daha fazla gerçekleştirildiği, soru cevap yönteminin ders sürecinde aktif olarak kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Köken (2002), yapmış olduğu araştırmada soru sorma metodunun öğrencileri aktif hale getirmesi açısından çok önemli olduğu, bu metodun öğretmenler tarafından iyi bir şekilde planlanarak gerçekleştirilmesinin öğrencilerin bilgi ve beceri anlamında oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Fırat Durdukoca (2018), yapmış olduğu araştırmada sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullanmak üzere, öğretim tekniklerine yönelik yeterlilik algılarının yüksek olduğu; öğretmenlerin sosyal bilgiler ders sürecinde sıklıkla sunuş stratejisini temel olarak anlatım yöntemi, soru cevap tekniği kullanmayı tercih ettikleri; drama eğitsel oyun, sosyal sempati gibi öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri daha az kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir araştırma Ocak vd. (2012), tarafından gerçekleştirilmiş olup, öğretmenlerin geleneksel yöntemlerin sınırlarını bilmelerine rağmen, en fazla olarak geleneksel yöntemler arasında yer alan anlatım yöntemi ve soru cevap yöntemini kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Bunun yanı sıra öğretmenler beyin fırtınası, örnek olay, tartışma, araştırma inceleme, sergi ve münazara gibi yöntem ve teknikleri uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Çelikkaya & Kuş (2009), yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgiler dersini yürüten öğretmenlerinin genel olarak tartışma, soru-cevap, gösteri, proje, beyin fırtınası gibi yöntem-teknikleri kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Kısa (2007), yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin aktif bir şekilde dâhil olduğu beyin fırtınası tekniği öğrencilerin algılarında düşüncelerine önem verildiği hissi uyandırarak

öğrencilerde sosyal bilgiler dersine ilişkin olumlu tutumlar gelişmesini sağladığı ve derse yönelik akademik başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Tokdemir (2013), yılında yapmış olduğu araştırmada tarih dersi öğretmenlerinin tartışma yöntemine ilişkin olarak olumlu bir tutuma sahip oldukları; tartışma yönteminin öğrencilerin bireysel becerilerini ve tarih bilgilerini geliştirmesi açısından kullanılmasının gerekli olduğunu fakat öğrencilerden kaynaklı sınırlılıklar ve çeşitli nedenlerden dolayı yeteri kadar tartışma yönteminin yapılamadığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışkan & Turan (2010), yapmış oldukları çalışmada, araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımı ve geleneksel yöntemlerin kullanılmış olduğu yaklaşım ile öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları belirlenmeye çalışılmış; öğrencilerin yapmış oldukları araştırmalar sosyal bilgiler dersine olan ilgilerinin artarak dersi sevdikleri, etkinliklere katılmaktan hoşlandıkları, derse karşı olumlu bir tutum edindikleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmenler süreçte drama etkinliklerini kullandıklarını ancak bu etkinlikler hakkında nerede ve nasıl yaptıkları hakkında detaylı şekilde bir ifade etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sever, Yalçınkaya & Mazman (2009), yapmış oldukları araştırma sonucunda dramatizasyon yönteminin sosyal bilgiler dersinde bilgilerin somutlaştırılması açısından önemli olduğu ve etkili şekilde kullanılması gerektiği fakat bu yöntemin tek başına değil diğer yöntem ve tekniklerle birlikte kullanılarak daha etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretim Ortamında Yapılan Düzenlemelere Dair Sonuç ve Tartışma:

Öğretmenlerden bir kısmı sınıf ortamında herhangi bir düzenleme yapmadıklarını; bunun ise zamanın kısıtlı olması, konuların yoğunluğu, sınıfların kalabalık olması gibi durumlardan ötürü olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Uludağ & Odacı (2002), yılında yaptıkları çalışmada eğitimin gerçekleşmiş olduğu okul ve sınıf ortamının fiziksel özelliklerinin insanların sağlıklarını, duygusal durumlarını ve çalışmalarını olumlu veya olumsuz etkileyebildiği sonucuna ulaşmışlar, Özalp Kaplan (2014), yapmış olduğu araştırmada müfredat içerisinde değerlere yeteri kadar yer verildiği, fakat müfredatın yoğun olması, okulun fiziki şartları ve sınıfların kalabalık olması, değerler eğitimi için yeteri kadar süre ayrılmaması gibi nedenlerden dolayı

değerler eğitimi üzerinde yeteri kadar durulamadığı ve zorluklarla karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Erdoğan (2010) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikleri uygulama aşamasında karşılaşılan sorunların başında eğitim ortamının fiziki yapısı, öğrenci mevcudunun fazla olması ve ders saatinin yetersizliği durumlarının etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgulara yönelik olarak, sürekli göz önünde olması ve öğretilen bilgilerin kalıcılığını sağlaması açısından en sık olarak pano ve köşe oluşturulduğu buna ilişkin okul koridorları ve sınıf içlerinde oluşturulan pano ve köşeler sayesinde bağımsızlık ve vatanseverliğe ilişkin; bayrak köşesi, İstiklal Marşı köşesi, Atatürk köşesi, gibi köşe ve panoların yer aydığı, önemli gün ve haftalar dikkate alınarak okul giriş ve koridorlarında 29 Mayıs'ta İstanbul'un Fethi köşesi, 18 Mart'ta Çanakkale Zaferi köşelerinin öğretmen ve öğrencilerle birlikte oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Al Şensoy & Sağsöz (2015), yapmış oldukları araştırmada sınıf içerisinde oturma düzeni, kişisel depolama alanlarının yeterliliği, öğrenmeye teşvik edici sınıf ortamı gibi mekânsal anlamda yapılan eğitim yapılarına dair düzenlemeler ile öğrenci başarısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Özden (2004), çalışmasında sınıf ortamının düzenlenmesine ilişkin genellikle, sıra düzeni, mekânsal özellikler, oturma şekli gibi çevresel faktörler ve fiziki çevre ön planda iken bunun buna ek olarak son yıllarda öğrencinin psikolojik, zihinsel ve sosyokültürel olarak bireyselliğini vurgulayan bireysel özellikler, sınıf içi etkileşim, destekleyici teşvik edici tutumlar gibi durumlarda öğretim sürecinin etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler akıllı tahta ve EBA'dan yararlandıklarını, EBA' dan görsel ve slaytlar ile bu değerleri aktarmak için bilgi ve belgeye ulaşabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Akıllı tahtalar ile Anıtkabir, Anadolu Medeniyetler Müzesi gibi müzelere sanal alan gezileri düzenlediklerini; şart ve durumlardan gidilemeyen, görülemeyen yerlere bu şekilde erişerek hem öğrencileri bilgilendirip hem de zamandan tasarruf ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.. Ustaoglu (2012), yapmış olduğu araştırmada sanal müze gezilerinin kullanımının öğrencilerin ilgisini arttırdığı, geleneksel yöntemde öğretim faaliyetlerine göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Aktaş (2017), tarafından öğretmenlerin üniversitede buna ilişkin bir eğitim görmemesinden dolayı çok fazla bilgisi olmamasına rağmen sanal müzeye yönelik algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sınıf dışı ortamlarda ise daha çok gezilerin ve şehitlik ziyaretlerinin düzenlendiği fakat yerel müzelerin bu değerlerin öğretiminde fazla kullanılmadıkları yapılan geziler ise çoğunlukla Çanakkale'ye düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Açar (2010), yapmış olduğu araştırmada gözlem gezilerinin eleştirel düşünme becerisi kazandırma ve çevresel duyarlılıkları artırma konusunda etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

5.1.5. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümü İçin Yapılanlara Dair Sonuç ve Tartışma:

Öğretmenlerin büyük kısmının bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini aktarmada herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını aksine öğrencilerin bu konuda duyarlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Gömleksiz & Öner (2016), yapmış oldukları araştırmaya katılan öğrencilerin vatan kavramına ilişkin olarak olumlu tutum ve düşüncelere sahip oldukları, vatan sınırları içinde kendilerini güvende hissettiklerini, vatanın önemini anlayarak korunması gerektiğinin sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışmada Çifçi & Dikmenli (2016) vatan algısının belirlenmesi konusunda yapmış oldukları araştırmada katılımcı öğrenciler tarafından vatan algısına ilişkin bağımsızlık kavramını ön plana çıkarılmış, bu konuda tavize yer verilmeyeceğinin sonucuna ulaşılmışlardır.

Öğretmenler aileden kaynaklı, öğrenciden kaynaklı yaşanan bölgeden kaynaklı ve öğrencilerin tarihi şahsiyetlere karşı önyargıları bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aileden kaynaklı sorunlar özellikle ailelerin benimsemiş oldukları siyasi düşünce ve fikir yapılarının öğrencileri etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü çocuğun gelişiminde okul, aile ve çevre bir bütün olarak işlev görmektedir. Aileler ile ilgili sorunlar kapsamında ailelerle görüşmeler gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır. Alataş (2008), yapmış olduğu araştırmada velilerin öğrencinin eğitim hayatına olan ilgisizliğinin, öğrencilerin derse karşı olumsuz bir tutum sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuç ise velilerin öğrenciler üzerindeki etkisinin ortaya konması açısından önemlidir. Benzer bir çalışmada Kurtulmuş, Tösten & Dündas (2014), değerlerin öğretilmesi sürecinde aile, ders programı, kitle iletişim araçları, okul ve öğretmen kapsamında sorunların var olduğu, veli kaynaklı karşılaşılan

sorunlarından öğretim sürecinde olumsuz olarak aşırı etkilenildiği sonucuna ulaşılmıştır. Baydar (2009) araştırmasında değerlerin öğretilmesinde ailenin önemli bir noktada olduğu ailenin sahip olduğu değerlerin ve eğitim düzeyinin değerlerin kazandırılma sürecinde probleme neden olabildiği, buna ek olarak okul dışı etmenler, çevrenin olumsuz etkisi, arkadaş çevresi, büyüklerin yeteri kadar örnek olamaması, sınıfların kalabalık olması gibi sorunlar değerlerin öğretilmesinde engel teşkil ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler öğrenciden kaynaklı sorunlar için ise öğrencilerin öncelikle bir kavram kargaşası yaşadığı, milliyetçilik, ırkçılık, milli irade gibi kavramları tam anlamıyla özümsemediği, öğrencilerin bu konulara ilişkin hazırbulunuşluk düzeyinin istenilen düzeyde olmamasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Şenyurt (2015), yapmış olduğu çalışmada kavramların öğrencilerin temel bilişsel yapılarının oluşmasında önemli bir yeri olduğu, sosyal bilgiler dersinde kavram öğretiminde yaşanan sorunların nedenlerine bakıldığında ise kavramların çok ve zamanın kısıtlı olmasından kaynaklandığını; bunun yanı sıra öğrencilerin ön bilgilerine mevcut olan eksik öğrenmeler ve hatalar, ders kitaplarının yapısı, kullanılan yöntem ve teknikler, kavram analizlerinin öğretmenler tarafından tek tek yapılması gerekliliği, kitaplarda öğrencilerin gelişim özellikleri ile bağdaşmayan çok sayıda soyut kavramın yer alması gibi sorunların sosyal bilgiler öğretiminde kavram öğretimini güçleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özcan (2010), yapmış olduğu çalışmada bağımsızlık kavramına ilişkin öğrenmelerin araştırmaya katılan öğrencilerin %70'in üzerine çıkamadığı, bu duruma yönelik cinsiyet, öğrenim görülen okul, ailenin ekonomik durumuna ilişkin anlamlı bir fark görülmemesine rağmen ailenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özellikle tarihi şahsiyetlere karşı sorunlarda Mustafa Kemal Atatürk hakkında aileden ve kulaktan dolma bilgiler ile önyargılı öğrenciler olduğu fakat bu öğrencilere öğrendiklerinin yanlışlığı ve doğru olmadığı bilgisi aktarıldığında, tepkilerinin azaldığı ve bunun öğretmenler tarafından gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Kahramanoğlu (2014), yılında yapmış olduğu çalışmada Atatürkçülük konularında yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiş olup öğretmenlerin, öğrenci kaynaklı olarak belirttikleri sorunun başında yüksek oranda ebeveyn olarak velilerin

çocuklarına karşı ilgisiz olması ve öğrencilerin ailelerinden edinmiş oldukları eksik ve yanlış bilgiler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışma Karademir (2015), tarafından yapılmış olup, katılımcı öğretmenler ideolojik görüş farklılıklarından dolayı evde, yakın çevrede anlatılan veya konuşulan tarihi olaylar ve konular arasında belirgin bir fark olduğu, bunun sonucunda ise öğrencilerde bilgi karmaşı yaşadığı ve bunun öğrenci için güven sorunu oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

5.1.6. Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılma Sürecinde Alınan Desteklere Ait Sonuç ve Tartışma:

Görüşmeye katılan öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına ilişkin alınan desteklere dair en fazla olarak zümre desteği aldıklarını bu destekler içinde video, film ve slayt paylaşımları olduğunu ifade etmişler, ayrıca aynı konu alanını paylaşımları sebebiyle bu değerleri aktarmada istişarelerde bulunarak birbirlerine destek verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Göksoy & Yenipınar (2015), yapmış oldukları araştırmada zümre öğretmenlerinin bir arada etkili çalışması sonucunda eğitim öğretim sürecine olumlu bir etkisi olacağını ve önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Bunun yanında çalışmış oldukları okullarda zümre çalışmalarının olması gerektiği şekilde bir planlama yapılmadığı, zümre öğretmenlerinin beraber çalışacakları bir ortamın oluşturulmadığı, zümre çalışmalarının nasıl yapılması gerektiğine dair örneklerin bulunmayışı gibi nedenlerden dolayı öğretmenlerin çalışmalarını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler diğer branş öğretmenlerinden aldıkları desteklere dair ise en fazla din kültürü ve ahlak bilgisi branş öğretmenleri ile bu değerleri aktarmak için destek aldıkları sonucuna ulaşmıştır. bunun yanı sıra resim, müzik ve beden eğitimi gibi branş öğretmenlerinden destek aldıkları bu destekler kapsamında okul duvarlarına 15 Temmuz darbe girişimini simgeleyen duvar boyaması yaptıklarını, vatan sevgisi aşıl原因an müzikler dinlettikleri ve önemli gün ve haftalarda branş öğretmenleriyle programlar düzenleyerek bu programda afiş, sergi gibi etkinlikler yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Çengelci, Hancı & Karaduman (2013), yapmış oldukları araştırma sonuçlarında, görüşmeye dâhil olan öğretmenler değerler eğitiminin okulun tamamını kapsayacak şekilde öğrenci merkezli uygulamalar aracılığı ile yapılması gerektiği

ayrıca değerler eğitiminde resim, müzik drama gibi çalışmalardan yararlanılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmada Duman & Aybek (2003), tüm eğitim öğretim kademesi ve özellikle ilköğretim kademesinde görev yapan sosyal bilgiler, hayat bilgisi ve fen bilgisi gibi temel derslerde hem meslektaşları hem de öğrencileriyle işbirliği yaparak süreç temelli ve disiplinler arası bir yaklaşımla konuları öğrenciler için daha kalıcı hale getirerek öğrenmeye olumlu katkısı olacağı sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik kavramları konusunda özellikle SEDEP' ten belge, doküman ve materyal edindiklerini, Konya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan Medeniyet Okulu Projesi kapsamında yürütülen skeç ve tiyatro oyunları ile programdaki değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı ve öğretmenlerin bunlardan yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Gürhan (2017) yapmış araştırmasında SEDEP'in öğrencilerde farkındalık oluşturduğu, öğretmenlerin bu çalışmalara destek verirken bir kısmının da bu değerlerin müfredatta bulunduğu gerekçesiyle faydalı görmediği; okul yöneticilerinin ise SEDEP hakkında öğretim sürecinde bulunan eksikleri kapattığı ve öğrencilerin olumlu davranış geliştirmesine kaynaklık ettiği sonucuna ulaşmıştır. Uçar (2018) yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşarak veli görüşleri ile SEDEP'in öğrenci davranışları üzerinde değişiklikler meydana getirdiği ve farkındalık oluşturduğu sonucuna ulaşmakla beraber bazı veliler çocuklarında herhangi bir değişiklik olmadığını ifade etmişlerdir. Veliler konuya ilişkin SEDEP'in değer eğitimi sürecinde kullanmış olduğu materyalleri yeterli bulmakla birlikte daha ilgi çekici ve beceriye dönük materyaller ile desteklenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler de konuya ilişkin etkinlik ve materyalleri olumlu gördükleri sonucuna ulaşılmış, bir kısım öğretmenler de SEDEP'i gereksiz bularak bu tarzda ayrı bir çalışmaya gerek olmadığını ifade eden sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğretmenler e-twinning projesi kapsamında öğretmen ve öğrenciler özellikle bağımsızlık ve vatanseverlik değerleri kapsamında çalışmalar yaptıkları Milli Mücadele'de Çocuk Kahramanlar, 15 Temmuz gibi konular ile e-twinning projesine katkıda buldukları ve bu projelerden olumlu dönüt ve destekler aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yılmaz & Yılmaz Altun, (2012) yapmış oldukları çalışmada öğrenci ve öğretmenlerin e-twinning projesini çok kültürlülük projesi olarak algıladıkları, farklı ülkelerde eğitim süreci içerisinde bulunan öğretmenler ve öğrenciler arasında olan

iletişim ve işbirliğini geliştirerek sosyalleşme becerisi sağladığı ve yabancı dil gelişimini olumlu yönde etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğretmenler internet kullanımına ilişkin olarak MEB onaylı internet sitelerinden yararlandıklarını bağımsızlık ve vatanseverlik gibi değerleri aktarmada bir araç olarak interneti kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ünal, Özmen & Er (2013), araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu ders sürecinde internet sitelerinin kullanmanın faydalı olduğunu düşündükleri, öğretmenlerin ders sürecini desteklemek adına en fazla devlet, coğrafya, sosyal bilgiler, tarih, kütüphane, ansiklopedi, gazete ve dergi gibi sitelere erişim sağladıkları sonucuna ulaşmışlardır.

5.1.7. Öğretmenlerin Konuya İlişkin Görüş ve Önerileri Ait Sonuç ve Tartışma:

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda, görüşülen öğretmenlerin büyük çoğunluğu sosyal bilgiler öğretim programında düzenleme yapılması gerekliliğini özellikle ders saatlerinin az olması, program yoğunluğu ve konuların yetiştirilememesi öğretmenlerin ana sorunları arasında olup, ayrıca kültür konularının sosyal bilgiler dersinde anlatılması gereken asıl konuları gölgede bıraktığına dair sonuçlara ulaşılmıştır. Kuş & Çelikkaya (2010), yapmış oldukları araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler öğretim programına ilişkin programın çok yoğun olduğunu, buna bağlı olarak ders saatlerinin yetersiz görüldüğü, bazı konuların fazla detaylandırıldığı bazılarının ise sadece yüzeysel olarak geçildiği, programı uygulama için fiziki ortamın ve ders araç gereçlerinin bulunmadığı şeklinde bir sonuca ulaşmış olmakla birlikte bir kısım öğretmenlerde programı olumlu gördükleri, derslerin ezberci anlayıştan uzak olarak zevkli geçtiği sonucuna ulaşmışlardır. Çiçek (2017), yapmış olduğu araştırmada değer öğretiminde karşılaşılan sorunların başında ailelerin değerlere önem vermemesi, müfredatın yoğun olduğu için değer eğitime zaman kalmaması, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri ve etkinliklerde istenilen düzeyde ödenek ayrılmaması gibi sonuçlara ulaşarak, bu amaçla ders saatlerinin sayısının artırılmasının konuların yetiştirilmesini sağlayacağı ve bu değerlerin öğretimini daha iyi düzenleyecekleri ifade ettikleri tespit edilmiştir. Başoğlu (2009), Dinç & Doğan (2010), Akşit (2011), sosyal bilgiler dersi için

belirlenmiş olan ders saati sayısının müfredattaki konuların yetiştirilmesinde yetersiz kaldığı, ders saati sayısının az olduğu sonucuna varmışlardır.

Öğretmenler değerler eğitiminin ayrı olarak bir ders saati olarak programda yer almasını ve bu şekilde değerlerin aktarımının daha etkin bir şekilde yürütülebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Başçı (2012), yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılan öğretmenlere etkili bir değer öğretimi için ailelerin bilinçlendirilmesi, öğretmenlere etkili hizmetiçi seminerleri verilmesi ve değer eğitiminin ayrı bir ders olarak programda yer alması gerektiği şeklinde önerilerde buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasında özellikle ailenin çok önemli olduğunu ifade eden öğretmenler okulda kazandırılmaya çalışılan değerlerin aile tarafından desteklenmemesi durumunda öğrencinin benimsemesini güçleştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Ailelerin de bu konuda bilgilendirilerek sürece dâhil olarak bu şekilde daha etkin bir şekilde bu değerlerin öğretilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Yalar & Yanpar Yelken (2011), yapmış oldukları çalışmada görüşme yapılan öğretmenler ailenin değer eğitiminde önemli bir rolünün olduğu, ailenin öğretmenle işbirliği içerisinde olması durumunun kazandırılması istenilen değerlerin daha kolay benimsetilebileceği sonucuna ulaşmışlardır. Dilmaç & Şimşir (2016), çalışmalarında ailenin yaşanılan toplumda kültür, değer ve geleneklerin bir temsilcisi olduğunu, ailenin çocuk üzerindeki görevlerinin sadece bilişsel ve yaşam için gerekli olan bilgileri aktarmanın ötesinde bireylerin davranışlarına yön veren inanç değer ve sosyal davranışları kazandırarak toplum yaşamına çocuklarını hazırlamak olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına ilişkin gezi gözlemin sık olarak yapılmasını bu gezilerde mevcut olan prosedür ve resmi işlemlerin en aza indirgenerek yumuşatılması ve sadece öğretmene sorumluluk yüklenmemesi gerektiğini ayrıca gezi ve gözlemlerin şehitlik alanları, yerel müze ve tarihi yerlere yapılması bu alanlarda düzenlenecek gezilerde öğrencilerde ilgili dokümanlar bulundurulması amaca daha uygun olmasını sonrasında ise bu değerleri kazandırmak adına Çanakkale, Ankara ve Afyon Kocatepe gibi muhabere ve anıt yerlerine geziler düzenlenerek kazandırılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ayrıca bu gezilere ekonomik nedenlerle katılmayan diğer öğrencilerinde götürülerek görmeleri sağlanması sonucuna ulaşılmıştır. Avcı & Öner (2015), yapmış oldukları araştırmada araştırmaya katılan öğretmenler, bilgiyi somut hale getirmesi, kalıcılığı sağlaması, öğretimi kolaylaştırarak tarihi empati sağlaması, yaparak yaşayarak öğrenme sağlayarak konuya olan ilginin artması gibi nedenlerden dolayı tarihi mekanlarla öğretim yöntemini önemli buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte tarihi mekânlarla öğretim sürecinde prosedürün fazla olması, öğretmenlere maddi manevi desteğin yetersizliği, sosyal bilgiler ders müfredatına uygun ve zorunluluk arz etmemesinden dolayı bu yöntemin yeteri kadar etkili olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aktaş (2016), yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin tamamı gezi ve gözlem tekniğinin kullanılmasının sosyal bilgiler dersini daha eğlenceli hale getireceği, fakat resmi işlemlerin yoğunluğu yasal prosedürün sorun teşkil etmesi ve yasal olarak öğretmene yüklenen sorumluluğun ağır olmasından dolayı bu tekniğin çok fazla uygulanamadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer olarak Güven, Gazel & Sever (2004); Demir (2009); Erata (2018), yaptıkları farklı araştırmalarda da yasal prosedürün gezi ve gözlem tekniği açısından olumsuz bir durum oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmenler bu değerleri daha iyi aktarabilmek adına özellikle 1. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı gibi mücadeleleri konu alan kısa film, belgesel gibi görsel işitsel ürünlerin ortaya çıkarılması ve bunun devlet denetimi ve kontrolünde yapılarak şahıslara bırakılmamasına ilişkin görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öztaş (2015), yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin tarihi filmler ve diziler ile aktarılacak konuya ilişkin güdülenmeyi sağladığı, dersi daha ilgi çekici hale getirdiği, tarih konularının öğrenilmesini kolaylaştırdığını, sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmayan araç ve gereçlerin sınıf ortamında sunumunu sağlaması, soyut kavramları somutlaştıracağı, izleme sonrası öğrencilerle etkinlik yapılabilecek bir öğretim materyali olduğu şeklinde sonuçlara ulaşmıştır.

Öğretmenler soyut kavramlar olan bağımsızlık ve vatanseverlik kavramlarını materyal kullanımı sayesinde daha somut hale getirilmesi gerektiği ayrıca bu kavramların hikâyeler ve hikâyeleştirmeler aracılığı ile de anlatılmasının bu değerleri benimsetme açısından daha iyi olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Şimşek (2004), yapmış

olduğu araştırmada sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretilmesinde, hikâye anlatım yönteminin kullanılmasının öğrencilerin bilgi, kavrama ve toplam erişilerini arttırdığı hikâye anlatım yönteminin geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Görüşülen öğretmenler bu konuda sosyal bilgiler sınıflarının oluşturularak konunun amaçlarına göre düzenlenip istenilen materyal ve görsele daha rahat ulaşılabilmesini sağlayacakları sonucuna ulaşmıştır. Akdağ & Kaymakcı (2013), yapmış oldukları araştırmada sosyal bilgiler sınıflarının (laboratuvarı) geleneksel sınıf ortamında yürütölen öğretim sürecine karşı ne derece etkili olduğu araştırılmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler laboratuvarında eğitim gören öğrencilerin aktarılan bilgileri daha iyi anladıkları ve verilen bilgileri iyi öğrendikleri sonucuna ulaşmıştır. Atbaşı (2007), yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgilerin sözel anlatıma dayalı bir ders olmasından dolayı öğrencilerin ilgisi ve verimini daha çok arttırabilmek adına materyal kullanımının önemli olduğu, bu anlamda sosyal bilgiler dersi için gerekli ders materyallerini içerisinde bulunduran sosyal bilgiler sınıfları kurulması gerektiği, fakat şu anki sayılarının yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmenler bağımsızlık ve vatanseverlik gibi değerlerin öğretimini ve genel olarak değer eğitiminin anaokulundan itibaren verilmesi ve bu değerlerin özel kurumlara değil doğrudan devletin kontrolünde yapılmasının daha etkili olacağı sonucuna ulaşmıştır. Uzun & Köse (2017), yapmış oldukları araştırmada değerlerin kişilik gelişimini etkilemesi ve okul öncesi dönemde gerçekleşen kazanımların kalıcı olması gibi nedenlerden dolayı değerler eğitiminin okul öncesi dönemde verilmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca araştırma kapsamında okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi kapsamında öncelikli gördükleri ve öğrenciye aktarmaya çalıştıkları değerlerin başında sevgi ve saygı değeri başta yer alırken; dürüstlük sorumluluk, vatan sevgisi, yardımlaşma, hoşgörü ve paylaşma değerlerine sıklıkla yer verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Öztürk Samur (2011), yapmış olduğu araştırmada değerler eğitimi çocukların duygu durumlarını düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal ve duygusal gelişimlerine olumlu katkı sağladığı ve puan ortalamalarında artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bağımsızlık ve vatanseverlik değerleri açısından Milli Bayramların (29 Ekim, 23 Nisan, 19 Mayıs) daha tertipli içten ve festival havasında ciddi çalışmalarla kutlanması gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Avcı (2007), yapmış olduğu araştırmada yapılan kutlamaların resmi törensel formdan öte bir şenlik havasında yapılmadığı, kutlamalarda her öğrencinin tam anlamda etkin katılımının sağlanamadığı, bayram kutlamalarının alternatif etkinlikler ile zenginleştirilmediği, ulusal bayramlar ile törenlerin kutlanılmasına ilişkin bir düzenlemeye gidilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır.

5.2. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları ve sonuçları kapsamında, uygulamaya ve değerler eğitimi alanında yapılabilecek olan yeni araştırmalara yönelik olarak geliştirilmiş önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler:

- Öğretmenlere hem uygulamada hem de teoride değerler eğitimi sürecini daha etkin yönetebilmeleri için hizmetiçi eğitim verilmelidir.
- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılma sürecinde hem öğrenci hem öğretmenler açısından yararlı olabilecek olan sosyal bilgiler sınıfları (laboratuvarları) oluşturulmalıdır.
- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılma sürecinde, alan gezi ve gözlemlerinde var olan prosedür azaltılmalı; veli, öğretmen ve kurum yöneticileri arasında alan gezilerine ilişkin sorumluluk paylaşılmalıdır.
- Sosyal bilgiler müfredatında düzenleme yapılarak yoğun bilgi aktarımı ortadan kaldırılmalı, sosyal bilgilerin asıl amaçlarına yönelik konu ve uygulamalar ön plana çıkarılmalı, müfredata uygun bir şekilde sosyal bilgiler ders saatlerinin sayısı artırılmalıdır.
- MEB'in onay vereceği şekilde bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerin öğretilmesi kapsamında kısa film, eğitici video ve belgeseller yoğun olarak kullanılmalıdır.
- Değerler eğitiminin bir süreci kapsaması ve ailenin değer eğitiminde ilk basamağı oluşturması açısından genel olarak değerler, özel olarak

bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin bireye aktarımında aile etkin bir şekilde sürece dâhil edilerek bu konularda iş birliği yapılmalıdır.

- Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini kazandırmak adına öğrenciler EGM ve TSK hizmetlerinin yürütüldüğü uygun alanlara ziyaretler yapılmalıdır.
- EGM ve TSK' nin sınır ötesi ve terörle mücadele kapsamında yürütmüş olduğu operasyonlara katılan personelleri, okullara davet edilip yaşadığı olay ve durumlar ile ilgili söyleşi, gibi etkinlikler düzenlenerek bu değerlerin daha etkili bir şekilde aktarımı sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler ve diğer branş öğretmenleri arasında işbirliği arttırılmalıdır.
- Değerler eğitimi programda ayrı bir ders olarak yer almalıdır.

5.2.2. Yapılacak Araştırma ve Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Araştırma nitel yöntem kapsamında gerçekleştirilmiş ve örnekleme sadece Konya merkez ilçeleri ile sınırlı kalmıştır. Yeni araştırmalar nicel ve nitel karma yöntemleri kullanarak çalışma grubunu daha kapsamlı bir şekilde geliştirebilir.
- Araştırmamızda veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Konuyla ilgili olarak yeni araştırmalar için görüşme yöntemini destekler nitelikte gözlem yöntemi kullanılabilir.
- Araştırmamız sadece ortaokul kademesi ile sınırlı kalmıştır. Yapılabilecek çalışmalar diğer eğitim kademelerinde gerçekleştirilebilir.
- Araştırmamız sadece bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerini yönelik yapılmıştır. Yeni yapılacak çalışmalar bir bütün olan diğer değerleri de kapsayacak şekilde oluşturulabilir.
- Yurt dışında bu değerlerin nasıl kazandırıldığını belirlemeye yönelik olarak karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(1), s. 191-206.
- Açar, S. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Gözlem Gezisi Uygulamasının Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerisine ve Çevre Duyarlılığına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbulut, Y. (2018). *İslamiyet Öncesi Türk Destanlarında "Vatan" ve "Bağımsızlık" Anlayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdağ, H. & Kaymakçı, S. (2013). Sosyal Bilgiler Laboratuvarlarının (Sınıflarının) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(1), s. 164-177.
- Akkuş, Z., Akpınar, M., Bilgili A. S., Çapa, M., Çiçek, R., Ilgaz, Coşkun Keskin, S., Mindivanlı, E., Sarısamam, S., Şimşek, U., Turan, İ., Yılmaz, M., Zeybek, H. İ. (2010). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (4. Baskı). Ankara: Pegem.
- Akmehmet Şekerler, S. (2017). Derinlemesine Görüşme. (Editörler: F. Nevra Seggie & Yasemin Bayyurt). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (2. Baskı). Ankara: Anı, s. 186-201.
- Akpınar, B. & Özer, B. (2008). Genel Ortaöğretimde Yapılan Öğretim Planlarının Okul Müdürü ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), s. 122-145.
- Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar (Denizli – Erzurum Örneği)*.

- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Aktan, O. H. (1998). Atatürk'ün Ekonomi Politikası: Ulusal Bağımsızlık ve Ekonomik Bağımsızlık. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cumhuriyetimizin 75.Yılı Özel Sayısı, s. 29-36.
- Aktaş, Ö. (2015). 5-10. Sınıf Öğrencilerinin Savaş ve Barış Kavramına Yükledikleri Anlamların Resimler Yoluyla İncelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*. 4(2), s. 64-86.
- Aktaş, R. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Tekniğini Kullanırken Yaşadıkları Problemler ve Kazanımlara İlişkin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Aktaş, V. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sanal Müze Kullanımına Yönelik Tutumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akturan, U. (2013). Nitel Araştırmalarda Örnekleme. (Editör: Türker Baş & Ulun Akturan). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, s. 195-204.
- Akturan, U. & Esen, A. (2013). Fenomenoloji. Editör: Türker Baş & Ulun Akturan). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, s. 83-98.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi* (24. Baskı). Ankara: Pegem.
- Al Şensoy, S. & Sağsöz, A. (2015). Öğrenci Başarısının Sınıfların Fiziksel Koşulları ile İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(3), s. 87-104.
- Alataş, F. (2008). *İlköğretim Programında 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aleck, A. W. (1991). Karakter Ruh Bilimi. *Eğitim Psikolojisi*. (Çeviren: Sabri Akdeniz). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s. 249-256.

- Aratemur Çimen, C. (2017). Nitel Araştırmada Öznellik ve Düşünümsellik. (Editörler: F. Nevra Seggie & Yasemin Bayyurt). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (2. Baskı). Ankara: Anı, s. 59-68.
- Arslan, A. (1996). *Felsefeye Giriş* (2. Baskı). Ankara: Vadi.
- Arslan, Ö. (2008). *İlköğretim 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminde Görsel ve İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Hatırda Tutma Düzeylerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ata, B. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. (Editör: Cemil Öztürk). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem, s. 33-47.
- Atbaşı, C. (2007). *İlköğretim II. Kademe (6. ve 7. Sınıfta) Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Yaşanan Güçlükler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı, C. & Öner, G. (2015). Tarihi Mekanlar ile Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüş ve Önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(USBES Özel Sayısı I), s. 108-133.
- Avcı, N. (2007). *Resmi Bayram ve Törenlerin Kutlanma Şekilleri ile İlgili Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme (Afyonkarahisar İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, H. (2007). *Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık*. Ankara: Pegem.
- Aydemir, G. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Örnek Olay Yönteminin Öğrencilerin Çevre Bilincine ve Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi*.

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bacanlı, H. (1999). Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 5(20), s. 597-610.

Bacanlı, H. (2003). *Gelişim ve Öğrenme* (6. Baskı). Ankara: Nobel.

Balcı, F.A. & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler Ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), s. 195-213.

Balcıoğlu, M. (2014). Direnen Millet-Mücadele: Ya İstiklal Ya Ölüm (Sekreteryaya: Cemal Avcı). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I* (12. Baskı). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, s. 161- 366.

Baş, T., Usta, Y. & Uyar, E. Ö. (2013). Derinlemesine Görüşme. (Editör: Türker Baş & Ulun Akturan). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, s. 111-116.

Başcı, Z. (2012). *Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Erzurum Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Baçoğlu, M. (2009). *Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bedirhan, Y. (2011). *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü* (3. Baskı). Ankara: Nobel.

Beken, D. C. (2010). *Türkiye' de Ulus Devletin İnşasında Üniversite Mezunlarının Vatandaşlık Olgusuna Katkısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Beyaztaş D, İ., Kaptı, S. B. & Senemoğlu, N. (2013). Cumhuriyetten Günümüze İlkokul/İlköğretim Programlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), s. 319-344.
- Bıçak, İ. (2018). *Öğretmenlerin Vatandaşlık Eğitimi ve Vatandaşlık Eğitimi Sürecine Yönelik Görüşlerinin Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bircan, H. H. (2015). Felsefede Değer(ler) Problemi (Editörler: H. Hüseyin Bircan & Bülent Dilmaç). *Değerler Bilançosu*. Konya: Çizgi, s. 11-35.
- Bozkurt, B. (2013). *Değişen Dünya'da Sosyoloji* (9. Baskı). Bursa: Ekin.
- Buran, A. (2017). Nitel Araştırmada Veri Toplama. (Editörler: F. Nevra Seggie & Yasemin Bayyurt). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (2. Baskı). Ankara: Anı, s. 43-58.
- Büyükalın Filiz, S.(2006). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar. (M. Çağatay Özdemir). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Ekinoks, s. 1-26.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, K., E, Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Pegem.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı). (Çeviri Editörleri: Mesut Bütün & S. Beşir Demir). Ankara: Siyasal.
- Çağrı, M. (2012). Vatan. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 42 s. 563-564). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çalışkan, H. & Turan, R. (2010). Sosyal Bilgiler Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Ders Yönelik Tutuma Etkisi. *İlköğretim Online*. 9(3), s. 1238-1250.
- Çaycı, B. (2007). Kavram Değiştirme Metinlerinin Kavram Öğrenimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), s. 87-102.

- Çelikkaya, T. & Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), s. 741-758.
- Çengelci, T., Hancı, B. & Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), s. 33-56.
- Çiçek, B. (2017). *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri: Hatay İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Çifçi, T. & Dikmenli, Y. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Vatan Algısı ve Geçmişe Dönük Değişimi. *Turkish Studies*, 11(3), s. 847-860.
- Demir, M. K. (2009). *Sınıf Öğretmenlerinin Gözlem Gezilerine Yönelik Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), s. 467-478.
- Demirel, D. (2017). Eski Türklerde Devlet Sisteminin Mutlak Monarşik Modelden Ayrılan Yönleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), s. 425-450.
- Demirezen, S. & Akhan, N. E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(USBES Özel Sayı II), s. 1206-1223.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. İstanbul: Nobel.
- Dilmaç, B. & Şimşir, Z. (2016). Ailede Değer Eğitimi. Bülent Dilmaç & Hasan Hüseyin Bircan (Ed.), *Değerler Bilançosu Sarı Kitap*, s. 269-287.
- Dinç, E. & Doğan, Y. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğrenci Görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), s. 17-49.

- Doğan, İ. (2007). Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu. Recep Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 615-633). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Cemil Öztürk, Dursun Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem, s. 16-43.
- Doğanay, A. (2015). Değerler Eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (4.Baskı). Ankara: Pegem, 226-256.
- Duman, B. & Aybek, B. (2003). Süreç-Temelli ve Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), s. 1-12.
- Durgun, Ş. (2010). Cumhuriyetçi ve Liberal Anlayış Çerçevesinde Türkiye’de Vatandaşlık Sorunsalı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, s. 65-92.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), s. 79-96.
- Elban, M. (2015). Ortaöğretim Öğrencilerinin Vatanseverlik Tutumları: Ankara İli Kazan İlçesi Örneği. *International Journal of Social Science*, 35, s. 451-462.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumları ile Vatanseverlik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erata, F. (2018). *Okul Öncesi Eğitimde Alan Gezilerinin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erden, M. (t.y.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Erdoğdu, E. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem/Teknikler ve Karşılaştıkları Kullanım Güçlükleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Ergen, G. (2006). Eleştirel-Bilinçli Sevgi Eğitimi. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(12), s. 144-152.
- Eryılmaz, Ö. (2015). *Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olaylardan Yararlanmanın Öğrencilerin Sosyal Problemlere Duyarlılıklarının Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Fırat Durdukoca, Ş. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Uygulamaları İçin Öğretim Tekniklerinin Seçimine Yönelik Yeterlilik Algıları ve Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (1), s. 211-242.
- Fichter, J. (t.y.). *Sosyoloji Nedir?* (Çeviren: Nilgün Çelebi). Ankara: Atilla.
- Glesne, C (2012). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (Çeviri Editörleri: Ali Ersoy & Pelin Yalçınoğlu). Ankara: Anı.
- Göçer, A. (2004). Türkçe Öğretimine Bir Uygulama Sahası Olarak Belirli Günler ve Haftaları Kutlama Etkinlikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, (162).
- Gökkaya, K. & Yeşilbursa, C. C. (2013). *Yeni ve Yakın Çağ Tarihi* (4. Baskı). Ankara: Siyasal.
- Göksoy, S. & Yenipınar, Ş. (2015). Öğretmenlerin Okul Zümre Öğretmenler Kurallarına İlişkin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(205), s. 26-43.
- Gömleksiz, M.N. & Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), s. 95-134.
- Gömleksiz, M. N. & Öner, Ü. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Vatan Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Turkish Studies*. 11(2), s. 1409-1420.
- Göl, E. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

- Güneş, T., Şener Dilek, N., Demir, E. S., Hoplan, M. & Çelikoğlu, M. (2010). Öğretmenlerin Kavram Öğretimi, Kavram Yanılgılarını Saptama ve Giderme Çalışmaları Üzerine Nitel Bir Araştırma. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi: Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı.
- Gürhan, E. (2017). *İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gürkan, B. (2009). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Güncel Olaylar: İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Güncel Olayları Ele Alış Biçimlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Güven, A., Gazel, A. A., Sever, R. (2004). Tarih Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), s. 226-235.
- Güven, C. (2016). *Anayasalar, Kanunlar ve TBMM Kararları*. Konya: Eğitim.
- Hablemitoğlu, Ş. & Özmete, E. (2012). Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), s. 39-54.
- Hacıkadıroğlu, V. (2002). Değerlerin Temellendirilmesi. *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri*. 16-17 Mayıs. Ankara: Vadi, s. 35-43.
- Hayta, N. & Ünal, U. (2010). *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri* (4. Baskı). Konya: Gazi.
- İbrahimoğlu, Z. (2010). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Örnek Olay Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı Dersine Karşı Tutum ve Eleştirel Düşünme Becerileri Üzerine Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- İlk G. & Açıkalın, M. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Görüşlerinin ve Deneyimlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 47(219), s. 57-88.
- Kafesoğlu, İ. (2016). *Türk Milli Kültürü* (40. Baskı). İstanbul: Ötüken.
- Kahramanoğlu, Ş. (2014). *İlköğretim 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi'nin Atatürkçülük Ünitesinin İşlenişinde Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Aydın Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi? *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. 26-28 Kasım 2004. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, s. 313-322.
- Kalemkuş, F. (2016). *Ortaöğretimdeki Öğretmen ve Öğrencilerin Eğitim Bilişim Ağı (EBA)'ya İlişkin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Kapani, M. (2012). *Politika Bilimine Giriş* (29. Baskı). Ankara: Bilgi.
- Karademir, Y. (2015). *8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi (Bir Keşfedici Sıralı Karma Desen Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Karababa, A. (2015). Değer Olgusu. Bülent Dilmaç, Hasan Hüseyin Bircan (Ed.), *Değerler ve Değerler Psikolojisi* (2. Baskı). Ankara: Pegem, 1-18.
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Kadın Kahramanların Yaşam Öykülerinin Kullanılması. *International Journal Of Field Education*, 4(2), s. 97-110.
- Karakoç Öztürk, B. (2014). Türkçe Öğretmenlerinin Belirli Gün ve Haftalara Yönelik Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), s. 8-20.

- Kartal, M. (2017). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim Biliş Ağı (EBA) Hakkındaki Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Kaymakçı, S. & Er, H. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Biyografinin Kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), s. 198-224.
- Kılıç, F. (2007). *Mikro Düzeyde İçerik Düzenleme Stratejilerinin Kavramların, Genellemelerin Öğrenilmesine ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kılıç Şahin, H. (2010). *İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersini Yürüten 4. Ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Kazandırılmasına İlişkin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kısa, F. (2007). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Beyin Fırtınası Tekniğiyle Kavram Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeylerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köken, N. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretiminde ‘‘Soru Sorma Metodu’’ nun Önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(2), s. 92-104.
- Köstüklü, N. (1998). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Kuzucular.
- Kuçuradi, İ. (2016). *İnsan ve Değerleri* (6. Baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), s. 361-388.
- Kurtkan, A. (1982). *Genel Sosyoloji* (3. Baskı). İstanbul: Divan.

- Kurtulmuş, M., Tösten, R., Gündaş, A. (2014). İlköğretim 1. Kadem Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), s. 281-305.
- Kuş, Z. & Çelikkaya, T. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(2), s. 69-91.
- Kuşdil, M.E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), s. 59-76.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel Araştırma*. (Çeviri Editörü: Selahattin Turan). Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>. 15/03/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Tanıtım Sunusu*. https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13140945_SOSYAL_BY_LGYLER_SUNU.pdf. 15/03/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Çeviri: Nesrin Oran). İstanbul: Maarif.
- Ocak, G., Ocak İ., Yılmaz, M. & Mergen, H. H. (2012). İlköğretim Yöntemlerinin Öğretim Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Tutumları (Afyonkarahisar Örneği). *İlköğretim Online*. 11(2), s. 504-519.
- Okur Akçay, N., Akçay, A. & Kurt, M. (2016). Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretim Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Görüş ve Yeterliliklerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 5(1), s. 333-342.
- Oral, T. (2015). Psikolojik Perspektiften Değer Kavramı. Bülent Dilmaç, Hasan Hüseyin Bircan (Ed.), *Değerler ve Değerler Psikolojisi* (2. Baskı). Ankara: Pegem, s. 21-30

- Özalp Kaplan, N. (2014). *İlkokullarda Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Hatay.
- Özcan, N. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan "Adım Adım Türkiye" Ünitesindeki Kavramların Öğrenilme Düzeyi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Değerlendirilmesi. (Editör: Mustafa Safran). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem, s. 17-48.
- Özden, Y. (2004). Sınıf İçinde Öğrenme Öğretme Ortamının Düzenlenmesi. Emin Karip (Ed.), *Sınıf Yönetimi* (4.Baskı). Ankara: Pegem, s. 31-60.
- Özensel, E. (2015). Sosyoloji ve Değer. Bülent Dilmaç, Hasan Hüseyin Bircan (Ed.), *Değerler ve Değerler Psikolojisi* (2. Baskı). Ankara: Pegem, s. 63-79.
- Öztaş, S. (2015). Tarih Öğretiminde Tarihi Film ve Tarihi Dizilerin Kullanılmasına İlişkin Tarih Bölümü Öğrencilerinin Görüşleri (Kırklareli Üniversitesi Örneği). *Türk Tarih Eğitim Dergisi*, 4(2), s. 1-37.
- Öztaş, S. & Turan, R. (2009). İlköğretim Altıncı Sınıfı Sosyal Bilgiler Tarih Ünitelerinin İşlenişinde Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(4), s. 903-932.
- Öztürk, C. (Editör). (2015). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem, s. 1-31.
- Öztürk, C. & Dilek, D (2003). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. Cemil Öztürk, Dursun Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Safran, M. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem, 2-18.

- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Seggie, F. N. & Bayyurt, Y. (2017). Nitel Araştırma Yöntemi. (Editörler: F. Nevra Seggie & Yasemin Bayyurt). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (2. Baskı). Ankara: Anı, s. 11-22.
- Sart, G. (2017). Fenomenoloji ve Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz. (Editörler: F. Nevra Seggie & Yasemin Bayyurt). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (2. Baskı). Ankara: Anı, s. 70-81.
- Smith, S. (1991). Eğitim Psikolojisi Bilimi. *Eğitim Psikolojisi*. (Çeviren: Sabri Akdeniz). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s. 30-41.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara.
- Sever, R., Yalçınkaya, E. & Mazman, F. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Bir Öğretim Yöntemi: Dramatizasyon. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(1), s. 155-166.
- Sönmez, V. (1994). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Şahin, M. & Tokdemir, M, A. (2011). 2. Meşrutiyet Döneminde Eğitimde Yaşanan Gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), s. 851-876.
- Şenyurt, S. (2015). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem, s. 69-92.
- Şerif, M. (1985). *Sosyal Kuralların Psikolojisi*. (Çeviri: İsmail Sandıkçıoğlu). Alan: İstanbul.
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), s. 495-509.

- Şimşek, A. (2006). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikâyeye Yönelik Öğrenci Görüşleri. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), s. 187-202.
- Şişman, M. (2011). *Eğitim Bilimlerine Giriş* (8. Baskı). Ankara: Pegem.
- TDK (1974). Eğitim Terimleri Sözlüğü. <http://sozluk.gov.tr/>. 04/06/2018 tarihinde erişilmiştir.
- TDK (2018). Güncel Türkçe Sözlük. <http://sozluk.gov.tr/>. 04/06/2018 tarihinde erişilmiştir.
- Tepe, H. (2002). Değerler ve Değer Bilgisi. *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri*. 16-17 Mayıs. Ankara: Vadi, s. 342-353.
- Tepecik, B. (2008). *Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tezcan, M. (2003). Gizli Müfredat Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1).
- Teziç, E. (2003). *Anayasa Hukuku: Genel Esaslar* (8. Baskı). İstanbul: Beta.
- Tokcan, H. & Alkan, G. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), s. 1-19.
- Tokdemir, M. A. (2013). *Ortaöğretim Tarih Dersinin Öğretiminde Tartışma Yöntemine İlişkin Öğretmenlerin Görüş ve Uygulamaları (Ankara İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Toku, N. (2002). Değerlerin Dilemması: Subjektiflik ve Objektiflik. Şahabettin Yalçın (Ed.), *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri* (s.101-113). Ankara: Vadi.
- Tozlu, N. & Topsakal, C. (2007). Avrupa Birliği Uyum Çerçevesinde Değerler Eğitimi. Recep Kaymakcan vd. (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, s. 177-202.

- Turan, İ. (2002). Lise Coğrafya Derslerinde Kavram ve Terim Öğretimi ile İlgili Sorunlar. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), s. 67-84.
- Turan, S. & Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), s. 227-259.
- Tutar, M. (2015). *Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Sitesine Yönelik Olarak Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uçar A. & Karakuş, U. (2017), 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Çevre Konularının Öğretiminde Belgesel Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), s. 993-1009.
- Uçar, Ş. (2018). *Selçuklu Değerler Eğitimi Projesi (SEDEP) İle İlgili Öğretmen ve Veli Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uludağ, Z. & Odacı, H. (2002). Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Fiziki Ortam. *Milli Eğitim Dergisi*, s. 153-154.
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem.
- Ulusoy, K. & Gülüm, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), s. 85-99.
- Ustaoglu, A. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Sanal Müzelerin Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, M. & Köse, A. (2017). Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), s. 305-338.
- Ülken, H. Z. (1943). *Sosyoloji*. İstanbul: Remzi.

- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ünal, C. (1981). *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Ünal, F., Özmen, C. & Er, H. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İnternet Kullanma Durumları. *Turkish Studies*. 8(6), s. 741-752.
- Vural, M. & Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Öğretimin Uyarlamasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(2), s. 141-159.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme* (6. Baskı). Ankara: Alkım.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalar, T. & Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler Eğitiminin İyileştirilmesi ile İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi ve Bir Program Modülü Örneğinin Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(38), s. 79-98.
- Yanpar, T. (2014). Etkili ve Anlamlı Öğrenme İçin Kuramsal Yaklaşımlar ve Yapılandırıcılık. (Editör: Cemil Öztürk). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem, s. 51-76.
- Yavuz, İ. (2018). *Sosyal Bilgilerde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Farklı Ülke Uygulamaları (ABD, Kanada, Singapur, Türkiye)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, F. (2009). *Yurtseverlik Eğitimi: Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmenlerinin Tutum ve Algılarına Yönelik Bir Çalışma (Tokat İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (19), s. 499-522.

- Yazıcı, S. (2008). *Belgesel Destekli Tarih Öğretiminin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, S. & Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik Eğitimi: Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), s. 649-660.
- Yazıcı, A., Yazıcı, F. & Mazman, F. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Karakter Eğitimi Algıları. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu*. 14-16 Mayıs. Ankara: Nobel.
- Yazır, E. H. (t.y.). *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali*. İstanbul: Merve.
- Yel, S. & Aladağ, S. (2015). Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi. Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (4. Baskı). Ankara: Pegem, s. 119-150.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK Vatandaşlık Bilinci ve Vatan Sevgisi Eğitiminin Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Yıldız, R. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Yılmaz, F. & Altun Yılmaz, S. (2012). Çokkültürlülük Projesi: E-Twinning Uygulamalarına İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 4(8), s. 120-132.
- Yiğit, E.Ö. & Erdoğan, T. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Öyküleştirme Yönteminin İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeylerine Etkisi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), s. 399-416.

- Yüceer, D. & Coşkun Keskin, S. (2012). Danimarka ve Türk Eğitim Sistemlerinin İlköğretim Düzeyinde Karşılaştırılması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), s. 325-349.
- Yüksel, M. (2008). *Atatürk'ün Tam Bağımsızlık İlkesinin Günümüzde Askeri Alanda Uygulanabilirliğinin Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Çeviri Editörleri: Bayram Tay, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Anı.
- Zibertz, H. G. (2007). Çokkültürlü Bir Toplumda Değerler Eğitimi Modelleri. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. 26-28 Kasım 2004. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, s. 445-466.

EKLER**Ek 1: Araştırma İzin Formu**

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.7971416

19.04.2018

Konu: Araştırma İzni (Gökhan DEMİROK)

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 09/04/2018 tarihli ve 48178250-300-E.5202 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Gökhan DEMİROK'un "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde bulunan ekli listede adı yazılı okullarda görevli sosyal bilgiler öğretmenlerine eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Araştırmacı, Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamak zorundadır. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2017-2018 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

Mukadder GÜRSOY
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

1-Öğretmen Görüşme Formu (2 Sayfa)

2-Okul Listesi (1 Sayfa)

Akçeşme Mah.Garaj Cad. No: 4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci IŞIK VHKİ
Tel: (0 332) 353 30 50 - Faks : (0 332) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6c82-abe7-31a5-a3d2-3df6 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 2: Öğretmen Görüşme Formu**BİLGİ FORMU:**

Cinsiyet: Bay() Bayan ()

Yaş: 23-27 () 28-32 () 33-37 () 38-42 () 43 Üzeri ()

Mesleki Deneyim: 1-5 Yıl () 6-10 Yıl () 11-15 () 16-20 () 20 Yıl Üzeri ()

Mezuniyet Durumu: Eğitim Fakültesi () Fen Edebiyat Fakültesi ()
Lisansüstü ()

Değerler Eğitimi

Kapsamında Katıldım () Katılmadım ()

Hizmet İçi Eğitime Katılma:

Okul.....Tarih ve Saat.....Görüşülen.....

Merhaba adım Gökhan Demirok. Necmettin Erbakan Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler ABD, Sosyal Bilgiler Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programında eğitimime devam etmekteyim. Eğitim programında son yıllarda öne çıkan ve programdaki yeri ve etkinliği artan değerlerin, kazandırılması kapsamında bir çalışma yürütüyorum. Çalışmamda Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alan değerlerden; bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazanımına ilişkin yapmış ve yapmakta olduğunuz çalışmalar hakkında bilgi sahibi olmak ve varsa görüş ve önerilerinizi öğrenmek istiyorum. Katılım sağlayıp vakit ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

- i. Görüşme sürecinin başlangıcından sonuna kadar şahsi bilgileriniz tek araştırmacı olarak bende saklı kalacaktır. Verdiğiniz bilgiler araştırma dışında herhangi bir şahıs veya kurum ile paylaşılmayacaktır.
- ii. Görüşmenin daha etkili ve objektif olması açısından görüşme süresince size bir kod isim vererek isminizi saklı tutacağım.

- iii. Görüşmede isminizin dışında diğer bilgileriniz (yaş, cinsiyet, meslek tecrübesi, mezuniyet durumu, hizmet içi eğitim) aynen yansıtılacaktır.
- iv. Görüşmelerimiz ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Eğer bunu istemeyecek olursanız sadece not olarak araştırmamızı sürdüreceğiz.
- v. Görüşmemiz yaklaşık olarak 20-40 dakika arasında süreceğini düşünüyorum. Hazırsanız sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları:

1. Öğretim içeriğinin hazırlanmasında bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretime kazandırılmasında ne tür çalışmalar yapmaktasınız?
2. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasında öğretim ilkelerini dikkate alıyor musunuz?
3. Öğretim içeriğinin sunumunda bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretimi için hangi öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanmaktasınız?
4. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılması için öğretim ortamında ne gibi düzenlemeler yapmaktasınız?
5. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretim sürecinde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?
 - a) Karşılaşılan zorlukları aşmak için neler yapılmaktadır?
6. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretiminde destek almış olduğunuz herhangi bir program, proje veya kurum bulunmakta mıdır?
7. Bağımsızlık ve vatanseverlik değerlerinin öğretime ilişkin öğretmen görüş ve önerileriniz nelerdir?

Ek 3: Katılımcı Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, ”**Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Bağımsızlık ve Vatanseverlik Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Yaptıkları Çalışmaların Belirlenmesi**” adıyla, Gökhan DEMİROK tarafından 10.04.2018-10.06.2018 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırmamız, milli ve manevi duyguların öğrencilere aktarım aşamasında en önemli derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan vatanseverlik ve bağımsızlık değerlerinin öğretiminde nelere dikkat edildiği, hangi öğretim yöntemlerinin kullanıldığı, sınıf ortamı ve içeriğin nasıl düzenlendiği ve bunlara ilişkin yapılan çalışmaları belirleyip, varsa siz değerli öğretmenlerimizin görüş ve önerilerini alarak; değerlendirmelerde bulunup gerekli görüldüğü takdirde iyileştirme ve öneriler ile bu değerlerin aktarımını daha etkili hale getirmektir.

Araştırmanın Yapılma Nedeni:	☐ Bilimsel Araştırma	☐ Tez Çalışması
Araştırma Yapılacağı Yerler:	Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Devlet Okulları	
Araştırma Uygulaması:	☐ Anket	☐ Gözlem ☐ Görüşme

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile

ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımla.

Araştırmacı: Gökhan DEMİROK

İletişim Bilgileri: gkhndemirok@hotmail.com. **Telefon:** 0554 338 35 19

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Adı-Soyadı :

E Mail :

...../...../.....

Telefon Numarası :

Ek 4: Araştırma Yapılacak Okulların Listesi**Selçuklu İlçesi Ortaokulları:**

- 1) Süleyman Çelebi İmam Hatip Ortaokulu
- 2) Erenköy Zeki Altındağ Ortaokulu
- 3) Mareşal Mustafa Kemal Ortaokulu
- 4) Tepekent Ortaokulu
- 5) 100. Yıl Ahmet Haşhaş Ortaokulu
- 6) Şerife Akkanat Ortaokulu
- 7) Kaşgarlı Mahmut Ortaokulu
- 8) Sızma Alparslan Ortaokulu
- 9) Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu

Meram İlçesi Ortaokulları:

- 1) Mehmet Beğen Ortaokulu
- 2) Vali Necati Çetinkaya Ortaokulu
- 3) Sare Özkaşıkçı Ortaokulu
- 4) Çumralıoğlu İmam Hatip Ortaokulu
- 5) Meram Alparslan Ortaokulu
- 6) Şehit Pilot Ayfer Gök Ortaokulu
- 7) Gödene Toki Ortaokulu
- 8) Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu

Karatay İlçesi Ortaokulları:

- 1) Akabe İmam Hatip Ortaokulu
- 2) Mehmetçik İmam Hatip Ortaokulu
- 3) Karaaslan Atatürk Ortaokulu
- 4) Şehit Sadık Ortaokulu
- 5) Hüseyin Sevim Köroğlu Ortaokulu

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Gökhan DEMİROK	İmza:		
Doğum Yeri:	Konya/Meram			
Doğum Tarihi:	15/03/1992			
Medeni Durumu:	Evli			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Ahmet Karacığan İlköğretim Okulu	-	Konya	1998-2006
Lise	Selçuklu Lisesi	Eşit Ağırlık/TM	Konya	2006-2010
Lisans	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Afyonkarahisar	2011-2015
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Konya	2016-
İlgi Alanları:	Okuma, tarihi alanlar ve müze gezileri.			
İş Deneyimi:	-			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Güngör KARAUĞUZ, Cemal GÜVEN, Tuğba Cevriye ÖZKARAL.			
Tel:	(554) 338 35 19			